

GEORGES BERNANOS

rozhovory
karmelitánek

rozhovory karmelitánek

GEORGES BERNANOS

rozhovory karmelitánek

podle povídky Gertrudy von Le Fort

a scénáře P. Bruckbergera a Philippa Agostiniho

ZVON

ČESKÉ KATOLICKÉ NAKLADATELSTVÍ

PRAHA 1992

© Editions du Seuil, 1960

Translation © Otomar Radina, 1992

Illustrations © Jiří Blažek, 1992

ISBN 80-7113-056-7

„Víte, v jistém smyslu je bázeň přece jen Boží dcera, vykoupená ve velkopáteční noci. Na pohled není hezká, to ne! Jedni se jí vysmívají, jiní ji proklínají, a všichni se jí zříkají... A přece, nemylte se: ona je přítomna u každého smrtelného zápasu a oroduje za člověka.“

(Georges Bernanos: „Odpadlík“)

Osoby

MARKÝZ DE LA FORCE

MARKÝZA DE LA FORCE

RYTÍŘ, jejich syn

BLANKA, jejich dcera (*sestra Blanka Kristovy smrtelné úzkosti*)

PANÍ DE CROISSY (*Matka Jindřiška od Ježíše*), představená Karmelu

PANÍ LIDOINOVÁ (*Matka Marie od sv. Augustina*), nová představená

MATKA MARIE OD VTĚLENÍ, zástupkyně představené

MATKA JANA OD JEŽÍŠKA, nejstarší řeholnice

MATKA GERALDA, SESTRA KLÁRA, SESTRA ANTONIE, vrátná – staré řeholnice

SESTRA KATEŘINA

SESTRA FELICITA

SESTRA GERTRUDA

SESTRA ALICE

SESTRA VALENTINA OD KŘÍŽE

SESTRA MATYLDÁ

SESTRA ANNA

SESTRA MARTA

SESTRA OD SV. KARLA, SESTRA KONSTANCIE OD SV. DIVIŠE – mladičké řeholnice

Zpovědník karmelitánského kláštera

Dr. JAVELINOT, lékař

MARKÝZ DE GUICHE

GONTRAN

HELOISA

ROSA DUCOROVÁ, herečka

Notář kláštera

THIERRY, sluha

ANTONÍN, kočí

Zástupci městské správy, komisaři, civilní úředníci

Vězňové, strážé, muži a ženy z lidu

Prolog

SCÉNA I

Rok 1774. Náměstí Ludvíka XV. v Paříži. Večerní oslavy pořádané ke sňatku nástupce trůnu, budoucího Ludvíka XVI., s arcivévodkyní Marií-Antoinettou. Šlechtické kočáry projíždějí rozjásaným zástupem, jež zadržuje pořádková služba. V jednom kočáru je vidět mladé manžele: markýze de la Force a jeho těhotnou choť. Markýz vystupuje z vozu a odchází k tribunám.

Začíná ohňostroj. Náhle však vzplanou rakety, uložené v zásobnících, a jedna po druhé vybuchují. I když žádné vážné nebezpečí nehrozí, davu se zmocní panika. Lidé se strkají, vyděšeně křičí, někteří upadnou na zem, druzí po nich šlapou. Mladá markýza polekaně zastrčí závoru u dvířek kočáru. Kočí práskne do koní, ti se splaší a šíleným tryskem vyrazí kupředu. Lidi to rozzuří: zastaví koně a kdosi vyrazí u kočáru okénko. Nějaký mužský hlas vykřikne: „Však se to brzo změní: vás odkrouhnou, a my se budeme vozit ve vašich kočárech!“ Včas zasáhnou vojáci a osvobodí markýzu, se kterou to mohlo špatně dopadnout.

SCÉNA II

O několik hodin později. Palác rodu de la Force. Z markýzina pokoje vychází lékař. Oznamuje markýzovi, že se mu narodila dcera, ale mladá matka že zemřela.

.

První obraz

SCÉNA I

Palác rodiny de la Force. Duben 1789. Markýz a rytíř. Ten je viditelně překvapen, že tu je i jeho otec, ale nemůže zadržet otázku, která ho pálí na rtech:

RYTÍŘ: Kde je Blanka?

MARKÝZ: O tom na mou věru nic nevím. Proč se k čertu nezeptáte jejích služebnic a vpadnete sem bez výstrahy jako nějaký divoch?

RYTÍŘ: Prosím tisíckrát za prominutí.

MARKÝZ: Na tom není ve vašem věku nic špatného být trochu prudký, tak jako zase v mém je přirozené lpět na svých zvycích. Váš pan strýc mě svou návštěvou připravil o odpolední siestu a já – mám-li být upřímný – jsem si trochu zdříml. Ale co chcete Blance?

RYTÍŘ: Roger de Damas, který odtud odchází, se musel dvakrát vrátit, aby se nedostal mezi veliké zástupy lidu. Povídá se, že prý chtějí spálit na náměstí de Grève obraz toho obchodníka Réveillona.

MARKÝZ: Tak ať ho spálí! Když je víno za pár haléřů, musí se počítat s tím, že se na jaře hlavy trochu rozpálí. Však to zase všechno přejde!

RYTÍŘ: Kdybych se osmělil ve vaší přítomnosti nevhodně zažertovat, odpověděl bych, že pokud jde o seštřin kočár, nebudete možná příliš dobrým prorokem. Damas viděl, jak ji na křižovatce Bucy zastavil zástup lidí.

Markýz de la Force, který držel otevřenou tabatěrku, ji naráz sklapne a nic si z ní nevezme. Rytíře, který jde k němu, jemně odstrčí napřaženou rukou.

MARKÝZ: Kočár... zástup lidí... Promiňte, ale to jsou obrazy, které mne dřív až příliš často v noci pronásledovaly... Dnes se rádo mluví o povstání, ba i o revoluci, ale kdo neviděl rozvášněný dav, neviděl nic... Proklatě! Ty obličeje se zkřivenými ústy, ty tisíce a tisíce očí... Pro smilování! Náměstí začalo najednou z jednoho konce na druhý vrít, bylo vidět, jak do neuvěřitelné výšky vyletují hole a klobouky, jako by je do vzduchu vymršťoval výbuch nějakého mohutného křiku. Někteří svědkové mi potom přísahali, že ty klobouky ani ty hole neviděli, ale já je, u sta hromů, viděl!

RYTÍŘ: Promiňte mi, prosím, měl jsem si uvědomit... Zas jednou jsem promluvil jako ztřeštěnec.

Markýz znovu sáhl po tabatěrce a zamyšleně bubnuje prsty na víčko.

MARKÝZ: Ale co! Má stará hlava se taky moc rychle rozpaluje. Ale prosím vás, co má společného scéna, kterou jsem tenkrát viděl, s nějakou chvilkovou šarvátkou nebo shlukem opilců v pařížských ulicích? Můj kočár je pevně stavěný, staří koně se jen tak neleknou, Antonín je u nás ve službě už dvacet let a oba sloužící jsou veteráni navarrského pluku. Vaší sestře se nemůže přihodit nic nemilého.

RYTÍŘ: Ach, já nemám strach o její bezpečnost, ale bojím se té její chorobné obrazotvornosti.

MARKÝZ: Blanka je skutečně příliš přecitlivělá, ale až se šťastně provdá, všechno se to upraví. A potom: hezká dívka má právo být trochu bázlivá. Jen trpělivost! Ještě budete mít synovce, kteří budou řídit jako černá ruka!

RYTÍŘ: Věřte mi: Blančino zdraví nebo snad i život neohrožuje jen nějaký strach. Anebo je to strach potlačený docela do hloubi bytosti, kde ji zmrazuje jako v zimě strom... Ano, věřte mi pane, Blančina povaha má v sobě něco, co přesahuje běžné chápání. A možná, že ve století méně osvíceném, než je naše...

MARKÝZ: Nono! Mluvíte jako nějaký pověřčivý venkovan! Náklonnost, kterou jste vždycky k sestře choval, vám trochu zkresluje úsudek. Mně připadá Blanka obvykle docela přirozená, občas dokonce i rozverná.

RYTÍŘ: Ano, možná, že se mi to jen tak zdá; uvěřil bych, že neblahý osud je zažehnán, kdyby se ale jeho prokletí na mě pořád nedívalo z jejího pohledu. Ano, co dokáže skrýt hlas, řekne pohled; obava se prozradí pohledem, ne hlasem – to mi už bylo dáno poznat v královských službách, i když jsem v nich ještě dost nováček. Ale nač vám tady vykládat něco, co vy už jste poznal v jiných, vážnějších bojích dávno před tím, než jsem se já narodil?

Markýz odmítavě mávne rukou, potom odpovídá docela pomalu, jako člověk, který pátrá ve svých vzpomínkách.

MARKÝZ: Ach, Bože, je pravda, že jsme tyto věci znávali. Tenkrát nám byly užitečné, ale z vašich úst mi znějí dost nečekaně, protože my jsme o nich nemudrovali – tím se liší naše generace od vaší. Kde by mě bylo u čerta napadlo posuzovat vaši sestru podle svých zkušeností se svobodníky a desátníky z královského pikardského pluku? Dejte si pozor: budete-li o všem mudrovat, jak to dnes děláte, může se vám stát, že nakonec nepochopíte nic! Až se tu Blanka s vychovatelkou za chvíli objeví, bude vám vaše úzkost k smíchu a ona zapomene na svou.

RYTÍŘ: Chcete říci, že z toho zas jednou vyvázne jen leknutím. Vyvázne leknutím! Když jde o Blanku, pak spojení těchto slov člověka až mrazí! Tak ušlechtilá a hrdá dívka! To zlo se do ní zahryzlo jako červ do ovoce... Ach, otče, taková řeč vám asi připadá zmatená nebo pedantská, zvláště z mých úst. Vyberte si z toho, prosím, jen to, co je potřeba, abyste se rozhodl poslat sestru do Miromesnil, nebo do Limeuil – tam by byla na čerstvém vzduchu a pila by domácí mléko.

MARKÝZ: Ano, hrála by si na selku, jak je teď v módě. Jenže takhle bohužel nenajde dívka zajištění. Byl bych opravdu blázen, kdybych dceru posílal pryč právě teď, když začínám s potěšením sledovat, jak horlivě si jí všímá váš přítel. Ovšem, ten mladý Damas nemůže být považován za to, čemu se dřív říkávalo „výborná partie“, ale já bych ho měl za zete rád. To máte tak: dnešní mladíci se mi někdy zdají na můj vkus trochu složití. Tenhle je skutečný Francouz, a to dokonce tři sta let. Má v sobě rytířského ducha jednoho století, půvab druhého a veselost toho našeho. Ano, takovému chlapci já říkám správný Francouz, pohledný mladík, udatný mladík, šlechtic mravů vhodných pro francouzský dvůr – takový je Roger de Damas. U sta hromů! Přece o něm smýšlíte jako já!

RYTÍŘ: Je to můj nejlepší přítel, tím je řečeno vše. Ale nedělejte si iluze: v tom neblahém stavu, ve kterém sestra je, se nikdy neprovdá za muže, který všeobecně platí za ještě ztřeštěnějšího chlapíka než kdo jiný, protože by se bála, že se možná bude muset před ním rdít.

MARKÝZ: Dětské nápady!

RYTÍŘ: Nevěřte tomu. Nevím, zda by Blanka při té své divné povaze mohla provést něco, co by si podle svých představ o povinnostech čestné dívky vyčítala, ale dobře cítím, že by to nepřežila.

SCÉNA II

Otevřou se dveře a v nich se objeví Blanka. Je to dost nečekané, takže se neví, zda poslední slova slyšela či nikoli.

Rytíř už nedokáže zadržet gesto rukou, ale starý markýz ovládá své nervy lépe a řekne naprosto přirozeným hlasem:

MARKÝZ: Blanko, váš bratr se nemohl dočkat, až vás zase uvidí.

Blančin obličej prozrazuje hluboké vzrušení, ale zřejmě měla čas se vzpamatovat, a tak se snaží mluvit bezstarostně.

BLANKA: Pan rytíř je až příliš hodný na svého malého zajíčka...

RYTÍŘ: Neopakujte při kdejaké příležitosti žert, který má význam jen pro nás dva.

BLANKA: Zajíčci obvykle nepobíhají celý den mimo pelíšek. Je pravda, že já jsem ten svůj měla s sebou, ale ujišťuji vás, že obyčejná skleněná tabulka mezi tím davem a mou ustrašenou osobou mi jednu chvíli připadala jako dost neúčinná ochrana. Musela jsem asi vypadat hodně směšně!

Markýz pokyne synovi, aby mlčel.

MARKÝZ: Tak už dost! O vašich zážitcích si promluvíme u večeře, až si trochu odpočínáte. Nejlépe je na chvílku zapomenout, co jste viděla. A nesmíte posuzovat tu lůzu podle vzezření. Pařížský lid, to jsou dobříci od kosti – nakonec všechno končí zpěvem.

RYTÍŘ: Pan de Damas, který vás viděl na křižovatce Bucy, mi právě říkal, že jste se za těmi svými skly velmi dobře ovládala...

Dívka se radostí zardí. Aby zakryla rozrušení, mluví stále

živěji, až nakonec to působí jaksi trapně. Markýz a jeho syn na sebe pohlédnou.

BLANKA: Ach, pan de Damas jistě viděl jen to, co vidět chtěl. Opravdu jsem se dobře ovládala? Bože, snad je tomu s nebezpečím jako se studenou vodou: nejdřív z člověka vyrazí dech, ale když se ponoříme až po krk, cítíme se docela dobře... Ale také: jakou příležitost dostáváme my, dívky, abychom dokázaly, zač stojíme? Aby člověk projevil, zač stojí, musí nejdřív vědět, zač stojí. Panebože milý, představte si, když jsem před chvílkou vystupovala z kočáru, paní Janinová ani nevěřila svým očím – já jsem se cítila tak lehce! Ta velká tíha odjakživa tady na prsou... (*Položí si ruku na prsa, rozhlédne se a zarazí.*) Ale co to zase povídám? Jsem taková hlupačka, promiňte mi... (*Než její bratr může otevřít ústa, dá se znovu do řeči. Veselost v hlase je už teď jen hraná.*) Obřad u sestřiček Navštívení Panny Marie byl hodně dlouhý a značně mě unavil. Proto asi mluvím z cesty. Dovolíte-li, otče, zařídím se podle vaší rady a před večerí si trochu odpočinu. Podívejte, jak se dnes večer rychle šerí!

MARKÝZ: Nebýt této roční doby, docela bych řekl, že se schyluje k bouřce. Mezitím, co jste mluvila, se nebe rychle zatáhlo.

Blanka zamíří ke schodišti, bratr ji doprovází.

RYTÍŘ: Jelikož odcházíte do svých pokojů, požádejte hned, ať vám rozsvítí svícny a nezůstávejte tam sama. Víím, že za soumraku na vás vždycky padá smutek. Když jste byla malá, říkala jste mi: „Každou noc umírám a každé ráno zase vstávám z mrtvých.“

BLANKA: Nikdy nebylo jiné ráno než to jediné, pane rytíři: to velikonoční. Ale každá noc, do níž se vstupuje, je nocí přesvaté Kristovy smrtelné úzkosti...

Odchází.

SCÉNA III

MARKÝZ: Její obrazotvornost jde vždycky od jedné krajnosti ke druhé. Co k čertu znamená to poslední, co řekla?

RYTÍŘ: Věru nevím, ale co na tom! Ona se dotkne duše tím, jak se podívá a jak promluví.

Koně jsou už vypřaženi. Jdu si promluvit s kočím Antonínem.

Odchází. Klapnou dveře, je slyšet zděšený výkřik. Markýz chvíli váhá, kterým směrem se dát, pak vykročí ke schodišti. Tam je slyšet kroky. Markýzovi se zdá, že v šeru někoho poznává, a zvolá:

MARKÝZ: To jsi ty, Thierry?

Kroky se přiblíží; objeví se mladý sluha, celý bledý.

MARKÝZ: Co se děje, chlapče?

SLUHA: Rozsvěcel jsem světla, když tu vešla do pokoje slečna Blanka. Myslím, že nejdřív uviděla na stěně můj stín. Zatáhl jsem totiž záclony.

SCÉNA IV

Blančin pokoj. Když vstoupí její otec, vykročí mu Blanka vstříc. Na jejím hlase a postoji, na rysech obličeje je znát jakousi odhodlanost i zoufalou odevzdanost.

MARKÝZ: Jestliže k vám vcházím, místo abych dal zavolat vaši vychovatelku, je to proto, že jsem podlehl prvnímu hnutí mysli. Promiňte mi tu neobratnost. Vidím, že se naštěstí nestalo nic vážného.

BLANKA: Ach, vždyť vy jste ten nejshovívavější a nejzdvořilejší otec ze všech!

MARKÝZ: Pan Rousseau, který v tom ke svým vlastním dětem nevynikal, požaduje, abychom byli svým dětem přáteli. Nakonec se bojím, abychom pro samé přátelství jednou s lítostí nevzpomínali na shovívavost a zdvořilost. Vždyť přátelství je koneckonců výhodou hlavně pro nás. Není tak těžké být přítelem jako otcem... Ale už o té nepatrné události nemluvme!

BLANKA: Otče, není tak bezvýznamné události, aby v ní nebyla vepsána Boží vůle – tak jako v kapičce vody se zrcadlí celé obrovské nebe. Ano, sám Bůh vás sem přivádí, abyste vyslechl to, co jsem se tolikrát neosmělila vám říci. S vaším dovolením jsem se rozhodla vstoupit do Karmelu.

MARKÝZ: Do Karmelu!

BLANKA: Myslím, že to doznání vás nepřekvapuje tolik, kolik dáváte najevo.

MARKÝZ: Běda! U tak ctnostné mladé ženy, jakou je má dcera, aby se člověk neustále obával, co jí vnukne přehnaná zbožnost! Je pravda, že jisté nešťastné okolnosti kolem vašeho narození mě k vám velmi láskyplně připoutaly, a tedy bych vás nechtěl k ničemu nutit. Promluvíme si o tom v příhodnější dobu – ale pamatujte si rovnou, že určitě přeceňujete ne svou odvahu, ale své síly a zdraví.

BLANKA: Svou odvahu...

MARKÝZ: Méně hrdá dívka by se tolik netrápila pro nějaký výkřik.

BLANKA: Svou odvahu...

Náhle se rozhodne, jako by se jí postupně zmocňovala naděje, že touto snahou přesvědčit otce přesvědčí samu sebe.

BLANKA: Bože, ano, já si skutečně myslím, že v sobě mám nejednu vlastnost, za kterou byste se nemusel hanbit. Proč by mě chtěl Bůh jenom ponížit tím, že mě stvořil takovou, jaká jsem? Křehkost mé povahy není jen nějakým pokořením, které mi vnucuje, nýbrž znamením jeho vůle na jeho ubohé služebníci. Nejenže se za to nemusím stydět, ale spíše by mě takové předurčení mělo ponoukat, abych si z něj získala slávu! Ach, vím, že asi není vhodné – ani ve vaší přítomnosti – nějak si zakládat na krvi, z níž pocházím, nebo na proslulosti našeho rodu. Ale ať! Jakým divem bych se byla zrodila zcela nehodná tolika šlechtných lidí, oprávněně uznávaných pro své vlastnosti? Dospěla jsem k názoru, že jsou různé druhy odvahy. Jedním z nich rozhodně je postavit se mušketám. Jinou odvahou je zřeknout se výhod zajištěného postavení, odebrat se žít mezi družkami a podřídit se pravomoci nadřízených, kteří jsou často mnohem méně urození a vzdělaní než vy.

Poněkud rozpačitě zmlkne. Starý markýz jí tiše naslouchá se sklopenou hlavou. Pak řekne namáhavě, ale hlasem muže, který těmito slovy plní jakousi povinnost:

MARKÝZ: Milá dcero, ve vašem rozhodnutí je víc pýchy, než si myslíte. Já zajisté nejsem považován za zvlášť zbožného, ale vždycky jsem byl toho názoru, že lidé našeho stavu musejí jednat s Bohem čestně. Neodcházíme ze světa z rozmrzelosti, jako nějaký nováček, který se dá zastřelit při první prudší srážce jen ze strachu,

aby neselhal – a tím svého krále a svou zemi připraví o své služby.

Je vidět, jak Blanka pod tíhou těchto slov zakolísá, ale nevzdává se.

BLANKA: Já světem nepohrdám; snad ani není správné říkat, že se ho bojím. Svět je pro mě prostě něco jako živel, ve kterém nedovedu žít. Ano, otče, já nesnáším hluk a hemžení světa tělesně; i nejvybranější společnost mě odpuzuje, každé hnutí na ulici mě ohlušuje a když se v noci probudím, proti své vůli sleduji, jak za našimi tlustými záclonami a závěsy hlučí to velké, neúnavné město, které usíná až pozdě k ránu. Kéž jsou mé nervy těchto zkoušek ušetřeny a uvidíte, co dokážu! Nebudete přece vytýkat mladému důstojníkovi, že nechce sloužit na královských lodích, jestliže nesnáší plavbu na moři!

MARKÝZ: Milované dítě, je jen na vašem svědomí, aby rozhodlo, zda ta zkouška je či není nad vaše síly...

BLANKA: Ach, otče, pro smilování, nechme už té hry! A pro smilování prosím: nechte mě věřit, že proti této strašné slabosti, která je mým životním neštěstím, je nějaký lék! Běda, pan de Damas musí být, pokud jde o mne, hodně zaslepený, když se mu před chvílí zdálo, že se dobře ovládám! Bože! Vždyť já jsem se sotva držela na sedátku, hrůzou mi tuhla krev v žilách, ještě teď mám ledové ruce, sáhněte si! Ach, otče, milý otče, kdybych nedoufala, že nebe má se mnou nějaký úmysl, zemřela bych tady u vašich nohou studem. Možná že máte pravdu, že ta zkouška nebyla dovedena až do konce. Ale Bůh se na mě nebude zlobit. Obětuji mu všechno, opustím všechno, zřeknu se všeho, jen aby mi vrátil čest.

Druhý obraz

SCÉNA I

O několik týdnů později. Hovorna karmelitánského kláštera v Compiègne. Představená a Blanka spolu hovoří přes dvojitou mřížku zakrytou černou rouškou. Paní de Croissy, Matka představená, je stará, zjevně nemocná žena. Neobratně se pokouší přistrčit si křeslo blíž ke mřížce. S námahou toho docílí; řekne trochu zadýchaně a s úsměvem:

PŘEDSTAVENÁ: Nemyslete si, že toto křeslo je nějakou výsadou mého úřadu, jako třeba stolička vévodkyň! Ach! Už z lásky ke svým drahým dcerám, které se o ně tolik starají, bych se v něm ráda cítila dobře. Jenže není snadné znovu si zvyknout na něco, čemu jsme dávno odvykli, a tak vidím, že to, co by mi mělo být potěšením, pro mne bude už jen ponižující nezbytností.

BLANKA: Musí být blahé pomyšlení, Matko představená, když se člověk cítí na cestě k odpoutanosti tak daleko, že se už nemůže vrátit zpátký.

PŘEDSTAVENÁ: Mé ubohé dítě, zvyk nakonec odpoutá ode všeho. Ale k čemu je řeholnici, že je odpoutaná ode všeho, není-li odpoutaná sama od sebe, to jest i od svého odpoutání? (*Chvilé ticha.*) Vidím, že přísná pravidla naší řehole vás neděsí.

BLANKA: Přitahují mě.

PŘEDSTAVENÁ: Ano, ano, vy jste šlechetná duše. (*Chvilé ticha.*) Pamatujte si ale, že zdánlivě nejsnadnější povinnosti jsou v praxi velmi často těmi nejtěžšími. Člověk překoná horu, a zakopne o kamínek.

BLANKA (*živě*): Ach, Matko, jiné věci vyvolávají obavy než tyto malé oběti... (*Žaraženě zmlkne.*)

PŘEDSTAVENÁ: Ale, ale! Jaképak velkoleposti to jsou?

BLANKA (*čím dál nejistěji*): Ctihodná Matko, já nevím, jak bych... je to těžké... jen tak... bez přípravy... Ale dovolíte-li, budu o tom přemýšlet a odpovím vám později...

PŘEDSTAVENÁ: Jak si přejete. Ale odpovíte mi hned, zeptám-li se vás, jaká je podle vás první povinnost karmelitánky?

BLANKA: Přemáhat přirozenost.

PŘEDSTAVENÁ: Velmi správně. Přemáhat, nikoli lámat. To je podstatný rozdíl. Chce-li si někdo podrobit přirozenost násilím, dosáhne jedině toho, že přestane být přirozeným. Jenže Bůh na svých dcerách nechce, aby denně hrály před jeho Majestátem nějakou komedii, nýbrž aby mu sloužily. Správná služebnice je vždycky tam, kde být má, a neupozorňuje na sebe.

BLANKA: Já toužím jen po tom, abych byla nenápadná...

PŘEDSTAVENÁ (*s úsměvem a mírnou ironií*): Toho se bohužel dosáhne až po dlouhé době; dychtivými přáními se to nijak neusnadní. Vy jste z urozené rodiny, dcero, a my na vás nežádáme, abyste na to zapomněla. I když se zřeknete výhod této urozenosti, neuniknete všem povinnostem, které ukládá, a tady vám budou připadat těžší než jinde.

Blanka sebou trhne.

Ach ano, hoříte touhou zaujmout poslední místo. I na to si dávejte pozor, milé dítě! Kdo chce příliš sestoupit dolů, může překročit vhodnou míru. A s pokorou je to jako se vším ostatním: nemírnost vede k pýše – jenže tato pýcha je tisíckrát rafinovanější a nebezpečnější než ona světská, protože ta většinou bývá jen planým vychloubáním... (*Chvilé ticha.*) Co vás táhne do Karmelu?

BLANKA: Prikazuje mi Vaše Ctihodnost, abych mluvila naprosto upřímně?

PŘEDSTAVENÁ: Ano.

BLANKA: Tak tedy: přitahuje mě hrdinský život.

PŘEDSTAVENÁ: Přitahuje vás hrdinský život, anebo určitý způsob života, o kterém si – velice neprávem – myslíte, že hrdinský život usnadňuje, že jej jaksi přiblíží na dosah ruky?

BLANKA: Promiňte, Ctihodná Matko, ale takto jsem nikdy nekalkulovala.

PŘEDSTAVENÁ: Nejnebezpečnější naše kalkulace jsou ty, kterým říkáme iluze...

BLANKA: Iluze možná mám. Nic bych si nepřála víc, než aby mě jich zbavili.

PŘEDSTAVENÁ: Aby vás jich zbavili... (*Zdůrazní tato tři slova.*) O to budete muset pečovat sama, dcero moje. Každá z nás tady má příliš co dělat se svými vlastními iluzemi. Nepředstavujte si, že prvotní povinností našeho stavu je vzájemně si pomáhat, abychom byly milejší božskému Mistru – tak jako ty mladé osůbky, které si před odchodem na ples půjčují pudr a líčidlo. Naším úkolem je modlit se, tak jako úkolem lampy je svítit. Nikoho by nenapadlo rozsvěcovat lampu proto, aby svítila na jinou lampu. „Každý pro sebe!“ – toť zákon světa; a náš se mu poněkud podobá: „Každý pro Boha!“ Chuděrko malá! Vy jste si představovala tento dům asi tak, jako byste byla děcko, které uložily chůvy do postýlky v jeho pokojíku, které se tam ve tmě bojí, a proto touží po společném pokoji, kde je rozsvíceno a zatopeno. Vy nevíte nic o tom, jaké samotě je vydána pravá řeholnice v žití i umírání! Tady totiž je určitý počet opravdových řeholnic, ale mnohem více řeholnic nevalných a nanicovatých. Co myslíte? Jako všude jinde, i tady zůstává zlo zlem. A i když seberete smetanu z bezvadného mléka, ale ona vám žlukne, bude vám po ní špatně zrovna tak jako po zasmrádlém mase... Ach, milé dítě, není v duchu Karmelu rozněžňovat se, ale já jsem stará a nemocná, můj konec je docela blízko, a tak se nad vámi mohu sklonit s něhou... Čekají vás velké zkoušky, dcero!

BLANKA: Co na tom, dá-li mi Bůh sílu!

Chvilé mlčení.

PŘEDSTAVENÁ: On ve vás chce vyzkoušet vaši slabost, ne vaši sílu...

Mlčení.

Pohoršení, která působí svět, mají v sobě to dobré, že pobuřují duše jako je vaše. Ta, se kterými se setkáte tady, vás zklamou. Obecně vzato, milá dcero, mně připadá, že být špatnou řeholnicí je politováníhodnější stav než být lupičem: lupič se může obrátit, a pak to pro něho bude něco jako druhé zrození, kdežto špatná řeholnice se už narodit nemůže; ona už se narodila, své narození propásla, a nestane-li se nějaký zázrak, zůstane navždycky nedochůdčetem.

BLANKA: Ach, Matko, já bych chtěla vidět jen dobro...

PŘEDSTAVENÁ: Kdo pod záminkou křesťanské lásky úmyslně zavírá oči před bližním, nedělá často nic jiného, než že rozbíjí zrcadlo, aby se v něm neviděl. Protože naše porušená přirozenost působí, že svou vlastní bídu objevujeme nejdříve na bližním. Dejte si pozor, aby se vás nezmocnila jakási taková přihlouplá blahosklonnost, která změkčuje srdce a křiví ducha.

Mlčení.

Milá dcero, někteří dobří lidé se ptají, k čemu vůbec jsme. Koneckonců je možné jim prominout, že se takto ptají. My se domníváme, že svým přísným životem jim podáváme důkaz, že se lze dokonale obejít bez mnoha věcí, které oni považují za nezbytné. Ale aby ten příklad byl účinný, musí si uvědomit, že tyto věci pro nás bývaly právě tak nezbytné jako pro ně... Ne, ne, dcero, my nejsme nějaký umrtvovací podnik nebo nějaká konzer-

vatoř ctnosti; my jsme dům modlitby. Jedině modlitba ospravedlňuje naši existenci; ten, kdo na modlitbu nevěří, nás může považovat jediné za podvodnice nebo příživnice. Kdybychom to nevěrcům řekly upřímněji, lépe by nám rozuměli. Vždyť jsou přece nuceni uznat, že víra v Boha je skutečnost všeobecná. A není velmi povážlivý rozpor v tom, že lidé, kteří společně věří v Boha, se k němu přitom modlí tak málo a tak špatně? Prokazují mu skoro výhradně tu poctu, že se ho bojí. Je-li víra v Boha všeobecná, musí přece totéž platit i pro modlitbu! Ano, dcero, Bůh chtěl, aby to bylo takto – ale ne tím způsobem, že by z modlitby učinil na úkor naší svobody potřebu stejně neodolatelnou jako je hlad nebo žízeň, nýbrž že dovolil, abychom se modlili jedni za druhé. A tak každá modlitba, třeba i ta, kterou se modlí malý pasáček u svých stád, je modlitbou lidského rodu.

Krátké odmlčení.

To, co dělá ten pasáček občas a náhlým hnutím srdce, to my musíme dělat ve dne v noci. Vůbec ne proto, že bychom doufaly, že se modlíme lépe než on; naopak. Ta prostota duše, ta něžná odevzdanost božskému Majestátu, jsou u něho okamžitou inspirací, milostí a jakoby osvícením ducha – kdežto my zasvěcujeme svůj život, abychom je získaly, nebo znovu našly, pokud jsme je už znaly, neboť to je dar dětství, který obvykle s dětstvím také pomíjí... Jakmile jednou dětství opustíme, musíme hodně dlouho trpět, než se do něj vrátíme – jako když se po dlouhé noci nakonec dočkáme nového svítání. Zdalipak jsem se já znovu stala dítětem?

Blanka pláče.

Vy pláčete?

BLANKA: Ani ne tak bolestí jako radostí. Vaše slova jsou tvrdá, ale já cítím, že ani kdyby byla ještě tvrdší,

nedokázala by zlomit to nadšení, které mě k vám unáší.

PŘEDSTAVENÁ: Bylo by potřeba je přibrzdit, ne lámat. Věřte mi, není správné vstupovat do naší řehole skokem střemhlav, jako když nějakého ubožáka honí zloději.

BLANKA: Já skutečně nemám jiné útočiště.

PŘEDSTAVENÁ: Naše řehole žádné útočiště není. Nehlídá řehole nás, milá dcero, nýbrž my hlídáme řeholi.

Dlouhá chvíle ticha.

Řekněte mi ještě: nezvolila jste si snad docela náhodou již řádové jméno, pro případ, že bychom vás na zkušební lhůtu přijaly? Asi jste na to ještě nikdy nepomyslela, že ne?

BLANKA: Ó, ano, ctihodná Matko. Chtěla bych se jmenovat sestra Blanka Kristovy smrtelné úzkosti.

Představená sebou neznatelně trhne. Zdá se, jako by okamžik váhala, rty se jí pohybují, pak náhle dostane její obličej výraz klidného, pevně odhodlaného člověka.

PŘEDSTAVENÁ: Jděte v pokoji, dcero.

SCÉNA II

Před vchodem do klauzury, uvnitř Karmelu, o něco později. Blanka mlčky čeká se zpovědníkem. Bude přijímána jako čekatelka. Dveře se otevřou, je vidět celé shromážděné společenství. Každá řeholnice má přes sebe přehozený černý závoj, který jí sahá od vrcholku hlavy až po pás. Jakmile se dveře opět zavřou, sestry závoje nadzvednou. Představená a její zástupkyně, Matka Marie od Vtělení, berou čekatelku za ruce. V doprovodu společenství, které zpívá žalm, ji vedou k sošce představující malého Krále slávy: je to Jezulátko v královském plášti, s žezlem a korunou.

SCÉNA III

Hlavní chodba Karmelu v prvním poschodí. Dveře všech cel vedou na tuto matně osvětlenou chodbu. Večerní zvon. Představená se opře do pootevřených dveří Blančiny cely.

PŘEDSTAVENÁ: Řeholní pravidlo žádá, aby dveře byly zavřeny, milé dítě...

BLANKA: Já... Já... Já jsem myslela... (*S poněkud násilnou veselostí v hlase:*) Když já jsem tady vůbec neviděla, ctihodná Matko!

PŘEDSTAVENÁ: Proč potřebujete na spaní vidět?

BLANKA: Já... já... mně se nechce spát.

PŘEDSTAVENÁ: Noci v Karmelu jsou krátké a dobrá řeholnice – tak jako dobrý voják – musí dovést spát, kdy chce. Když je člověk mladý a zdravý jako vy, časem si na to zvykne.

BLANKA: Prosím za prominutí, Matko...

PŘEDSTAVENÁ: Zapomeňme na tu dětinskost...

Představená zavře dveře a odchází. Blanka chvíli tápe ve tmě, až nakonec dveře pootevře. Představená se vrátí, všimne si toho, chvíli váhá, ale pak dveře nechá být a jde dál.

SCÉNA IV

Na ošetřovně. Marie od Vtělení a lékař u lože představené.

LÉKAŘ: Velmi se obávám, že už nemůžeme nic dělat... Byla jste na sebe příliš náročná, ctihodná Matko, a já nejsem Pánbůh...

Představená vzhlédne, ale ihned zrak odvrátí a řekne vyčítavě a poněkud dětinsky živě, takže na hlase je znát strach, který nedokáže zcela zakrýt.

PŘEDSTAVENÁ: Skutečně? Jste si jistý? A přitom já bych byla řekla... Včera jsem přece snědla polévku nejen bez odporu, ale skoro s chutí, že, Matko Marie od Vtělení?

MATKA MARIE: Vaše Ctihodnost má pravdu.

PŘEDSTAVENÁ: Abych pravdu řekla, cítím se dokonce o mnoho lépe než při posledním záchvatu. Vždycky, když nastala první parna, mi to škodívalo – to už je taková moje divná povaha. Váš předchůdce, nebožtík pan doktor Lannelongue, to dobře znal. Jen co propukne ta bouřka, uvidíte, jak se mi uleví...

Lékař s Matkou Marií od Vtělení na sebe pohlédnou.

LÉKAŘ: Chtěl jsem jen říci, že by bylo dobré přestat léky podávat a nechat tělo, aby si pomohlo samo; dopřát tělesným tekutinám klidu. „Quieta non movere,“ jak se říká.

MATKA MARIE: Kéž nám vás Pán zachová, Matko!

Představená upírá oči k podlaze. V obličeji má tvrdý výraz. Konečně řekne, jakoby sama pro sebe:

PŘEDSTAVENÁ: Odevzdávám se do Jeho rukou: ať se uzdravím, nebo umřu – jak bude Jeho vůle.

Lékař i Marie od Vtělení odcházejí.

SCÉNA V

Chodba před ošetřovnou.

LÉKAŘ: Mrzí mě, že jsem před ctihodnou představenou myslel nahlas...

MATKA MARIE: To vás mrzet nemusí. Kdybyste měl delší zkušenost s takovými domy, jako je tento, věděl byste, že naprosto klidně umírají jen dvě skupiny řeholic: ty velmi svaté a pak ty nevalné.

LÉKAŘ: Přece jen bych býval řekl, že víra...

MATKA MARIE: Důvěru nedodává víra, nýbrž láska. A když se k nám blíží sám choť, aby nás obětoval – jako Abrahám svého syna Izáka – pak ta, která necítí zmatek, musí být buď hodně dokonalá, nebo hloupá.

LÉKAŘ: Promiňte mi... Myslel jsem, že v domě pokoje...

MATKA MARIE: Náš dům není domem pokoje, pane doktore. Je to dům modlitby. Lidé zasvěcení Bohu se spolu neshromažďují proto, aby užívali pokoje, ale snaží se jej zasloužit pro ostatní. Nemáme čas užívat něčeho, co dáváme...

SCÉNA VI

Přepážka uvnitř kláštera, u vchodu do klauzury. Blanka a mladičká sestra Konstancie od sv. Diviše přebírají od sestry vrátné zásoby a předměty denní potřeby.

KONSTANCIE: Už zas ty protivné boby!

BLANKA: Lichváři prý skoupili mouku, takže v Paříži bude nouze o chleba...

KONSTANCIE: A hele! Tady máme tu velkou žehličku, o kterou si tak dlouho říkáme! Podívejte se, jak pěkně udělanou má rukojeť! Sestra Jana od Ježíšova dětství už si nebude muset foukat na prsty a křičet přitom: „Cák je možný s takovouhle žehličkou žehlit?“ „Cák, cák“ – já se vždycky musím kousat do rtů, abych se nedala do smíchu, ale je mi přitom tak dobře... To „cák“ mi připomíná venkov, mou rodnou vesničku... Ach, sestro Blanko, šest týdnů před tím, než jsem vstoupila do kláštera, jsme u nás slavili bratrovu svatbu. Sešli se všichni z vesnice, dvacet družiček mu podávalo kytici, bubnovalo se, hrálo na housle a mušketýři vystřelili salvu. Byla slavná mše, na zámku pohoštění a celý den se tancovalo. I já jsem si s radostí zatančila pět tanečků, ujišťuji vás. Všichni ti chudáci mě měli strašně rádi, protože jsem se veselila a poskakovala jako oni...

BLANKA: Že se nestydíte takhle mluvit, když naše ctihodná Matka...

KONSTANCIE: Ach, sestro! Kdybych tím mohla zachránit ctihodné Matce život, ráda bych ten svůj malý bezcenný život obětovala, na mou věru, že bych ho obětovala! Jenže v devětapadesáti letech, to už je nejvyšší čas umřít, ne?

BLANKA: Vy jste se nikdy nebála smrti?

KONSTANCIE: Myslím, že ne. Ačkoliv ano, možná že ano... to už je hodně dávno; to jsem ještě nevěděla, co to je.

BLANKA: A potom...

KONSTANCIE: Propána, sestro Blanko, potom mi život hned připadal tak zábavný! Tak jsem si říkala, že smrt musí být taky taková...

BLANKA: A teď?

KONSTANCIE: No teď už ani nevím, co si o smrti myslím, ale život mi připadá pořád stejně zábavný. Snažím se dělat co nejlíp to, co mi nařídí, jenže to, co mi nařídí, mě i baví... A zasloužím snad pokárání za to, že mě služba Pánubohu baví? Vždyť člověk může dělat velmi opravdově to, co ho baví – děti nám to dokazují dennodenně. Zrovna tak jako se dá dělat s humorem to, co vás nebaví...

BLANKA: (*tvrdě*): Nebojíte se, že Bůh má už toho humoru dost a že vám jednou řekne – tak jako svaté Angele z Foligna: „Zamiloval jsem si tě ne pro zábavu!“

Sestra Konstancie se na ni zaraženě dívá, její dětský obličej se bolestně ušklíbne. Konečně ze sebe vypraví:

KONSTANCIE: Promiňte, sestro Blanko. Nemohu se ubránit myšlence, že jste mi teď ublížila úmyslně.

Chvilé ticha.

BLANKA: Nuže, nemýlíte se. Já jsem vám totiž záviděla...

KONSTANCIE: Záviděla? No ne, to je tedy to nejpodivnější, co jsem kdy slyšela! Vy mi závidíte a já zatím bych zasloužila zmrskat za to, jak lehkovážně jsem mluvila o smrti naší ctihodné Matky... Smrt Matky představené je velmi vážná věc! Já nejsem zvyklá vidět umírat vážné lidi. Můj strýček, vévoda de Lorge, zemřel v osmdesáti letech, ale přitom to nebyla nijak vážná smrt, byl to prostě velkolepý obřad. Moji dva starší bratři padli ve válce, můj vlastní bratranec de Loynes zahynul při štvanci na jelena v naší oboře v Dampierre

a další bratranec Jaucourt, kterému říkali Úplněk, ten se utopil za amerického povstání v Mississippi. Všichni tihle lidé zemřeli jako při hře. S urozenými lidmi to tak bylo víceméně vždycky. A postavení, které ve světě zaujímáme, nám nenáleží pro naše tituly nebo ty pergameny prožrané od myší, ale máme je od mužů, pro které byla smrt hrou jako každá jiná. Ach, sestro Blanko, když už jsem před chvílí mluvila tak nerozvážně, buďte tak hodná a pomozte mi mou vinu napravit. Poklekne a nabídněme své dva ubohé, malé životy za život Její Ctihodnosti!

BLANKA: To je dětinství...

KONSTANCIE: Vůbec ne, sestro Blanko, já si skutečně myslím, že to je inspirace duše.

BLANKA: Vy se mi posmíváte...

KONSTANCIE: Tak najednou mě to napadlo. Nevím, co by na tom bylo špatného. Vždycky jsem si přála umřít mladá; vždyť je to takové neštěstí muset dát Pánu bohu život, na kterém nám už nezáleží, nebo na kterém nám záleží jen ze zvyku, ze zdivočelého zvyku!

BLANKA: Co já mám s tou komedií společného?

KONSTANCIE: No... víte, hned jak jsem vás poprvé uviděla, poznala jsem, že jsem vyslyšena.

BLANKA: (*prudce*): Vyslyšena v čem?

KONSTANCIE: No v... Ale vy mě teď uvádíte do rozpaků, sestro Blanko, vy se na mě tak divně díváte...

Blanka k ní popojde blíž.

BLANKA: Položte tu směšnou žehličku a odpovězte mi, prosím vás!

Konstancie poslušně odloží žehličku na stůl. Její hezký obličej se bolestně stáhne, ale stále se na něm jeví jakýsi dětský jas.

KONSTANCIE: No tak tedy... Poznala jsem, že Bůh mi prokáže tu milost, že mě nenechá zestárnout a že ze-

mřeme spolu, v tentýž den. Kde a jak by se to mělo stát, jsem nevěděla, a ani teď to ještě nevím... Taková předtucha, jak se říká, nic víc. Až teď, když vidím, jak se na mě zlobíte, se začínám pevněji upínat k té... k tomu...

BLANKA: K tomu pošetilému a hloupému nápadu! Není vám hanba si myslet, že váš život by mohl vykoupit život kohokoli jiného? Jste pyšná jako zlý duch! Vy... Vy... Já vám zakazuji...

Umlkne. Konstancii ponenáhlu mizí z obličeje výraz bolestného údivu, jako by začínala chápat, i když ale neví, co vlastně... Vydrží nepřítomný Blančin pohled a ten se od ní nakonec odvrátí. Řekne jemným a smutným hlasem, s jakousi drásavou důstojností:

KONSTANCIE: Ani zdaleka jsem vás nechtěla urazit...

SCÉNA VII

Cela na ošetrovně. Marie od Vtělení u lože představené.

MATKA MARIE: Už několik dní zastupuje kostelnici. Bude tady hned.

Představená leží na svém loži. Po celou scénu bude její chování a způsoby v protikladu s úzkostným a téměř nepřítomným výrazem jejího obličeje.

PŘEDSTAVENÁ: Prosím vás, narovnejte mi ten polštář. Co myslíte: nedovolí pan doktor, abyste mě usadili v křesle? Je pro mě velice trapné ukazovat se před svými dcerami takhle natažená jako nějaká utopená, kterou právě vytáhli z vody, když mi to ještě tak dobře myslí... Ach, ne že bych chtěla někoho klamat! Ale když tak bolestně chybí odvaha, měl by být člověk aspoň schopen zvládnout svůj zevnějšek, aby nebyl bezohledný k těm, kteří nám prokazují to milosrdenství, že nás posuzují podle vzezření.

MATKA MARIE: Myslela jsem, ctihodná Matko, že vaše úzkostné stavy se dnes v noci již utišily?

PŘEDSTAVENÁ: To byl jen takový duševní útlum. I za něj ale buď Bůh pochválen! Už jsem neměla svou smrt před očima. Říká se: „Ani nevěděl, že umírá“ – a považuje se to jen za hovorové rčení. Nuže, Matko, já vím, že umírám. Nic neodvrací mou pozornost od tohoto vědomí. Jsem ovšem dojata vaší péčí a chtěla bych na ni odpovědět, ale nijak mi nepomáhá. Jste pro mne jenom stíny, sotva rozeznatelné od výjevů a vzpomínek z minulosti. Jsem sama, milá Matko, naprosto sama, bez nejmenší útěchy. Můj duch nadále dokáže sprádat uklidňující myšlenky, ale i to jsou jen myšlenkové mátohy. Ty mi nemohou dodat posily – tak jako nedokáže zasytit stín šunky na zdi. (*Odmlčí se.*) Buďte ke mně

upřímná! Nebýt těch mých nešťastných, nehybných nohou bez citu, sotva bych si myslela, že mi hrozí nějaké nebezpečí... Kolik dní života mi ještě dává pan doktor?

Matka Marie od Vtělení poklekne u lůžka a jemně položí představené na rty svůj kříž.

MATKA MARIE: Patříte k nejzdatnějším lidem, jaké viděl. Bojí se, že budete odcházet pomalu a těžce. Ale Bůh...

PŘEDSTAVENÁ: I Bůh sám se stal stínem... Ach, běda! Jsem v řeholi přes třicet let, dvanáct let jsem představenou. O smrti jsem rozjímala každou hodinu svého života – a teď mi to není k ničemu!

Dlouze se odmlčí.

Zdá se mi, že Blanka de la Force nějak dlouho nejde?

Opět ticho.

Po včerejším shromáždění pevně trvá na jménu, které si zvolila?

MATKA MARIE: Ano. Neuznáte-li za vhodné jinak, stále se chce jmenovat sestra Blanka Kristovy smrtelné úzkosti. Vždycky se mi zdálo, že vás tato volba velmi dojíká?

PŘEDSTAVENÁ: Protože to byla původně i volba moje. Tenkrát byla naší představenou paní Arnoultová. Bylo jí osmdesát let. Řekla mi: „Zkoumejte své síly. Ten, kdo vejde do Getsemanské zahrady, už z ní nevyjde. Cítíte v sobě odvahu zůstat zajatkyní Kristovy smrtelné úzkosti až do konce?“

Dlouhé mlčení.

To já jsem do tohoto domu uvedla sestru Blanku Kristovy smrtelné úzkosti. Tato věc se týká mě. Je mou povinností uvést ji do pořádku, než předám svůj úřad jiným.

Chvilé mlčení.

Žádná ze všech mých dcer mi nepůsobí větší obavy. Původně jsem ji chtěla svěřit vaší křesťanské lásce. Ale když o tom uvažuji a bude-li tak chtít Bůh, bude to moje poslední rozhodnutí jako představené.

Dost krátké odmlčení.

Matko Marie...

MATKA MARIE: Ctihodná Matko?

PŘEDSTAVENÁ: S odvoláním na váš slib poslušnosti vám předávám Blanku de la Force. Budete se mi za ni odpovídat před Bohem.

MATKA MARIE: Ano, Ctihodná Matko.

PŘEDSTAVENÁ: Budete potřebovat velkou rozhodnost i charakterovou pevnost: právě toho se jí nedostává a právě toho vy máte nadbytek.

Chvilé ticha.

Dávejte si pozor, abyste k plnění svého úkolu nemusela také překonávat určitá hnutí povahy (*Matka Marie sebou pohne.*) Však já vím, co říkám! Náзор na takového člověka, jako je Blanka de la Force (která je tak trochu naší příbuznou), jistě bude ovlivněn určitým soudobým způsobem myšlení, protože řeholní život ho snad dokázal ukáznit, ale ne úplně vymýtít.

MATKA MARIE: (*váhá, pak upřímně*): Je to naprosto pravda. Vidíte do mě jasně, jako vždycky. Když je naše nešťastná šlechta všude tak pomlouváná, právě tak jako samotná královská vznešenost, stydím se pomyslet, že

by urozená dívka mohla svou nestatečností zklamat.
PŘEDSTAVENÁ: Ano. Až se na tento dům přivalí bouře, případně možná jiným úkol budovat toto společenství vzácnějšími ctnostmi, než byly ty naše, ale od nás se právem očekává přinejmenším příklad jisté povahové pevnosti. Ať tak či onak: hned od našeho prvního setkání, když se mi Blanka de la Force vyznala, jaké jméno si zvolila, zaujala v mých očích místo ve znamení Kristovy smrtelné úzkosti. Nechť v něm zůstane i pro vás! Ach, Matko, v tomto svém nynějším ponížení snadněji chápu, že s pravidlem světské cti pro ubohé dcery Kar-melu je tomu stejně, jako tomu bylo se Starým zákonem pro Pána Ježíše a jeho apoštoly: nejsme tady proto, abychom toto pravidlo zrušily, nýbrž naopak, abychom je naplnily tím, že je překonáme.

Někdo klepe na dveře.

Už je tady. Pozvěte ji dál.

SCÉNA VIII

Matka Marie od Vtělení jde až ke dveřím, couvne, aby Blanka mohla vstoupit, pak odejde. Blanka přistoupí k lůžku a poklekne.

PŘEDSTAVENÁ: Povstaňte, dcero. Původně jsem měla v úmyslu pohovořit si s vámi déle, ale rozhovor, který jsem měla teď, mě velmi unavil. Nedívejte se na mě tak: to, co před sebou vidíte, je věc praobyčejná. V Karmelu, milé dítě, by se život i smrt jedné řeholnice neměly nikdy projevit jinak než malým posunem v rozvrhu prací a bohoslužeb...

BLANKA: Ach, Ctihodná Matko, neopouštějte mě!

Chvilé ticha.

PŘEDSTAVENÁ: Vy jste přišla poslední, a proto jste mému srdci nejdražší. Ano, ze všech dcer nejdražší, jako dítě stáří, ale také nejriskantnější a nejohroženější. K odvrácení této hrozby bych byla ráda dala svůj ubohý život; ano, jistě bych jej byla dala...

Blanka se znovu vrhne na kolena a rozvzlyká se. Představená jí položí ruku na hlavu.

Teď už mohu dát jen svou smrt, přeubohou smrt...

Ticho.

Bůh je oslaven ve svých svatých, svých hrdinech a mučednících. Je oslaven také ve svých bědných.

BLANKA: Já se bídy nebojím!

PŘEDSTAVENÁ: Ach! Je mnoho druhů bídy, až po tu nejubožejší, a tou právě budete nasycena...

Chvilé ticha.

Dítě moje, ať se stane cokoli, neopouštějte prostotu! Při čtení našich zbožných knížek by se mohlo zdát, že Bůh zkouší světce asi tak jako kovář železnou tyč, aby zjistil, co vydrží. Ale také se stává, že koželuh mne v dlani semišovou kůži, aby ocenil, jak je jemná. Ach, dcero, buďte v Jeho rukou vždycky touto měkkou a tvárnou věcí! Světci se nevzpírali křečovitě proti pokušením, nebouřili se sami proti sobě, vždyť vzpoura je vždycky od ďábla. A hlavně: nikdy sebou nepohrdejte. Je velmi těžké pohrdat sebou a neurazit přitom Boha v nás. V této věci také musíme být značně opatrní a nebrat doslova některé výroky svatých. Pohrdání sama sebou by vás přivedlo přímo k zoufalství. Vzpomeňte si na tato slova, i když teď vám připadají nejasná! A abych to shrnula jedním slovem, které už teď nikdy nemáme na rtech, i když naše srdce je nepopřela: v jakémkoli postavení myslete na to, že vaši čest střeží Bůh. Bůh si vzal vaši čest na starost a ona je bezpečnější v jeho rukou než ve vašich. Tak, už doopravdy vstaňte. Sbohem, žehnám vám. Sbohem, holčičko moje...

SCÉNA IX

Blanka odchází. Vrací se Matka Marie od Vtělení s lékařem.

PŘEDSTAVENÁ: Pane doktore, prosím vás, dejte mi ještě jednu dávku toho léku.

Dr. JAVELINOT: Vaše Ctihodnost by ji už nesnesla.

PŘEDSTAVENÁ: Pane doktore, jistě víte, že v našich klášterech bývá zvykem, že se představená s komunitou veřejně rozloučí. Tento obřad byl stanoven na dnešní desátou hodinu. Bylo to, myslím, podle vašich pokynů?

Dr. JAVELINOT: Nejvýš na mou radu. Mám-li však mluvit upřímně, už několik hodin mé umění nemůže Vaší Ctihodnosti nijak pomoci, ba ani přesně stanovit konec.

MATKA MARIE: Obřad, o kterém Její Ctihodnost mluví, může být docela dobře odložen!

PŘEDSTAVENÁ: To tak! Až už nebudu asi k ničemu... Ne, ne, Matko. Důvěřuji, že Bůh mě neopustí a nedovolí, abych musela odejít od svých dcer bez omluvy za to, že moje smrt se tolik liší od smrti, která jim měla být příkladem. Ano, tu milost mi Bůh dá... Matko Marie, pokuste se pana doktora přemluvit: tenhle lék, nebo nějaký jiný, cokoli. Ach, podívejte se, Matko: mám snad za malou chvíli ukázat svým dcerám takovýhle obličej?

MATKA MARIE: Snad je to obličej našeho milého Pána v Getsemanské zahradě.

PŘEDSTAVENÁ: Tam aspoň učedníci spali a Jeho viděli jen andělé.

MATKA MARIE: Nezasloužily jsme si takovou poctu, že vaší smrtelnou úzkostí jsme přivedeny a připojeny k tomu, co na Kristově úzkosti bylo lidským zrakům skryto... Ach, ctihodná Matko, už se kvůli nám netrapte! Starejte se teď už jen o Boha!

PŘEDSTAVENÁ: Co jsem já ubohá v tuto chvíli, abych se o Něho starala? Ať se nejdřív On stará o mě!

MATKA MARIE: (*téměř tvrdě*): Vaše Ctihodnost blouzní!

Představené klesne hlava těžce na podušku. Téměř vzápětí je slyšet, jak chroptí.

Zavřete úplně to okno! Naše Ctihodná Matka už sice není odpovědná za to, co mluví, ale bude líp, když to nikoho nepohorší. V tuto dobu je zahrada už prázdná, ale sestry by to mohly docela dobře slyšet z prádelny.

K mladé sestře, která zavřela okno a vrací se celá rozechvělá:

Nono! Sestro Anno od Kříže, jen tady neomdlete jako nějaká slečinka! Klekněte si a modlete se, to vám prospěje víc, než si k něčemu čichat!

Zatímco Matka Marie mluví, představená se na lůžku téměř vztyčila. Oči má vytřeštěny do prázdna a jakmile domluví, spodní čelist jí poklesne.

PŘEDSTAVENÁ: Matko Marie od Vtělení! Matko Marie...

Matka Marie od Vtělení vyskočí.

MATKA MARIE: Ctihodná matko?

PŘEDSTAVENÁ: *(tichým a chraplavým hlasem)*: Viděla jsem naši kapli prázdnou a zneuctěnou... ach, ach! oltář rozštípnutý na dva kusy, posvátné nádoby po zemi, na dlaždicích sláma a krev... Ach, ach! Bůh nás opouští! Bůh nás zapírá!

MATKA MARIE: Vaše Ctihodnost už nedokáže ovládat svůj jazyk, ale já ji snažně prosím, aby se pokusila neříkat nic, co by mohlo...

PŘEDSTAVENÁ: Neříkat nic... neříkat nic... Jako by záleželo na tom, co já říkám! Nedokážu poručit svému jazyku o nic víc než svému obličejí! Úzkost se mi lepí na kůži jako nějaká vosková maska... Ach! Proč jen tu masku nemohu strhnout nehty!

MATKA MARIE: Vaše Ctihodnost by měla pochopit, že to jsou blouznivé přeludy...

PŘEDSTAVENÁ: Blouznivé přeludy! Viděla jste takovéhohle blouznivé přeludy? Ach, věřte mi, v tomhle těle, které tu leží jako pytel písku, je ještě dost na utrpení po mnoho dní!

MATKA MARIE: Neprodlužujte už dál ten boj proti přirozenosti.

PŘEDSTAVENÁ: Boj proti přirozenosti... Co jiného jsem celý život dělala? A copak umím dělat něco jiného? A teď jsem v pasti. Nešťastnice! Když jsem tomu svému tělu tolik odřekla – a byly to i požitky zcela dovolené – jak bych mohla teď poprvé ustoupit tomu uštvanému zvířeti, které už ani necítím?

MATKA MARIE: Ach, Matko představená, kdo by s vámi neměl soucit?

PŘEDSTAVENÁ: Že nemohu mít především soucit já sama se sebou!

Hlava jí znovu klesne na podušku, představená podivně zaštká. Matka Marie se k ní skloní, vidí zavřené oči, chvíli váhá, pak jde rychle za svými spolusestrami. Mezitím co šepem mluví, představená pomalu zvedne oční víčka. Ani teď docela nepřestává chroptět.

MATKA MARIE: Oznamte sestrám, že Ctihodnou Matku dnes neuvidí. V deset hodin – rekreace, jako obvykle.

Ač obličej představené je již jakoby znehyněn smrtí, její oči nepřestávají tékat. Matka Marie se náhle otočí. Pohled umírající se střetne s pohledem živé. Je slyšet, jak představená – zřejmě s obrovským úsilím – nejdříve ponenáhlu zpomalí, potom vůbec zastaví své chroptění. Dlouhé mlčení. Pak se ozve silný hlas:

PŘEDSTAVENÁ: Matko Marie od Vtělení, jménem svaté poslušnosti vám nařizují...

SCÉNA X

Scéna se rázem mění. Blanka právě ulehla. Umíráček. V budově je slyšet pochmurné výkřiky. To představená upadá do smrtelného zápasu. Vyděšená Blanka vychází z cely a zamíří za světlem. Sestry klečí u dveří ošetrovny. Je vidět představenou, jak je vztyčena na loži. Podpírají ji, aby mohla klečet. Je však velmi špatně slyšet, co říká. Její ztrhaný obličej se obrací k Blance; je vidět, že ji poznává a že ji volá. Téměř v tutéž chvíli přistoupí k Blance jedna sestra.

SESTRA: Ctihodná Matka chce, abyste přišla až k jejímu lůžku.

Blanka zůstane stát jako zkamenělá. Její družka ji téměř hrubě postrkuje kupředu. Blanka jde k lůžku jako náměsíčná.

Obraz se mění. Teď je vidět Blanku vedle představené. Zmatek. Několik řeholnic mluví najednou. Matka Marie od Vtělení opakuje: „TO JE ŠÍLENSTVÍ... NEMĚLO BY SE DOVOLIT...“ Je stále těžší udržet umírající představenou v kleče. Dvě klečící řeholnice povstanou a jdou na pomoc svým družkám. Rty představené se neustále pohybují. Zsinalá Blanka se k ní několikrát nakloní, ale je znát, že ve svém rozrušení jen velmi špatně rozumí, a tak okolní sestry se jedna přes druhou snaží opakovat jí do ucha to, co se jim podařilo zachytit. Je slyšet: „PROSÍ ZA ODPUŠTĚNÍ... SMRT... STRACH... STRACH ZE SMRTI...“ Nakonec je vidět, jak skupinka, natlačená kolem umírající, sebou čím dál víc zmítá. Přes veškeré úsilí se nakonec představená zhroutí na lůžko. Blanka konečně překoná své vzrušení a namáhavě pronáší:

BLANKA: Ctihodná... Matka... si přeje... si přeje...

Několik sester na ni něco křičí. Ona se přeruší, obličej má vylekaný. Hledá, jak by mohla pokračovat, pak řekne hlasem, jemuž dodává zoufalství jakési jistoty:

Ctihodná Matka... si přála... by si přála...

Vtom ale padne na kolena, zaboří obličej do prostěradla a začne vzlykat.

SCÉNA XI

Kaple řeholnic. Představená zemřela; její tělo je vystaveno v otevřené rakvi u mřížky uprostřed kaple. Je noc. V kapli svítí jenom šest svící kolem rakve. Po obou stranách je klekátko. Blanka a Konstancie od sv. Diviše bdí u těla zesnulé.

Předříkávání žalmů. Komíhající plameny svící podivně osvětlují obličej představené. Konstancie najednou odchází pro sestry, které mají nastoupit po nich, a nechá Blanku u mrtvé samotnou. Blanka dostane strach a utíká. Když dojde ke dveřím, potká Matku Marii od Vtělení. Ta si všimne jejího rozrušení.

MATKA MARIE: Co to děláte? Nemáte se modlit u rakve?

BLANKA: Já... já... Čas už uplynul, Matko.

MATKA MARIE: Jak to myslíte? Už vás v kapli sestry zastoupily?

BLANKA: Totiž... sestra Konstancie pro ně šla... A tak...

MATKA MARIE: A tak jste dostala strach a...

BLANKA: Nemyslela jsem, že dělám něco špatného, když jdu až ke dveřím.

Chce se vrátit zpátky.

MATKA MARIE: Ne, dítě, pro smilování, ne! Už se tam nevracejte. Nesplněná povinnost je nesplněná povinnost; už na to nemyslete. Vždyť vy jste celá rozechvělá! Ale je tak chladná noc – myslím, že se chvějete spíše zimou než strachem. Sama vás dovedu do vaší cely.

Je vidět obě před celou.

MATKA MARIE: A teď už o té malé nehodě nedumejte. Lehněte si, pokřižujte se a spěte. Výslovně vám promím jakoukoli jinou modlitbu. Zítra vás ten poklesek

spíš zamrzí než zahanbí, a tak budete moci poprosit Boha za odpuštění bez nebezpečí, že byste Ho ještě víc urazila.

Blanka poklekne, aby jí políbila ruku. Marie od Vtělení tuto ruku rychle – snad až trochu příliš rychle – odtáhne, pomalu zavírá dveře a druhou rukou neurčitě pokyne jako na pozdrav nebo jako požehnání.

Třetí obraz

SCÉNA I

Den volby nové představené. V klášterní zahradě dokončují Blanka a Konstancie kříž z květů na hrob představené, paní de Croissy, který je umístěn v podzemí.

KONSTANCIE: Sestro Blanko, mně se zdá ten náš kříž moc vysoký a rozložitý. Hrob naší ubohé Matky představené je tak malý!

BLANKA: Co teď budeme dělat s těmi květy, které nám zůstaly? Sestra Geralda je do kaple chtít nebude. Vždycky říkává: „Kaple karmelitánek není nějaký oltář o Božím těle!“

KONSTANCIE: Tak z nich uděláme kytici pro novou představenou!

BLANKA: Ráda bych věděla, jestli Matka Marie od Vtělení má květiny ráda?

KONSTANCIE: Bože, já bych to tak chtěla!

BLANKA: Aby měla ráda květiny?

KONSTANCIE: Ne, sestro Blanko, ale aby byla zvolena za představenou! Tolik jsem se na ten úmysl modlila! Jsem si jistá, že mě Pán Bůh vyslyší!

BLANKA: Vy si vždycky myslíte, že Pán Bůh se bude zařizovat podle vás!

KONSTANCIE: A proč ne? To máte tak, sestro Blanko: každý si představuje Boha tak, jak umí – o tom je zbytečné se bavit. Jsou dokonce lidé tak nešťastní, že v Něho vůbec nevěří. Mně je jich upřímně líto, ale... ani se vám to neodvážuji říci...

BLANKA: Stejně to nakonec řeknete, sestro Konstancie, tak to řekněte hned!

KONSTANCIE: No mně se někdy zdá, že není tak smutné

nevěřit v Boha vůbec, jako věřit v jakéhosi Boha konstruktéra, geometra nebo fyzika. Ať si říkají hvězdáři, co chtějí. Já si myslím, že stvořený svět se podobá stroji asi tak, jako se z dálky podobá skutečná kachna té mechanické hračce, kterou sestrojil Vaucanson. Jenže svět není stroj, právě tak jako Pánbůh není konstruktér, ani učitel s rákoskou v ruce nebo soudce držící váhy. Jinak bychom museli věřit, že v den posledního soudu se bude Pán radit s těmi, kterým se říká seriózní, rozvášní, předvídaví lidé. Ale to je nesmysl, sestro Blanko! Sama dobře víte, že tihle lidé vždycky považovali světce za blázny – a světci jsou skutečnými přáteli a rádci Božími. Takže...

BLANKA: Takže co?

KONSTANCIE: Takže já si myslím – ať mi to seriózní lidé prominou – že Bůh může docela dobře způsobit, že představenou bude jmenována Matka Marie, a to jen proto, aby udělal radost takovému nepatrnému červíkovi jako jsem já. Byla by to zřejmě pošetilost, ale On udělal mnohem větší, když za mě zemřel na kříži!

BLANKA: To já si zase myslím, že Matka Marie bude zvolena proto, že to nejvíc zasluhuje.

KONSTANCIE: A já, i když jsem ještě mladá, už dobře vím, že štěstí a neštěstí vypadá spíš jako něco náhodně vylosovaného než logicky rozděleného! Ale možná, že to, čemu my říkáme náhoda, je Boží logika? Pomyslete na smrt naší drahé Matky představené, sestro Blanko! Kdo by si byl pomyslel, že bude tak těžce umírat, že bude tak špatně umírat? Vypadalo to, jako kdyby Pánbůh, když jí sesílal smrt, se spletl – jako když vám v šatně zamění kabát. Ano, musela to být smrt nějaké jiné osoby, smrt ne na míru naší představené, smrt příliš malá pro ni; ona pořád jaksi nemohla navléct rukávy...

BLANKA: Smrt nějaké jiné osoby, co by to mohlo znamenat, sestro Konstancie?

KONSTANCIE: To znamená, že ta jiná osoba, až jí nadejde hodinka smrti, bude žasnout, jak snadno do ní vstu-

puje a jak dobře se v ní cítí. Dost možná, že se jí bude dokonce chlubit: „Podívejte se, jak se mám, jak se to oblečení pěkně vlní...“

Mlčení.

Kdo ví – snad člověk neumírá sám za sebe, ale jeden za druhého, nebo dokonce jeden namísto druhého?

Mlčení.

BLANKA (*poněkud chvějícím se hlasem*): Tak kytici máme hotovou...

KONSTANCIE: A co jestli jsme ji dělaly pro Matku Marii od sv. Augustina?

BLANKA: Vy máte ale nápady, sestro Konstancie!

KONSTANCIE: Ovšem, v jiné době by na paní Lidoi-novou asi nikdo nepomyslel. Ale teď říkají některé naše sestry, že Matka Marie od sv. Augustina by byla přijatelnější pro pány radní, protože její otec byl v Cau-montu prodavačem dobytka. Ouvej! Jak to tak vypadá, vyvíjí se to čím dál hůř, sestro Blanko! A paní Lidoi-nová je toho názoru, že by se mělo něco obětovat.

SCÉNA II

Za zvuku zvonu se schází řeholní společenství v kapitulní síni, aby složilo slib poslušnosti nové představené. Je jí paní Lidoiová, sestra Marie od sv. Augustina. Jako všechny společné síně, i tato je nízká a klenutá. Na zdi překrásný kříž. Pod ním křeslo pro představenou. Podél stěn lavice, na které usedají řeholnice. Obřad slibu poslušnosti. Každá řeholnice přichází k představené, pokleká před ní a líbá jí ruku. Nová představená pronese krátký projev.

PŘEDSTAVENÁ: Milé dcery, musím vám znovu říct, že jsme se ocitly bez naší nezapomenutelné Matky právě v době, kdy by nám její přítomnost byla nejpotřebnější. Tytam jsou příznivé a klidné časy, ve kterých až příliš často zapomínáme, že nás nic nezabezpečuje před zlem, že jsme stále v rukou Božích. Jaká bude doba, kterou prožijeme, to nevím. Očekávám jenom od Boží prozřetelnosti ony skromné ctnosti, kterými bohatí a mocní tak rádi pohrdají: dobrou vůli, trpělivost a smířlivost. Ubohým dcerám, jako jsme my, sluší líp než cokoli jiného. Jsou totiž různé druhy odvahy; odvaha mocných tohoto světa není odvahou malých lidí; s tou by nepřežili. K čemu jsou sluhovi některé vlastnosti jeho pána? Nehodí se k němu, tak jako tymián a majoránka na naše obyčejné králíky. Ten, kdo si je opravdu jistý, že Pána Boha nikdy neuráží, ten dokáže snést mnoho, ať to bolí jeho samolibost sebevíc. Prázdné a neopodstatněné řeči, to je ten „pes, který štěká, nekouše.“ Víc zmůže laskavost než násilí; na jednu unci medu nachytáš víc much než na žejdlík octa. Znovu vám říkám, že jsme jen ubohé dcery shromážděné proto, aby se modlily k Bohu. Mějme se na pozoru přede vším, co by nás mohlo odvádět od modlitby; mějme se na pozoru i před mučednictvím. Modlitba je povinností, mučednictví je odměnou. Když nějaký velký král pokyne před

celým dvorem své služce, aby s ním zasedla na trůn jako milovaná manželka, je vždycky lepší, když ona nejdřív nevěří svým očím ani uším a dál utírá nábytek. Prosím vás za prominutí, že se vyjadřuju tak, jak jsem zvyklá – trochu podomácku. Matko Marie od Vtělení, shrňte laskavě těch několik slov...

Rozpaky, ale Matka Marie není z něh, kterým se musí říkat dvakrát.

MATKA MARIE: Milé sestry, Její Ctihodnost vám právě řekla, že naší první povinností je modlitba. Nemenší povinností je však i poslušnost; ta musí být plněna ve stejném duchu, to jest v hlubokém zřeknutí se nás samých a našeho vlastního úsudku. Podřídme se tedy nejen ústy, ale i srdcem vůli Její Ctihodnosti.

SCÉNA III

Cela představené. Ta právě obdržela od superiora Karmelu Msgre Rigauda dopis, ve kterém ji vyzývá, aby udělila čekatelkám obláčku.

MATKA MARIE: Jak je libo Vaší Ctihodnosti, ale já podle svého svědomí s tou obláčkou nemohu souhlasit.

PŘEDSTAVENÁ: Sestra Blanka je čekatelka a Jeho Excellence mě vyzývá, abych čekatelkám udělila obláčku. Tak stojí otázka.

MATKA MARIE: Jestliže ji Vaše Ctihodnost staví takto, pak je rozhodnuto předem.

Mlčení

PŘEDSTAVENÁ: Nepřipisujete příliš důležitosti různým dětinským maličkostem? Nechci se vás dotknout, Matko Marie, ale já jsem celé své mládí prožila mezi děvčaty, která se nestyděla za to, že se bojí strašidel nebo i jen myší a krys. A později z nich vyrostly vytrvalé pracantky a schopné hospodyně, které dovedly vládnout pevnou rukou. V těch vašich šlechtických rodinách je trochu bázlivou dívku hned vidět jako bradavici uprostřed obličeje. Inu, to je tím, že dobré jméno urozeného člověka se podobá choulostivé tvářince, která nesnáší slunce... Co ale nám záleží na takových změkčilostech? Při mém hábitu! Karmel přece není rytířský řád, pokud vím!

MATKA MARIE: Vaše Ctihodnost má možná pravdu ještě víc, než si myslí. Někdy se záležitosti cti skutečně přehánějí až do titěrností. Jenže i když se ty dívky, o kterých jste teď mluvila, bály myší a krys, měly pevnou povahu – jak vidíme podle toho, co se z nich stalo později. Blance de la Force pevná povaha chybí.

PŘEDSTAVENÁ: Jak můžete takhle smýšlet o řeholnici, kterou umírající Ctihodná Matka tak laskavě držela za ruku a kterou vám svěřila?

MATKA MARIE: Kvůli tomu, co k Blance de la Force cítím, nemohu Vaší Ctihodnosti zamlčet, že ve zkouškách, které nám hrozí, se tento charakterový nedostatek může stát celému společenství nebezpečným.

Chvilé mlčení.

PŘEDSTAVENÁ: Superior si tuto obláčku přeje...

Chvilé mlčení.

MATKA MARIE: Takovému přání se nepodřídít je těžké, uznávám. Ale pro případ, že by se k tomu Vaše Ctihodnost odhodlala, bych si přála, aby mi už teď dovolila napomáhat zvláštními úkony kajícnosti k tomu, aby...

Představená sebou pohne. Mlčení.

Pochopitelně bych si pro každý případ vyžádala svolení Vaší Ctihodnosti...

PŘEDSTAVENÁ: No, já to nechám na vás, Matko. Každá jsme trochu jiná, naše cesty nejsou úplně stejné, a přece: bude-li to Boží přání, budeme si vždycky velmi dobře rozumět... Vaše obavy jsou oprávněné, neříkám, že ne. Ale vezmu-li tuhle malou aristokratku (jak je teď v módě říkat) do rukou, udělám vám z ní skutečnou karmelitánku, právě tak dobrou při modlitbě jako při praní prádla; moudrou pannu, která neztratí hlavu ani ve vytržení mysli. Vždyť tak to chtěla naše svatá zakladatelka, ne? Kdepak, to přirovnání, které jsem před chvílí řekla, nebylo tak pošetilé, já znám své lidi. Ve Francii nemusí člověk dlouho škrábat nehtem, aby se i pod vysoce urozenou dívkou objevila selka, a i ta nejprepjatější vévodkyně je stejně zdravá na těle i na duchu jako její statkářka...

MATKA MARIE: Vaše Ctihodnost je jistě schopná udělat z té mé dívky to, co říká, ale já se bojím, že nebude dost času.

SCÉNA IV

Obřad Blančiny obláčky v klášterní kapli. Sestry mají dlouhé závoje a bílé pláště. Oltář je bohatě vyzdoben květinami. Nová představená a Matka Marie od Vtělení přivádějí k mřížce Blanku de la Force, která je rovněž v bílém, ale má odhalený obličej. Dostává jméno „Blanka Kristovy smrtelné úzkosti“.

SCÉNA V

Hovorna. Zástupce městské správy a notář kláštera vysvětlují, že musejí provést soupis majetku klášterního společenství, protože je předán do užívání národa. Tento soupis se týká veškerého pozemkového majetku i věna sester. Jednání probíhá velmi zdvořile; státní úředníci se za svůj zákrok omlouvají.

SCÉNA VI

Rekreace po návštěvě a soupisu.

PŘEDSTAVENÁ: ...Víte, co tento úřední výkon znamená. Řekla bych, že nám hrozí chudoba, kdyby ovšem chudoba vůbec pro nás mohla být hrozbou. Co si to tam šeptáte, sestro Blanko?

BLANKA: Ctihodná Matko, já jsem říkala... já jsem říkala... já jsem říkala: Tím líp! Budeme pracovat!

PŘEDSTAVENÁ: Kdybyste byla na našem místě, milá dceruško, věděla byste, že potíž pro společenství jako je naše spočívá v tom, vydržet chudobu a nezadat své důstojnosti. Naším úkolem není dokazovat zevlounům, že se dá žít bez jídla – jako ten známý osel z bajky, který zahynul hlady právě v den, kdy už to málem dokázal. A jak budete pracovat, sestro Blanko?

BLANKA: Mohly bychom si zavést krejčovskou dílnu, Ctihodná Matko...

PŘEDSTAVENÁ: Než budeme uvažovat o budoucích výdělcích, podívejme se nejdřív, co vlastně máme k dispozici. Sestro Matylde, kolik nám zbývá ze zimních zásob? Vždyť já jsem od smrti Její Ctihodnosti do zásobárny ani nevkočila!

SESTRA MATYLDA: Ctihodná Matko, mnoho ne. Ty silné mrazy se protáhly až do poloviny března a Ctihodná Matka v poslední době svého života rozdávala bez počítání. Na počítání ona nebyla.

PŘEDSTAVENÁ: Ale já ano. Víte, milé dcery, prozatím jsme až příliš často žily jako lidé z lepší společnosti, ve které se sluší vyhazovat peníze oknem. K čemu by bylo dobré, kdybychom pomohly několika žebrákům navíc a přitom přivedly tento dům na mizinu, takže příští zimu by chudí lidé u nás našli dveře zavřené? Při mém čepci! To je zrovna jako s tím Honzou, který pokácel jabloň, aby si mohl vzít jablko! Nuže, sestro Blanko,

vidím, že se musíme vrátit k té vaší krejčovské dílně.

SESTRA BLANKA: To bude hezké!

PŘEDSTAVENÁ: Sestru Blanku svědí ruce, už jen když pomyslí, jak do nich bere jemné látky a krajky...

SESTRA MATYLDA: Nic vám nevyčítám, sestro Blanko, ale bude to menší dřina než řezání dříví na otop, jak to děláme se sestrou Annou už od středy...

PŘEDSTAVENÁ: Ale, ale, dcery! Snad vás ta práce tak neunavuje! Vždyť slyším, jak se u ní pořád smějete!

SESTRA ANNA: Protože nám připomíná domov, Ctihodná Matko. My jsme se sestrou Matyldou skoro sousedky: ona je z Cormeilles a já z Blémont-sur-Oise.

SESTRA MATYLDA: A práce se nebojíme!

PŘEDSTAVENÁ: Ticho, ticho, dcerušky! Žádné vychloubání! Vsadím se, že u vás ještě měly dcery zlaté časy! Váš pan otec skoupil skoro všechny pozemky své vrchnosti, takže markýz de Manerville není v současnosti zdaleka tak zámožný jako statkář na jeho panství...

Sestra Blanka se drží poněkud stranou. Jedna řeholnice podstoupí ze skupinky, přistoupí k ní a vykřikne.

SESTRA GERTRUDA: Pane na nebi! Ctihodná Matko, vypadá to, že sestra Blanka pláče!

Přivádí sestru Blanku, která se pokouší o úsměv.

SESTRA MATYLDA: My jsme jen žertovaly, sestro Blanko! Řezání dříví, to je naše práce – aspoň při ní dostaneme chuť k jídlu!

PŘEDSTAVENÁ: To jsou lehkovážné řeči! Člověku připadá, že světský duch proniká všude, už i za zdi Karmeli!

SESTRA MARTA: U nás nejsou ani měšťanské dcery, ani aristokratky.

PŘEDSTAVENÁ: Pst! Dobře myšleno, ale hloupě řečeno!

SESTRA MARTA: Ať mi Vaše Ctihodnost promine. Chtěla jsem jen říct, že jsme všechny sestrami. A neměli by být taky všichni lidé bratry? Copak nás křest neučinil všechny rovnými?

SESTRA VALENTINA OD KŘÍŽE: Ale ani bratři nemusí být úplně stejní, sestro Marto...

SESTRA MARTA: To asi ne.

SESTRA ALICE: Ale urození lidé nejsou našimi staršími bratry, sestro Valentino od Kříže. Přece dobře znáte to staré rčení: „Když Adam oral a Eva předla, kde byl šlechtic?“

SESTRA VALENTINA OD KŘÍŽE: Dovolte, sestro Alice! Říká se, že náš praotec žil přes tisíc let. Vsaďme se, že před smrtí přece jen nakonec vybral z tolika potomků jedny, kteří budou orat půdu, a jiné – těch bylo mnohem míň – kteří ji budou bránit před zloději. A tak vznikla šlechta.

SESTRA MARTA: To, že ovce začaly dávat vlnu dřív, než někoho napadlo vycvičit psy, aby je hlídali, nesvědčí ani proti ovcím, ani proti psům, ani proti pastýři.

SESTRA ALICE: Stane se také, že pes uchvátí ovci...

SESTRA VALENTINA: A kdyby se ovce psů zbavily, byly by proto snad bezpečnější před vlkem?

SESTRA ANNA: Ale je pravda, že šlechtici válčí. Náš urozený pán přišel v královských službách o tři syny a nebožtík jeho otec byl celý zkroucený od střely z muškety, která ho jednou zasáhla do zad. Mladá komteska teď zůstane starou pannou, protože nemá věno. Je k pláči vidět pána hraběte v neděli v kostele, jak má boty celé spravované.

SESTRA ALICE: O co, že stejně nosí bradu vzhůru!

SESTRA MATYLDA: Však taky teď není doba na to, aby se hrbil!

SESTRA MARTA: Věru je to tak, sestro Matylde, jen co je pravda. Můj tatínek má taky majetek – je to jen obyčejný venkovský člověk jako každý jiný, ale stejně mu srdce krvácí, když vidí, jak u nás vládnou široko

daleko vyhlášení opilci a lenoši, kteří dřív kromě doby žní nemohli o práci zavadit!

SESTRA VALENTINA: Jen v kraji Beauvais vypálili vlastenci devět zámků!

SESTRA ALICE: Ba právě, sestro. Ale nezapomeňte, že období velkých nepokojů jsou něco jako epidemie moru nebo cholery. Všude vynesou na povrch lůzu, tak jako když při dešti vylezou slimáci a plži. Ale jsou i takové vlastenci, kteří uctívají Krista. Ve Verchinu prý nesli Kristův kříž ve slavnostním průvodu.

SESTRA VALENTINA: Ale nejdřív vydrancovali kostel a rozbili sochy na oltáři...

SESTRA ALICE: Verchin je bezvýznamný zapadákov – podle toho, co se děje tam, člověk nemůže usuzovat.

SESTRA GERTRUDA: To je pravda, sestro Alice: Verchin je Verchin, jenže Paříž je Paříž. A bylo to přece v Paříži, kde se pod záštitou našeho dobrého krále konala ta velká slavnost, při které kníže – biskup autunský sloužil mši na pódiu dvacet stop vysokém! Náš pan zpovědník nám tenkrát říkal, že takovou podívanou nikdo neviděl od dob Říma!

SESTRA KONSTANCIE (*vybuchne*): Ale na co my potřebujeme Řeky a Římány? Copak Francouzi se potřebují od někoho učit?

SESTRA GERTRUDA: Vy jste se najednou rozohnila, sestro Konstancie! Půjdete snad pracovat do dílny sestry Blanky s přilbou na hlavě a s mečem po boku?

SESTRA KONSTANCIE: Jen se smějte, sestro Gertrudo, co na tom! Kdyby mi mé pohlaví a můj stav dovolily, viděla byste, jak bych si poradila s těmi lidmi, o kterých mluvíte!

SESTRA GERTRUDA: Až je uvidíte zblízka, sestřičko...

SESTRA KONSTANCIE: Tak si z nich budu dělat jako z loňského sněhu...

SESTRA GERTRUDA: Jen si dejte pozor, sestřičko! Svatý Petr byl důkladně potrestán za to, že mluvil jako vy!

SESTRA KONSTANCIE: Nojo, svatý Petr... svatý Petr...

předně svatý Petr nebyl ani Francouz, ani... (*náhle se zarazí*).

SESTRA GERTRUDA: Ani co?

SESTRA ALICE: Jen směle mluvte, sestro Konstancie!

SESTRA MARTA: Vsaďte se, že chtěla říct, že svatý Petr nebyl šlechtic!

Všechny se smějí.

SESTRA ANNA: Jak se z tohohle dostanete, sestro Konstancie?

SESTRA MARTA: Je to tak, nebo ne?

SESTRA KONSTANCIE: (*nedokáže lhát*):

Je pravda, že jsem si to tak myslela...

Se slzami v očích, plačtivě:

Ale nemyslela jsem to tak z domýšlivosti nebo proto, že bych někým pohrdala... Chtěla jsem jenom říct, že když svatý Petr nebyl voják, neměl dávat Pánu Ježíši slovo vojáka. Byl prostý rybář. Kdyby byl dal slovo rybáře, byl by je dodržel.

SESTRA BLANKA: Dobře jste odpověděla, sestro Konstancie!

SESTRA GERTRUDA: Ale! Vy, sestro Blanko?

Kratičké ticho. Lze vycítit, že v klášteře panuje k sestře Blance jakási nedůvěra. Ale jedna řeholnice, aby skoncovala s rozpaky, které všechny pociťují, náhle řekne:

SESTRA MARTA: A co si myslíte o vlastencích vy, sestro Blanko?

To krátké ticho ji viditelně vyvedlo z míry. Pobledla, rty se jí chvějí.

SESTRA BLANKA: Já... já... já si myslím, že nemají rádi náboženství, sestro...

SESTRA MARTA: Možná proto, že je neznají?

SESTRA VALENTINA: Ale, ale! To máte velké iluze, sestro!

SESTRA MARTA: A vy zase drobné předsudky, sestro...

PŘEDSTAVENÁ: No tak, dcery! Jen vám necháme deset minut volnosti a už jste tady, Bůh mi odpusť, jako ti pánové, co zasedají v parlamentu! Ať je tato pokořující zkušenost ponaučením těm, které se již považují za zcela odpoutané od tohoto světa, a to proto, že jim modlitba působí radost. Víte, milé dcery, dobří lidé se domnívají, že se od nich velice lišíme. Jenže s naší svatou řeholí a s tímto domem, které na sobě jsou vzájemně závislé právě tak jako tělo a duše, je to asi tak, jako když královský majestát a nádherná roucha zahalují bídu postiženého těla. Čím bychom byly my nešťastnice mimo řeholi a náš klášter? Proto počítejte s tím, že se vynasnažím za každou cenu dosáhnout, aby nás tady nechali žít podle našeho povolání, i kdyby ostatní svět měl vzplanout ohněm!

Je v duchu naší řehole, že než se postaví proti násilí čelem, zkusí všechno možné, aby toto násilí odzbrojila. Jako není bitvy bez padlých, tak není mučednictví bez mrtvých, a pokorné dceři Karmelu by se to mělo jevit asi takto: nemá-li být Bůh uražen, nelze někdy jednat jinak – ale dosáhnout pro ubohé služebnice jako jsme my oslavení tím, že jejich katani snad ohrozí svou věčnou spásu, to je opravdu vysoká cena... Ostatně, proč hned mluvit o mučednické smrti? pro nás to není otázka mučednictví, já nechci, abyste si tím rozpalovaly hlavy. Nám hrozí, že nás vyženou na ulici, nic víc. My jsme na tom asi tak, jako chudí lidé, kteří nemohli na sv. Jana zaplatit za pozemek a na sv. Michala jsou bez půdy. Takže křofte svou obrazotvornost.

SCÉNA VII

Představená je u Marie od Vtělení. Zazní zvonek. Šramocení tlumené tlustými stěnami. Představená a Marie od Vtělení na sebe pohlédnou. Konečně vejde jedna sestra.

PŘEDSTAVENÁ: Co se děje?

SESTRA: U okénka je nějaký jezdec na koni a přeje si mluvit se Ctihodnou Matkou představenou.

PŘEDSTAVENÁ: U kterého okénka?

SESTRA: U toho do uličky.

PŘEDSTAVENÁ: Když mu tolik záleží na tom, aby nebyl poznán, pak to nemůže být nepřítel. Jděte se podívat, Matko.

Ctihodná Matka stojí, rty se jí neznatelně pohybují. Obličej však se ani nepohne. Po chvílce vchází Matka Marie.

MATKA MARIE: Ctihodná Matko, je to pan de la Force. Chtěl by vidět svou sestru, než sám odjede do ciziny.

PŘEDSTAVENÁ: Ať řeknou Blance de la Force. Vzhledem k okolnostem je takové porušení řehole omluveno. Přeji si, abyste u toho rozhovoru byla přítomna.

MATKA MARIE: Kdyby Vaše Ctihodnost laskavě dovolila...

PŘEDSTAVENÁ: Vy, Matko, a nikdo jiný.

SCÉNA VIII -

Hovorna. Záclona je zpola zatažena. Blanka má obličej odhalený. Za tou částí záclony, která není zatažená, je hovor přítomna Matka Marie od Vtělení. Je zahalena velkým závojem.

RYTÍŘ: Proč už dvacet minut takhle stojíte se sklopeným zrakem a sotva odpovídáte? Cožpak takhle se vítá bratr?

BLANKA: Bůh ví, že bych vás opravdu nijak nechtěla zarmoutit!

RYTÍŘ: Zkrátka a dobře: otec je toho názoru, že tady už nejste v bezpečí.

BLANKA: To možná nejsem, ale cítím se tak – a to mi stačí.

RYTÍŘ: Jak jinak mluvíte než dříve! Ve vašem nynějším chování je něco násilného a nuceného.

BLANKA: To, co se vám jeví jako násilnost, je jenom nezvyk a neobratnost. Ještě jsem si nedokázala zvyknout žít šťastně a odpoutaně.

RYTÍŘ: Šťastně snad, ale odpoutaně ne. Není ve vaší moci překonat povahu.

BLANKA: Cože? Myslíte, že se život karmelitánky podřizuje povaze?

RYTÍŘ: V dobách, jako jsou teď, by nejedna žena, které dřív všichni záviděli, s vámi ráda měnila! Mluvím s vámi tvrdě, Blanko, ale je to proto, že mám před očima obraz našeho otce, který zůstal sám, jen se služebnictvem.

BLANKA: *(se zoufalým gestem):*

Vy si myslíte, že mě tady drží strach?

RYTÍŘ: Nebo strach ze strachu. Ten není koneckonců o nic vznešenější než nějaký jiný. Je potřeba dokázat riskovat strach, tak jako se riskuje smrt; pravá odvaha je v tomto riziku. Ale asi tu s vámi mluvím příliš drsným, vojenským jazykem? Bůh je mi svědkem, že jsem ve vás

nikdy nepřestal vidět nevinnou oběť nejkrutějšího, nejnespravedlivějšího osudu...

BLANKA: (*přiškrceným hlasem*):

Tady jsem teď už jen ubohá malá oběť Jeho božské velebnosti. Bůh se mnou udělá, co uzná za vhodné.

RYTÍŘ: Nemusím být velký myslitel, abych vám odpověděl: tady, nebo někde jinde, to by bylo totéž.

BLANKA: Nene, bratře; tady na tom místě se cítím nejvíc mu vydaná na milost.

RYTÍŘ: I když jste si takto jistá, nezproštuje vás to poslušnosti k otci.

BLANKA: Přijetím obláčky jsem přestala být na něm závislá. Jsem mu teď zavázána už jen láskou a úctou svého srdce.

RYTÍŘ: Blanko, když jsem před chvilkou vstoupil, málem se vám udělalo slabo; a mně se na okamžik zazdalo ve slabém svitu toho kahance, že vidím celé naše dětství. Je to asi mou neobratností, že jsme došli až k tak tvrdým slovům. Že by mého malého zajíčka změnili?

BLANKA: Ano, změnili. Samozřejmě ne v jeho něžné lásce k vám! Ale pravda je, že ten velký den mé obláčky pro mne znamenal jakoby nové zrození.

RYTÍŘ: Jestli vám dobře rozumím, má vás toto nové zrození odpoutat od toho, komu vděčíte za zrození první? Ach, Blanko, dost už těch planých jemňůstek! Pomyslete, že naši příbuzní a známí jsou teď rozptýleni po všech koutech! Tady není nikdo proti tomu, abyste se vrátila k otci. On má už jen vás!

BLANKA: Copak nemá ještě vás?

RYTÍŘ: Má povinnost mě volá do knížecího vojska.

BLANKA: No a moje mě zase zdržuje tady. Ach, proč chcete znovu do mě zasívat jedovaté pochybnosti? Vždyť na ten jed jsem málem zahynula! Je pravda, že jsem jiná. Je pravda, že Bůh mi dal ctnost síly a dar Ducha svatého, které si nezasloužím, ale které přesto jsou tisíckrát cennější než ta tělesná odvaha, již se tolik vychloubají mužové.

RYTÍŘ: Vy už se nebojíte ničeho?

BLANKA: Víím, že se mi posmíváte. A přece je to tak: už se nebojím ničeho. Na místě, kde jsem, mě nemůže nic postihnout.

Chvilé ticha.

RYTÍŘ: Tedy sbohem, milovaná.

Rychle přistoupila blíže. Při slově „sbohem“ jí poklesnou nohy; oběma rukama se přidrží mřížky. Hlas se jí změní, i když se snaží, aby zůstal pevným.

BLANKA: Ach, neopouštějte mě tak rozhněvaně! Tak dlouho jste mě zahrnoval soucitem, že teď se nemůžete jen tak bez bolesti místo toho omezit na pouhou společenskou úctu, kterou téměř bezmyšlenkovitě prokazuje kterémukoli svému známému!

RYTÍŘ: Blanko, teď zase vy mluvíte příliš tvrdě!

BLANKA: Já k vám pociťuji jenom něhu a lásku, jenže už nejsem ten malý zajíček. Jsem dcera Karmelu, která bude pro vás trpět. A chtěla bych vás požádat, abyste na ni myslel jako na spolubojovníka, protože každý budeme bojovat svým způsobem, a ten můj má svoje rizika i svoje nebezpečí jako ten váš.

Tato slova pronesla s jakousi dětinskou nadneseností a neobratností, které je činí ještě dojemnějšími. Marie od Vtělení popošla o krok dopředu. Rytíř spočine na Blance dlouhým, nevyjádřitelným pohledem. Blanka se musí přidržet mřížky, aby neupadla. Matka Marie od Vtělení přichází blíže.

MATKA MARIE: Vzchopte se, sestro Blanko.

BLANKA: Ach, Matko, jestlipak jsem nelhala? Vždyť já dobře víím, jaká jsem! Jenže mě už to jejich litování tak unavovalo! Ať mi Pán promine, ale ta něžnost mi lezla krkem! Copak pro ně pořád budu jen malá holčička?

MATKA MARIE: Pojdme, už je čas.

BLANKA: Byla jsem pyšná a budu za to potrestaná.

MATKA MARIE: Je jen jeden prostředek, jak ponížit svou pýchu: povznést se výš, než je ona, milá dcero. Jenže chceme-li dosáhnout pokory, nekroutíme sebou jako nějaká tlustá kočka, když leze za myší do díry. Pravá pokora je především vkusná vyváženost.

Na odchodu jemně podepře Blančinu poněkud schýlenou postavu.

Jen hrdě!

SCÉNA IX

Ke konci rozhovoru přichází zpovědník a zve rytíře, aby před odjezdem něco pojedl. Odvede ho k sobě a sám ho obsluhuje u stolu.

ZPOVĚDNÍK: Mám-li být upřímný, pane rytíři, myslím si, že vaší sestře je pro tuto chvíli dobře tady, kde ji Bůh chce mít.

RYTÍŘ: Ach! My jsme ji nikdy nechtěli k ničemu nutit! Já k ní chovám kromě nejněžnější lásky i cit, který musí zakoušet tak jednoduchý muž, jako jsem já, k bytosti poznamenané osudem. Vždyť ona přišla na svět zahrnuta všemi dary urozenosti, přírody, majetku; život pro ni byl jakoby naplněn až po okraj rozkošným nápojem – ale jakmile do něj ponořila rty, zhořkl...

ZPOVĚDNÍK: Ale, ale! O tom jsme si přece už řekli všechno, co bylo potřeba! Raději si ještě směle přihněte mého vínka; je čiré jak zlato a jiskrné jak oko. Bude to doušek na rozloučenou. Co míníte dělat teď?

RYTÍŘ: Vyrazit včas před svítáním, protože až do Vermontu je cesta nejistá. Ale já tam mám přístřeší, tam se trochu zotavím a pošlu otci zprávu.

ZPOVĚDNÍK: Pan markýz má jistě o vás strach?

RYTÍŘ: Já mám strach o něho! Vždyť ani teď, když je tak starý, mu nic nezkaží náladu a nezmění jeho návyky. Je to, jako by z těch dřívějších generací, vychovaných k požitkářství, tady pozůstali lidé, kteří si v životě nic neodříkali, a tím se naučili obejít se bez čehokoli. On pozoruje události, které se na sebe vrší jako kameny při povodni a myslí si, že může počkat, až voda v řece opadne.

ZPOVĚDNÍK: Běda! Já se bojím, aby ta řeka, než se zase vrátí do řečiště, nepodemlela břehy! A vy, pane rytíři, až se vrátíte, co najdete z toho, co jste jel bránit?

RYTÍŘ: Pcha! Proud smete jen to, co mu stojí v cestě.
Čeho byste se tady báli?

ZPOVĚDNÍK: Milý synu, Francouzi se vždycky mezi sebou bili jen jménem a ve prospěch někoho jiného. Ale pokaždé chtěli věřit, že se bijí za nějaké zásady. A tak se z každé občanské války stává válka náboženská.

RYTÍŘ: Ale oni nenávidí jen urozený původ!

ZPOVĚDNÍK: Povídačky! Vás se bojí, ale nás nenávidí...

SCÉNA X

Do kláštera přichází komise, kterou vede podivný mužík s frygickou čapkou na hlavě. Doprovází ho Marie od Vtělení.

JEDEN KOMISAŘ: Co znamená tahle komedie?

MATKA MARIE: Tato řeholnice prostě musí jít před vámi a zvonit zvonečkem. Tak to žádají předpisy tohoto domu.

KOMISAŘ: My neznáme jiné předpisy než zákon. My jsme představitelé zákona.

MATKA MARIE: A my zas ubohé služebnice našeho zákona. Tím je vysvětleno, proč tolik naléhám. Ale protože vy máte prostředky, jak si vymoci, co vám chtějí odepřít, nebudu už naléhat dál.

JEDEN KOMISAŘ: Tak hoďme sebou!

MATKA MARIE: Ráda bych vás zdržela co nejméně. Dostala jsem od naší Ctihodné Matky představené příkaz provést vás tímto domem.

JEDEN KOMISAŘ: My si ho projdem i bez vás.

MATKA MARIE: Mým úkolem není dělat vám společnost, ale ušetřit vám námahu s násilným otvíráním zámků, když je mohu otevřít klíčem.

JINÝ KOMISAŘ: Nebavme se s ní, občane, ta je mazaná, ta bude mít vždycky poslední slovo!

PRVNÍ KOMISAŘ: Žádám tě, občane, abys mluvil způsobem vhodnějším k poslání, které nám je svěřeno.

MATKA MARIE: Jestliže jste si skutečně někdy mysleli, že tu najdete zlato nebo zbraně, jak píší některé noviny, cožpak vám nestačí, že jste zevrubně prohledali náš sklípek a zásobárnu? Nač ještě teď chodit do cel, když tam najdete jedině slamník a klekátko?

PRVNÍ KOMISAŘ: Možná, že tam najdeme také mladé občanky, které sem daly zavřít jejich rodiny a které mají nárok na zákonnou ochranu.

Matka Marie otevře první celu. Ta je prázdná. Pak další;

dveře se za ní hned zavřou. Je slyšet hlasy, dveře se opět otevřou. V nich se objeví řeholnice. Do obličeje jí není dobře vidět, protože má dlouhý závoj.

KOMISAŘ: Žádám, aby se s tou směšnou šaškárnou skoncovalo. Sundejte si ten závoj!

Řeholnice se nehýbá. Matka Marie ji jemně vyzve, aby závoj sejmula. Je to velmi stará řeholnice, naprosto neodpovídající představě o mladé ženě, kterou sem dala zavřít její rodina. První komisař se rozčílí.

KOMISAŘ: Občanko, dejte sem ty klíče. Tady občan mě sám uvede do cel. Ve vaší přítomnosti jsou tyhle nešťastnice jistě jako zakřiknuté.

Skrček otevře dveře Blančiny cely. Sotva prostrčí škvírou svůj rozšklebený obličej, Blanka srdceryvně vykřikne. Napřáhne ruce před sebe a couvá až k zadní stěně cely. Stojí přitisknuta ke zdi, jako by čekala na smrt. Matka Marie zůstala na chodbě. Na obličeji se jí objeví prudké, zřejmě nepotlačitelné první hnutí nelibosti a zlosti nad Blančinou zbabělostí. Dveře za komisaři se zavřou, zevnitř je slyšet hlasy. Matka Marie se viditelně nutí, aby se ani nepohnula. Dveře se znovu otevřou.

KOMISAŘ: Občanko, vyzývám vás, abyste mi řekla, jak dlouho je tady tahle mladá žena zavřená!

MATKA MARIE: Myslím, pane, že se jí na to musíte zeptat sám.

KOMISAŘ: Vypadá, jako když ztratila i řeč!

MATKA MARIE: Nezdá se vám, že ten pán ji poděsil, jak vešel dovnitř? Myslíte, že ji nemůže polekat, jak ten pán vypadá a jak se chová?

JINÝ KOMISAŘ: Občane Zrůdko, nasedněte jí na lep! Ta mladá občanka všechno vysvětlí před městskou radou.

MATKA MARIE: Příkaz k domovní prohlídce vám nedává žádnou pravomoc nad osobami. Tato dívka odtud odejde jedině, bude-li sama chtít.

Vejde do cely. Na jejím zdánlivě velmi klidném obličejí je vidět jakési znepokojení promísené se soucitem.

MATKA MARIE: Sestro Blanko...

KOMISAŘ: Zakazuju vám pokračovat!

MATKA MARIE: Můžete mě k mlčení přinutit, ale ne mě k němu zavazovat. Já tady zastupuji Ctihodnou Matku představenou a vy mi nemáte co rozkazovat.

JEDEN KOMISAŘ: Zatracenej zmijí jazyk! My jí ten zobák nezavřeme, občane, ale připomeňte jí, že republika má přístroj na utínání tipce!

PRVNÍ KOMISAŘ: Tak dost! Znova vás vyzývám, abyste se choval zdrženlivě, jako skutečný zástupce lidu!

Obrátí se k Blance.

Mladá občanko, nebojte se nás – my jsme vaši osvoboditelé. Řekněte jen slovo a vyváznete z moci těch, které proto, aby si vás líp podmanily, neváhaly jednat proti přirozenosti a zneužily dokonce i posvátného slova „matka“. Vězte, že od této chvíle jste pod ochranou zákona.

MATKA MARIE: Především je pod mou vlastní ochranou. Myslíte si, že vás nechám ještě dál zneužívat strachu dítěte? Ani mě nenapadne vysvětlovat vám něco, co vy nemůžete pochopit. O tom, co nás tady drží a sjednocuje až do smrti, nevíte vy nic – a jestli jste to někdy věděli, už jste to jistě zapomněli. Ale jsou snad ještě slova, která máme společná a která se dokážou dotknout vašeho svědomí. Nuže, pane, vězte, že i u té nejubožejší dcery Karmelu mluví čest hlasitěji než strach!

Při zmínce o cti pozvedne Blanka oči. Zrakem téká z jednoho na druhého jako někdo, kdo se probouzí. Zavzlyká a vrhne se Marii od Vtělení do náručí.

SCÉNA XI

Místo před kapitulou. Dveře hlídají dva vojáci. Sestry jsou shromážděny v klášterní chodbě a jsou jednotlivě předvolávány dovnitř k výslechu. Každá z nich, než vejde, poklekne před představenou a poprosí ji o požehnání. Když přijde řada na Marii od Vtělení, poklekne jako ostatní a pak vejde do kapituly. V síni stojí komisaři; první z nich nenuceně sedí v křesle představené. Také Marie od Vtělení zůstane stát.

KOMISAŘ: Prozatím se musíme držet toho, co vypověděla tady občanka. Ale nemyslete si, že tím její záležitost končí. O tom, co jsem viděl, budu vypovídat před městskou radou.

MATKA MARIE: Vy budete muset vypovídat před svým svědomím, pane. A kvůli němu vám přeji, aby před vámi brzy stál jiný soupeř než vystrašené děvče.

KOMISAŘ: Jaký soupeř? Snad vy?

MATKA MARIE: Já nejsem soupeřem nikoho.

KOMISAŘ: Zato já vašim soupeřem jsem.

MATKA MARIE: Možná, že to nezáleží na vás, protože povinnost i vkus mi velí, abych vás za něho nepovažovala.

KOMISAŘ: Já vím, že nad vaší drzostí nevyhraju.

MATKA MARIE: Já se spokojím s tím, že vám nedám příležitost projevít tu vaši. A jinak by vám mělo stačit pomýšlení, že jsem vám plně vydána na milost.

KOMISAŘ: Tímhle tónem mluvíte proto, abyste si zas jednou podmanila někoho jiného, kdo má slabou povahu – protože vy jste povaha pevná, dokonce nepoddajná.

MATKA MARIE: To je pravda, to se nemýlíte.

KOMISAŘ: Dokud budou takoví lidé jako vy, nebudou mít vlastenci oddych.

MATKA MARIE: A přitom my nežádáme nic jiného než svobodně žít podle řehole, kterou jsme si zvolily.

KOMISAŘ: Pro nepřátele svobody žádná svoboda není!

MATKA MARIE: Ta naše je mimo váš dosah.

KOMISAŘ: K čemu by bylo dobytí Bastily, kdyby národ trpěl jiné bastily jako je třeba tahle – tisíckrát odpornější než tamta, protože tady se každodenně obětují nevinné oběti ne snad despotismu, ale pověře a lži! Ano, tenhle dům je vězení a my to doupě zničíme!

MATKA MARIE: Nezapomeňte zničit taky nás, až do té poslední. Tam, kde je jedna dcera svaté Terezie, tam je Karmel... Pojdte, Blanko.

Už chvíli se na ni Blanka dívá s jakýmsi naivním obdivem a s naprostou, dětinnou důvěrou. Jde za ní jako stín.

SCÉNA XII

Klášterní kaple. Zpovědník v kněžském rouchu končí mši a sestupuje od oltáře. Přichází ke mřížce a vyzývá sestry, aby přišly blíže.

ZPOVĚDNÍK: Milé dcery! To, co vám chci říci, už pro některé z vás není tajemstvím – a ty ostatní se tomu příliš divit nebudou. Jsem zbaven svého úřadu a vyhnán. Tato mše svatá, kterou jsem dosloužil, je poslední. Svatostánek je prázdný. Konám dnes pohyby a zřejmě i říkám slova, jak je konali a říkali naši křesťanští prarotcové, naši otcové v křesťanstvu, kdykoli nastalo další pronásledování. Vy víte, že ve věcech tohoto světa, jakmile je ztracena jakákoli naděje na smíření, je svrchovaným prostředkem síla. Ale naše moudrost není z tohoto světa. V Božích záležitostech svrchovaným zdrojem je obětování zasvěcených duší. V každé době je k sobě Bůh neustále volá, ale dnes by se dalo říci, že je volá jménem. Tento den je pro Karmel velkým dnem. Sbohem; žehnám vám. Teď společně zazpíváme píseň k uctění svatého kříže.

Zhasne věčné světlo, nechá dveře svatostánku otevřené, a odchází.

SCÉNA XIII

*Hovorna. Na jedné straně mřížky Blanka, na druhé zpo-
vědník.*

BLANKA: Co s vámi bude?

ZPOVĚDNÍK: Zůstanu pořád tím, čím jsem teď: vyh-
nancem.

BLANKA: Oni říkají „postavený mimo zákon“.

ZPOVĚDNÍK: Ubohé dítě: ryba nedokáže žít mimo
vodu, ale křesťan může docela dobře žít mimo zákon.
Vždyť co nám zajišťoval zákon? Náš majetek a naše
životy. Majetku jsme se dávno zřekli a život už patří
Bohu... Čili zákon nám nebyl skoro na nic.

BLANKA: Ale jestli je pravda to, co se říká a někde vás
poznají, tak vás zabijí!

ZPOVĚDNÍK: Snad mě nepoznají.

BLANKA: Budete chodit v přestrojení?

ZPOVĚDNÍK: Ano. Takové jsme dostali rozkazy. Milá
sestro Blanko, vy máte vždycky příliš bujnou obrazo-
tvornost. Ti nešťastníci, kteří nám vyhrožují, se vyzna-
čují spíš nenávisí než mazaností; je docela dobře možné,
že se ze všeho dostanu, když budu trochu obezřelý – a to
se rychle naučím, a vy taky.

BLANKA: My taky? Tak vy od nás neodcházíte?

ZPOVĚDNÍK: Tak tak, dítě. Jen buďte klidná. Zůstanu
poblíž tohoto domu a budu sem chodit co nejčastěji.
Ještě se to musí dohodnout, Matka Marie od Vtělení
a já to všechno zařídíme.

Mlčení.

BLANKA: Ach, co si asi Matka Marie myslí o mně? Já
si tak nezasloužím její dobrotu!

ZPOVĚDNÍK: Člověk si nikdy nezaslouží dary, které do-
stává, milé dítě, protože vždycky všechno dostává jedine

od Boha. Mír s vámi. Neporuším žádné tajemství, když řeknu, že od smrti naší ctihodné představené vás zastínila láska Matky Marie – „obumbrabit tibi“, jak se říká v žalmu – a vy musíte dál doufat pod jejími křídly – „sub pennis ejus sperabis“. Vím, že Matka Marie za vás převzala odpovědnost před Bohem.

SCÉNA XIV

Blanka od něho běží k Marii od Vtělení.

BLANKA: Ach, Matko Marie! Je to pravda, opravdu jste za mě převzala odpovědnost před Bohem?

MATKA MARIE: Jak můžete takhle mluvit? Každý odpovídá sám za sebe, milá dcero. Ale je pravda, že naše Ctihodná Matka představená, když umírala, mi vás svěřila.

BLANKA: Jsem pro vás hodně těžké břemeno.

MATKA MARIE: I hodně lehké. Péče o dítě nikdy není těžká, ale přináší mnoho starostí.

BLANKA: Zdá se mi, že už vám jich moc nezpůsobím. Cítím se ve vaší blízkosti tak klidná, Matko!

MATKA MARIE: V tom důvěřujte jen Pánubohu, dceruško.

SCÉNA XV

Zahrada. Několik řeholnic češe ovoce. Konstancie je v koruně jednoho stromu a toto ovoce jí.

SESTRA MATYLDA: Sestro Konstancie, neklidné doby vám nijak neubírají na chuti k jídlu! Jenže takhle se mi ten košík nenaplní!

KONSTANCIE: Nač potřebujeme tolik zásob? Než se to ovoce stačí zkazit, budeme možná po smrti!

SESTRA MATYLDA: A co kdybychom nebyly? Mně se totiž nijak moc umírat nechce, sestro Konstancie!

KONSTANCIE: Ach, to mně taky ne! Ale jestliže svou smrt svěříme Pánubohu, nač se starat o to, co jíme? Už nikdy nebudeme mít takovou příležitost si trochu zamlsat!

SESTRA MATYLDA: Divně se připravujete na mučednickou smrt!

KONSTANCIE: Ach, promiňte, sestro Matylde. V kapli, při práci, při velkém mlčení – tam se na ni mohu připravovat jinak. Tenhle způsob odpovídá rekreaci. Proč by nemohlo být dobré obojí? Ostatně, úkolem mučedníka není jíst, ale být sněden.

SCÉNA XVI

Cela představené. Představená ukazuje Marii od Vtělení výnos, kterým se ruší řeholní sliby. Představená sedí. Marie od Vtělení stojí a dočítá výnos.

MATKA MARIE: Je myslitelné, že by se nějaká vláda zesměšnila zrušením slibů?

PŘEDSTAVENÁ: Myslitelné – nemyslitelné, tenhle výnos je vám jistě dostatečně jasný.

MATKA MARIE: Vaše Ctihodnost je rozhodnuta se mu podřídít?

PŘEDSTAVENÁ: Ano.

MATKA MARIE: Takže sestra Konstancie ani sestra Blanka nebudou moci...

PŘEDSTAVENÁ: Tak je to.

Ticho.

MATKA MARIE: Pomyslela Vaše Ctihodnost na to, že slečna de la Force tím bude připravena o velmi potřebnou útěchu a posilu?

PŘEDSTAVENÁ: Pomyslela. Ale nemohu riskovat a obětovat kvůli slečně de la Force bezpečnost všech svých dcer.

MATKA MARIE: Ne snad kvůli slečně de la Force, ale s ohledem na poslední přání jedné zesnulé a taky na čest našeho společenství.

PŘEDSTAVENÁ: Selhání jedné z nás by bylo jen zkouškou v pokoře. Matko Marie, nechci zbytečně mluvit, ale vy tady hovoříte o cti, jako kdybychom se už dávno světských poct nebyly zřekly. Víte velice dobře, že dcery Karmelu následují svého Mistra hlavně v ponížení a potupě jeho utrpení!

MATKA MARIE: Nejdřív přece při něm mají stát v samotě a hrůze jeho poslední noci! Cožpak by nebylo

strašným neštěstím pro nás všechny, kdybychom viděly, jak klesla právě ta z nás, která nese jméno Kristovy smrtelné úzkosti? Čestný úkol nést korouhev připadá v boji těm nejjudatnějším. Zdá se, že naši korouhev chtěl Pán Bůh předat do rukou té nejslabší a snad i nejubožejší. Není to něco jako znamení z nebe?

PŘEDSTAVENÁ: Bojím se, aby to nebylo znamení dané jen vám. Vy budete vydána té slabosti, na Vás možná dopadne to pohrdání.

MATKA MARIE: Ráda ho na sebe vezmu.

Dlouhé mlčení.

PŘEDSTAVENÁ: Podívejte se, Matko, takový obřad se nikdy neutají natolik, aby se ve městě plném špehů dříve či později něco nerozkřiklo. Sebemenší slovíčko nás může stát hlavu.

MATKA MARIE: Co bychom si mohly přát lepšího než umřít?

Čtvrtý obraz

SCÉNA I

Kapitula. Slavnostní shromáždění všech řeholnic. Představená, než přečte výnos, odřikává se svými dcerami hymnus svaté Terezie z Avily:

„Jsem Tvá a pro Tebe jsem na světě.
Co se mnou, Pane, uděláš?
Obdař mě bohatstvím či chudobou,
obdař mě útechou či smutkem,
obdař mě veselím či skleslostí,
blahým životem, bezmračným sluncem –
– vždyť cele jsem se Tobě vydala.
Co se mnou, Pane, uděláš?“

PŘEDSTAVENÁ: Musím vám přečíst výnos Národního shromáždění, kterým se až na další ruší řeholní sliby.

„Výnos ze dne 28. října 1789: Národní shromáždění se usnáší, že ve všech klášterech obojího pohlaví se ruší skládání řeholních slibů. Tento výnos bude ihned předán ke schválení králi a zaslán všem soudům a všem klášterům.“

Takové opatření jistě zarmoutí každou z nás, ale zvláště krutě postihuje naše sestry Konstancii a Blanku. Proto se obrátím nejdřív na vás dvě, milé dcery. Vyzývám vás, abyste šlechetně obětovaly štěstí, které jste očekávaly. Ve skrytu srdce nabídnete Boží velebnosti sliby, které vám krutý zákon nedovoluje vyslovit slavnostně. Nám ubohým služebnicím nepřísluší hodnotit jeho nespravedlnost, neboť naším posláním naprosto není stavět se proti nespravedlnosti, nýbrž podávat za ni pokání, vykupovat ji – a jelikož už nemáme nic jiného

než své ubohé osoby, jsme tímto výkupným my samy. Když se nestavíme proti nespravedlnosti, nemáme právo soudit ani její vykonavatele. V našich myšlenkách i v našich modlitbách se ti, kdo nás pronásledují, nijak nemohou lišit od ostatních chudáků – anebo se od nich liší jen tím, že jsou ještě ubožejší, protože se zdají být zbaveni Boží milosti natolik, že se považují za nepřátele jeho Majestátu. Chudobě tohoto druhu se nedá ulevit nabídnutím polévky; ta potřebuje modlitby – a tradicí Karmelu je bezúhonnou modlitbu nabídnout. To nás vede ke skromnosti. A já vám musím říct s veškerým vědomím povinností svého úřadu, že už dál nebudu trpět taková ta uchvácená vzplanutí, která – byť i z důvodů sebevznešenějších – nás přece jen odvádějí od skromných povinností našeho stavu. Víím, že je to spíše z dětinství než ze zloby, ale máme-li s těmi pošetilými řečičkami skoncovat, bude nejlíp, když poukážeme na to, jak jsou rozporné, ne-li dokonce směšné. Tak tedy: tvrdíte, že se modlíte za hříšníky – to jest za jejich obrácení nebo polepšení – a přitom byste chtěly, aby se tito lidé dopustili na posvěcených osobách nejhorší vraždy? Řekněme si na rovinu: karmelitánka, která si přeje mučednickou smrt, je právě tak špatnou karmelitánkou, jako by byl špatným vojákem ten, kdo by vyhledával smrt dřív, než by splnil rozkazy svého velitele. Ale dost už přísloví a přirovnání! Po náležité úvaze je mou vůlí, aby toto společenství žilo dál tak prostě jako dříve. Prozatím byly kláštery ušetřeny; nic nenasvědčuje, že by tomu tak nemělo být i v budoucnu. A kromě toho: ať se děje cokoli, počítejte vždycky jen s takovou odvahou, kterou Bůh uděluje ze dne na den – jakoby halěr po halěři. Takováto odvaha nám sluší, taková se nejlépe shoduje s pokorou našeho stavu. I tak je možná příliš opovážlivé ji na Něm žádat. Lepší je pokorně Ho prosit, aby nás strach nepokoušel nad naše síly, abychom nad ním pociťovaly jen zahanbení, ale aby nás nedohnal k něčemu zavrženíhodnému. Uvažujeme-li, jaký je roz-

díl mezi strachem a odvahou, a díváme-li se na to z Getsemanské zahrady, ve které Ježíšovo nejsvětější Srdce zbožštilo každou lidskou úzkost, připadá mi, že toto rozlišování je skoro zbytečné; obojí se nám jeví jako přebytečné cetky.

SCÉNA II

Společenství se rozchází. Jedna skupina jde do zahrady. Zde dohoní Blanka Marii od Vtělení.

BLANKA: Matko Marie, je možné, že Její Ctihodnost nám v takové chvíli odmítá útěchu tajně složit sliby? My víme dobře, že kdyby záleželo na vás...

MATKA MARIE: I já musím jen poslouchat.

BLANKA: Ale Její Ctihodnost na váš názor tolik dá...

MATKA MARIE: Mou povinností je mnohem víc dát na její názor než na svůj.

BLANKA: Ale co naše obláčka?

MATKA MARIE: Tenkrát nám teprve hrozil chystaný zákon. Dnes už podléháme zákonu platnému, a Její Ctihodnost má tedy naprosto pravdu, že nechce zbytečně popouzet hněv našich odpůrců.

BLANKA: Takhle mluvíte vy, Matko Marie? Dopracovaly jsme to tak daleko, že naší jedinou nadějí je zůstat nepozorovány jako nějaký zajíc v pelechu?

SCÉNA III

U klášterních zdí je slyšet zpěv revoluční písně „Carmagnola“. Do objektu uniknou komisaři a za nimi neustále zpívající dav. Vyrazí dveře klauzury. Před nimi jde jedna sestra a zvoní zvonečkem. Oni vpadnou do sakristie, vylomí skříňku, vyházejí na hromadu bohoslužebná roucha a nádoby a všechno přikryjí závěsem od mřížky. Sošce Jezulátka – Krále slávy strhnou pláštěm a korunu a hodí ji do kouta. Představená přihlíží drancování. Řeholní společenství je mezitím shromážděno v kapitule a pod vedením Marie od Vtělení se modlí. Všechny sestry na sobě mají dlouhé závoje.

MATKAMARIE: No tak, no tak! Dcery, jen buďte klidné! Pro tuto chvíli nejde se modlit jinak než takhle. Spojte se pevně s Bohem.

Když se otevřou dveře a vstoupí představená, sestry znehybní. Jen jediná hlava – Blančina – se vylekaně otočí.

PŘEDSTAVENÁ: Ticho! Já nestrpím, aby se můj dům podobal mraveništi, do kterého někdo šlápl!

Ticho.

Ze všeho, co dnes zarmucuje vaše duše, oplakávejte jen onu svatokrádež a modlete se za ty, kdo se jí dopouštějí. Že pobrali zlato a stříbro – co na tom? Copak není naším prvotním předpokladem chudoba? A ať jsme teď sebechudší, pořád ještě nejsme tak chudé jako náš Mistr a hodně za ním pokulháváme.

Rozruch se poznenáhlu uklidňuje.

No tak! Není to přece poprvé, co jsou kostely a kláštery vyloupeny! Za válek se to stalo už mnohokrát!

SCÉNA IV

Cela staříčké řeholnice – Matky Jany od Ježíška. Venku padá sníh. Matka Jana došívá chudičké oblečení pro Jezulátka – Krále slávy. Blanka jí pomáhá sošku obléknout.

MATKA JANA: Sestřičko Blanko, víte, že na Štědrý večer se přináší soška našeho Jezulátka do každé cely? Doufám, že vám nadělí odvahu.

SCÉNA V

Štědrý večer. Chodba Karmelu, dveře všech cel otevřeny. Představená a Matka Marie od Vtělení jdou v doprovodu dvou sester nesoucích svícny od cely k cele a ukazují Jezulátko – Krále slávy. Každá řeholnice před chudě oblečenou soškou poklekne, postaví ji na zem, pokloní se jí a pak jí vrátí představené. Ta rovněž poklekne.

SESTRA ANNA: Tak už je naše Jezulátko zas tak chudé, jako bylo v Betlémě.

Když podávají sošku Blance, trhne sebou a v slzách zašeptá:

SESTRA BLANKA: Ach, jak je maličký a slabý!

MATKA MARIE: Ne! Jak je maličký a mocný!

V okamžiku, kdy se klečící Blanka sklání k sošce, zazní dole u klášterních zdí zpěv „Carmagnoly“. Blanka se zachvěje, soška Krále slávy jí vyklouzne z rukou a upadne na dlaždice. Hlavička Jezulátka se urazí. Vyděšená Blanka má v obličeji výraz stigmatizované osoby. Vykřikne:

SESTRA BLANKA: Ach! Královské Jezulátko nám umřelo! Už nám zůstává jen Beránek Boží!

SCÉNA VI

Cela představené. Právě vešla Blanka.

PŘEDSTAVENÁ: Milá dcero, nejdřív poklekněte. Pomodlíme se spolu modlitbu naší svaté Matky Terezie.

Představená předříkává jednotlivé věty modlitby; Blanka je po ní hned opakuje.

PŘEDSTAVENÁ, *potom* BLANKA:

Jsem Tvá a pro Tebe jsem na světě.

Co se mnou, Pane, uděláš?

Obdař mě bohatstvím či chudobou,

obdař mě útechou či smutkem,

obdař mě veselím či skleslostí,

blahým životem, bezmračným sluncem –

(Blanka však změní konec modlitby.)

PŘEDSTAVENÁ:

– vždyť cele jsem se Tobě vydala.

Co se mnou, Pane, uděláš?

BLANKA:

– obdař mě útočištěm či smrtelnou úzkostí.

Co se mnou, Pane, uděláš?

Představená se na ni podívá, chvíli váhá, až nakonec přestírá, že si ničeho nevšimla. Povstanou. Představená se posadí. Chvilé ticha, potom:

PŘEDSTAVENÁ: Předpokládám, že víte, proč jsem vás dala zavolat?

Ticho. Blanka sklopí hlavu a neodpovídá.

Rozloučení bude stejně těžké pro matku, jako pro dítě.

Ticho.

Nechtěla bych nic dělat bez souhlasu s vámi, dcero, nebo aspoň bez souhlasu s vaším svědomím. Nežádám na vás, abyste odpověděla na to, co teď řeknu. Tu odpověď řeknete jen Bohu, až s ním za chvíli budete mluvit v usebranosti modlitby. Milá dcero! Ani vy, ani já už nedoufáme, že se vám podaří překonat tu vaši smrtelnou úzkost...

Ticho.

Snad někdy jindy... později... snad...

Ticho. Blanka se upřeně dívá na představenou. Je to úzkostlivý, téměř nepřítomný pohled. Zřetelně cítíme, že se tato úzkost přenáší i na představenou, i když je to na jejím obličeji sotva znát. Avšak hlas se jí poněkud chvěje, když říká:

PŘEDSTAVENÁ: Skutečně se domníváte, že vám křivdíme, když vás posíláme zpátky do světa?

Blanka ještě okamžik mlčí. Pak s nesmírným úsilím odpoví:

BLANKA: Já... Je pravda, že už nedoufám, že bych svou povahu přemohla. Ne, to už nedoufám... Ach, Matko! Všude jinde budu za sebou vláčet tu svou potupu jako galejník trestaneckou kouli. Tenhle dům je skutečně jediné místo na světě, kde mohu doufat, že ji obětuji jeho Majestátu, asi tak, jako mrzák své ponižující rány. Vždyť, Matko, možná, že mě Bůh chtěl mít zbabělou – tak jako jiné chtěl mít hodné, nebo zase hloupé...

Rozvzlyká se.

PŘEDSTAVENÁ: Uklidněte se. Ještě si to všechno promyslím.

Blanka poklekne a políbí představené ruku. Představená jí požehná.

SCÉNA VII

Tajný velkopáteční obřad v jedné místnosti patřící klášteru. Je zde několik věřících. Je noc, několik mužů drží stráž. Ženy a děti. Tiše přicházejí řeholnice; jedna z nich připravuje roucha. Kněz tu ještě není.

Venku jednou či dvakrát zazní smluvené znamení. Přichází kněz; některé děti mu líbají ruce.

ZPOVĚDNÍK: Když jsem od vás poprvé odcházel, doufal jsem, že vás budu často vídat. Jenže okolnosti nebyly zdaleka takové, jak jsem předpokládal. Musím říci, že mi mou službu každým dnem víc ztěžují. Od nynějška se budeme scházet, jak se Bohu zlíbí; za každé podobné setkání mu musíme děkovat jako za zázrak. To máte tak: v méně pochmurných dobách se z pocty jeho Majestátu snadno stane jenom pouhý obřad, příliš podobný obřadům na počest králů tohoto světa. Neříkám, že Bůh takovýto druh poct neschvaluje, i když duch, kterým jsou vedeny, je spíše starozákonní než novozákonní. Ale stane se, že se tím unaví – promiňte mi ten výraz. Pán mezi námi žil a stále žije jako chudý a pokaždé nastane chvíle, kdy rozhodne, že nás učiní chudými jako byl On, aby Ho přijímali a uctívali chudí – po způsobu chudých; že znovu najde to, s čím se dříve tolikrát setkal na cestách v Galilei: pohostinnost ubohých a jejich nelíčené přijetí. Chtěl žít mezi chudými, chtěl s nimi také zemřít. A když v těch neblahých předvelikonočních dnech krácel na smrt do Jeruzaléma, nešel na to místo, kde se obětoval, jako nějaký kníže v čele své družiny. Šel uprostřed ubožáků, kterým ani nenapadlo chovat se k někomu vyzývavě, kteří se krčili, jen aby si jich co možná nejdéle nikdo nevšiml... Staňme se tedy nyní i my docela malými – ne proto, abychom unikli smrti, jak chtěli oni, nýbrž abychom ji popřípadě vytrpěli, jako On sám ji vytrpěl. Vždyť On skutečně byl, podle

slov Písma svatého, beránek, kterého vedou, aby byl zabit.

A teď uctíme svatý kříž.

Kněz slibuje řeholnicím, že na Boží hod velikonoční zase přijde, a odchází.

SCÉNA VIII

Velikonoční jitro. Čeká se na kněze.

PŘEDSTAVENÁ: To nebyl Otec zpovědník?

MATKA MARIE: Ne, Matko představená, a je tak pozdě, že podle mého názoru už nepřijde.

PŘEDSTAVENÁ: Hlídal někdo uličku? Pamatujete, jak se sem už jednou chtěl dostat dveřmi od prádelny, ale ty byly zavřené na závoru?

SESTRA GERTRUDA: Sestra Antonie tam má službu od samého rozbřesku.

SESTRA ANNA: Včera večer prý přišli pro našeho starého pekaře Thibauta a předvedli ho před městskou radu!

SESTRA MARTA: Udal ho jeho konkurent, Servat.

PŘEDSTAVENÁ (*stále klidně*): Já vím, já vím... Ale Otec zpovědník se od pátku večer ukrývá na jiném místě.

SESTRA KONSTANCIE: Dá se vůbec věřit tomu, že se v křesťanské zemi pořádají na kněze takovéhle štvánice? To jsou Francouzi teď tak zbabělí?

SESTRA MATYLDA: Mají strach. Všichni mají strach. Nakazí se strachem jedni od druhých, jako když nastane epidemie moru nebo cholery.

SESTRA VALENTINA: To je ale hanba!

Blanka (jakoby proti své vůli, téměř bezbarvým hlasem, jaký bývá slyšet ve snech):

Strach je snad skutečně nemoc...

Menší rozruch, pak klid. Blanka jako by se probouzela, rozhlíží se vpravo i vlevo, pohledy před ní uhýbají, ale vyjadřují spíš rozpačitost než odsouzení.

MATKA MARIE: Strach člověk nemá, strach si představuje. Strach je ďábelské šálení.

BLANKA (*stále stejně podivným hlasem*): Ale co odvaha?
MATKA MARIE: I odvaha může být ďábelským šálením, jenže jiným. Každému z nás se tak může stát, že se potýká se svou odvahou nebo se svým strachem jako nějaký blázen, který si hraje s vlastním stínem. Důležité je jedno: abychom – ať už udatní nebo zbabělí – byli vždycky tam, kde nás chce Pán Bůh mít a v ostatním se spolehli na Něho. Ano: proti strachu není jiného léku než vrhnout se střemhlav do Boží vůle – jako jelen, štvaný psy, se vrhá do studené a temné vody.
SESTRA KONSTANCIE: Jenže i ten jelen, když už je v koncích, se obrátí proti psům! Copak se nenajdou slušní Francouzi, kteří by se našich kněží zastali?
PŘEDSTAVENÁ: To není naše věc.
MATKA MARIE (*obrací se k ostatním řeholnicím*): Její Ctihodnost tím ovšem nechce říci, že si to nesmíme přát.
SESTRA ALICE: K čemu tady budeme, až jednou zůstanou lidi bez svátostí, protože nebudou kněží?
PŘEDSTAVENÁ: Když nejsou kněží, je zase hodně mučedníků, a tím se rovnováha milosti obnoví.

Mlčení. Je vidět, že Matka Marie se chystá něco říci, ale dosud váhá. Několik řeholnic už k ní otočilo hlavu. Nakonec se na ni upřeně dívají všechny kromě Konstancie a Blanky. Blanka má zrak stále sklopený a vypadá strašlivě smutně. Konstancie ji pozoruje s jakousi palčivou zvědavostí.

MATKA MARIE (*náhle tiše a důrazně, takže je znát celé potlačované vzrušení*): Zdá se mi, že ústy Její Ctihodnosti promluvil Duch svatý.

Všeobecný rozruch, pak ticho. Představená zachovává nepohnutý obličej, ale cítíme, jak její vůle je napjata. Dramatické ovzduší, které dává tušit hlubokou rozdílnost názorů mezi oběma těmito ženami.

MATKA MARIE (*stejně důrazným hlasem*): Tomu bezbožnému společenskému zřízení, které míní zakázat řeholní

sliby, by, myslím, celá komunita měla odpovědět slavnostním vyhlášením slibu mučednické smrti.

Všeobecný, i když mírný projev souhlasu. Dvě nebo tři staré řeholnice sklopí hlavu. Blanka svou hlavu pomalu pozvedá a dychtivě pohlíží na Matku Marii od Vtělení.

MATKA MARIE: K tomu, aby Francie ještě měla kněze, mohou dcery Karmelu nabídnout už jen své životy.

PŘEDSTAVENÁ (*dlouho mlčí, potom chladně*): Asi jste mě špatně slyšela, Matko, nebo jste mi špatně rozuměla. Není na nás, abychom rozhodovaly, jestli někdy později budou nebo nebudou naše jména vytištěna v breviáři. Rozhodně nikdy nechci patřit k těm pozvaným, o kterých mluví evangelium, že si sedají na první místa a kterým se může stát, že je pán hostiny pošle na poslední.

Matka Marie uctivě mlčí. Na tváři některých mladých sester se zračí zklamání, u některých i roztrpčenost.

PŘEDSTAVENÁ: Nono! Lehko se řekne: „mučednická smrt“! Ale jestli na nás přijde neštěstí...

MATKA MARIE (*jakoby proti své vůli*): Vaše Ctihodnost přece nemůže nazývat neštěstím...

PŘEDSTAVENÁ: Dávám tomu slovu jeho obvyklý význam; mluvím jako všichni ostatní. Někteří velcí světcí smrt vychutnávali, ale jiní si ji ošklivili a někteří před ní dokonce utíkali. Při mém čepci! Budeme-li říkat „štěstí“ tomu, co lidé běžně nazývají „neštěstím“, v čem nám to pomůže? Toužit po smrti, když je člověk zdravý, znamená nadouvat si duši větrem – jako když si nějaký pomatenec myslí, že se bude živit vůní z pečeně.

Chvilku se dívá přes brýle na své řeholnice, zvláště na ty mladé. Všechny sklopily hlavu. Pohled i hlas představené zvláštním způsobem jihnou.

PŘEDSTAVENÁ: Potřebovala jsem vás trochu postavit

na nohy, dcery moje. Vy už jste se nedotýkaly země; tak jste se odlehčily, že by byl stačil závan větru do sukní a už byste se bývaly vznesly k nebi a ztratily se v oblacích jako ten balón, který sestrojil pan Pilâtre! A já své dcery potřebuji! Čím bych bez svých dcer byla? Trochu přízemní, trochu upovídanou stařenou – jak jste právě slyšely...

Chvilé mlčení. Napětí se uvolňuje.

PŘEDSTAVENÁ: Matko Marie, Bůh je mi svědkem, že jsem to nemyslela na vás. A teď je nejlepší příležitost říct, co si myslím: vy jste si zasluhovala tenhle úřad tisíckrát víc než já, ale dokud ho budu zastávat, budu postupovat podle svého rozumu a své povahy, protože si myslím, že Prozřetelnost měla své důvody, když to-muto společenství dala v tak vážné době představenou tak obyčejnou a bezvýznamnou, jako jsem já.

MATKA MARIE: Vaše Ctihodnost ví, že mi není nic milějšího, než podržít svůj úsudek jejímu.

PŘEDSTAVENÁ: Kdybyste vy byla na mém místě, bylo by pro mě taky velkým štěstím vložit vám do rukou tento slib mučednické smrti...

MATKA MARIE: Vaše Ctihodnost může věřit, že úplně celé společenství...

PŘEDSTAVENÁ: Není žádné „úplně celé společenství“. Každé společenství je vždycky něčím silné a něčím slabé, přičemž obojí je stejně potřebné. Právě s ohledem na tyto slabé jedince nemohu dát svolení k tomu, co požadujete.

Dvě, tři řeholnice se instinktivně obrátily k Blance, ale hned se dívají jinam. Blanka neznatelně sklání hlavu stále níž, ale vypadá to, jako by si to ani neuvědomovala. Konstancie je velmi bledá; něco říká.

PŘEDSTAVENÁ (*velice přívětivě*): Co říkáte, sestro Kon-

stancie? Ráda vám dávám slovo. Když jsou moudří se svou chytrostí v koncích, sluší se naslouchat dětem.

SESTRA KONSTANCIE: Je to příkaz Vaší Ctihodnosti?

PŘEDSTAVENÁ: No ano.

SESTRA KONSTANCIE: Chtěla bych odprosit společenství za to, že patřím k těm slabým, o kterých Vaše Ctihodnost mluvila.

PŘEDSTAVENÁ: Jste si tím tak jistá?

SESTRA KONSTANCIE: S dovolením Vaší Ctihodnosti...

Během tohoto rozhovoru Blanka postupně pozvedla hlavu. Ve chvíli, kdy sestra Konstancie znovu začíná mluvit, setká se její pohled s pohledem slečny de la Force. Sestra Konstancie chvíli váhá, než znovu začne mluvit. Je třeba vycítit, že ani soucit s přítelkyní ji nemůže přimět ke lži. Vymluví se slovy, kterým dodává smysl její první rozhovor s Blankou. Je čím dál bledší, ale odhodlaná.

SESTRA KONSTANCIE: S dovolením Vaší Ctihodnosti... Já si nejsem sice naprosto jistá, že mám strach umřít, ale mám tak ráda život! Není to koneckonců totéž?

SESTRA ANNA: Sestra Konstancie to vůbec nemyslí tak, jak říká!

SESTRA GERTRUDA: Vy nás pohoršujete, sestro Konstancie!

SESTRA KONSTANCIE (*bez rozmyšlení*): To je toho! (*Vzpa-matuje se, tváře jí zrudnou studem.*) Promiňte, sestro. Myslela jsem to takhle: Když jsem řekla něco takového, jako před chvílí, byla jsem už předem připravená na to, že si vysloužím trochu pohrdání. To je všecko.

PŘEDSTAVENÁ: Nikdo přece tady nemá v úmyslu vámi pohrdat, sestro Konstancie. Spíš by nám to mohlo být k poučení. (*Odmlka. Potom s chápajícím, téměř spikleneckým úsměvem:*) Ale za pohrdáním se nesmí člověk honit, zrovna tak jako za mučednictvím. Všechno má svůj čas.

SCÉNA IX

Dílno. Několik řeholnic šije a přitom probírá zpovědníkovo kázání.

SESTRA VALENTINA: Takové kázání jsem nikdy neslyšela!

SESTRA ALICE: Možná taky proto, že jste nikdy neslyšela pašijové kázání od kněze, který sám je v nebezpečí smrti.

SESTRA KLÁRA: Smrt... Je těžké představit si tváří v tvář smrti Pána života i smrti.

SESTRA MARTA: V Olivové zahradě už nebyl Kristus pánem ničeho. Lidská úzkost ještě nikdy nevystoupila tak vysoko a už nikdy takového stupně nedosáhne. Překryla v něm všechno kromě toho nejvyššího bodu duše, ve kterém se dokonala božská odevzdanost.

SESTRA KLÁRA: Měl strach ze smrti. Tolik mučedníků strach ze smrti nemělo...

SESTRA GERALDA: Nejen mučedníci; taky lupiči, sestro Kláro. Tak Cartouche prý vtipkoval, mezitím co ho lámali kolem.

SESTRA OD SV. KARLA: Ano, ovšem. Její Ctihodnost má pravdu. Statečnost mučedníků a ta druhá statečnost, to je jako zlato a měď. Zlato je drahocenné, měď obyčejná, ale obojí je kov.

SESTRA KLÁRA: Mučedníky sílil Kristus, ale Kristovi nepomáhal nikdo, protože jakákoli posila a jakákoli útěcha vycházejí od Něho. Žádná živá bytost nevešla do smrti tak osamocená a tak bezbranná.

SESTRA MATYLDA: I ten nejnevinnější je ještě hříšník; nejasně cítí, že smrt jako takovou zasluhuje. I největší zločinec se odpovídá jen za své zločiny, kdežto On...

SESTRA KATEŘINA: Nejnevinnější i nejzločinnější – nespáchal žádné provinění, a pyká za všechny, pohlcován

spravedlností i nespravedlností současně, jako dvěma rozzuřenými šelmami...

SESTRA GERTRUDA: Ach, sestro Kateřino, z vašich slov mi tuhne v žilách krev...

SESTRA KATEŘINA: A vy, sestro Gertrudo, jak vy byste prožila svou poslední noc jako odsouzená?

SESTRA GERTRUDA: Pane Bože, mně se zdá, že by mi ta příležitost připadala tak krásná, že by obava, abych ji nepromeškala, zvítězila nad strachem!

SESTRA ANNA: A já bych chtěla vystoupit na popravicí lešení jako první. Hodně rychle bych šla až ke gilotině, nedívala bych se ani napravo, ani nalevo – jako jsem to dělávala doma, když jsem ležla na velký žebřík a nechtěla jsem dostat závrať.

SESTRA GERTRUDA: A co byste v tu chvíli řekla vy, sestro Konstancie?

SESTRA KONSTANCIE: Já? Vůbec nic!

SESTRA GERTRUDA: Cože, ani modlitbu ne?

SESTRA KONSTANCIE: Já nevím. Můj strážný anděl ji řekne za mě. Pro mě bude dost na tom, že budu muset umřít (*rychle zespodu pohlédne na sestru Blanku*). A vůbec: není vám hanba takhle se rozhňovat?

SESTRA GERTRUDA: Bože, to přece není nic zlého! Líp trávit čas povídáním než vzdycháním.

SESTRA VALENTINA: A co vy, sestro Blanko?

Když uslyší Blanka své jméno, jako by se náhle probudila. Prádlo i nůžky, které držela na klíně, jí upadnou na zem. Sebere je a mlčí.

SESTRA FELICITA: No tak, sestro Blanko, co je to s vámi?

SESTRA KLÁRA: Nechte Blanku de la Force na pokoji. Copak nevidíte, že podřimovala?

SESTRA FELICITA: „De la Force“, to znamená „Mocná“... Nechci být zlomyslná, sestro Blanko, ale vy byste se spíš měla jmenovat Blanka Nemocná... No, tak nám řekněte, na co byste myslela, kdyby vás vedli do vězení?

Blanka se snaží dodat svému hlasu pevnosti, ale nedaří se jí to.

BLANKA: Do vězení... No, sestro Felicito, já... já...

SESTRA FELICITA: No, jen řekněte!

BLANKA (*děťinsky*): Bože můj, no měla bych strach, že jsem tak docela sama, bez naší Matky.

Úsměvy. Hlavy se soucitně odvracejí. Sestra Konstancie se upřeně dívá do země, ale dá se vycítit, že bojuje s návalem zlosti. Tu se objeví jedna řeholnice.

SESTRA ANTONIE: Sestry, Matka představená se s vámi přichází rozloučit.

Představená, kterou povolali nadřízení do Paříže, vstupuje v občanském oblečení.

SCÉNA X

Klášterní zahrada. Rekreace. Ovzduší jako obvykle velmi radostné.

SESTRA GERTRUDA: Dnes trvá rekreace déle než jindy.

SESTRA KATEŘINA: Kdepak! Máme ještě dobrých dvacet minut, sestro Gertrudo.

SESTRA OD SV. KARLA: Od té doby, co Její Ctihodnost odjela, jsme se ještě nikdy tak nebavily. Co by si o nás pomyslela?

SESTRA MARTA: Copak nám sama Ctihodnost nedoporučovala, abychom se radovaly a byly bezstarostné, dokud nám Pán Bůh tohoto oddychu dopřeje?

SESTRA ANNA: Oddychu? To jako byste nazvala oddychem, když někdo visí na nitce sto stop nad katedrálním náměstím!

SESTRA KONSTANCIE (*se smíchem*): Jenže my, milá sestro, můžeme upadnout jedině do Boží náruče!

SESTRA ANNA: Ach, sestro Konstancie, to jsou poučná slova! Proč je tedy říkáte se smíchem?

SESTRA KONSTANCIE: Protože na ně ráda myslím.

SESTRA ANNA: Jen aby! Když se s námi loučila ctihodná Matka, taky jste se smála!

SESTRA KONSTANCIE: Protože mě sestra Alice píchala loktem do břicha! Ale já bych se byla smála i tak. Přišlo mi k smíchu, jak byla naše Matka vystrojená.

SESTRA GERTRUDA: To jste se nestyděla?

SESTRA KONSTANCIE: A proč bych se styděla? Mně přišlo tak k smíchu, že zlí lidé nezmohou proti ubohým Božím služebnicím nic jiného, než je přinutit, aby se přestrojovaly jako na maškarní ples!

SESTRA VALENTINA: Oni u toho nezůstanou!

SESTRA KONSTANCIE: No a co? V čem překonají Nerona nebo Tiberia? Vždyť přece potupné usmrcení Pána Ježíše, to byla maska všech masek! Přestrojili v ní

za otroka a na dřevo přibili jako otroka Pána tvorstva; ani země s peklem dohromady nedokázaly jít dál, než byla tahle ohavná a svatokrádežná nemravnost! A nepřipomíná snad děsivou frašku, když byli lidé předhazováni dravé zvěři, nebo když z nich dělali živé pochodně? Ach jistě, nás utrpení a smrt vždycky ohromuje, ale co asi znamená toto hrůzné pitvoření v očích andělů? Kdyby se andělé mohli smát, docela jistě by se tomu smáli...

SESTRA GERTRUDA: Sestra Konstancie se moc dobře drží...

SESTRA VALENTINA: Zato vy, sestro Gertrudo, posloucháte všechno, co řekne, s otevřenou pusou!

Oblíčeje se obrátí na sestru Gertrudu. Všeobecný výbuch smíchu. Ona má skutečně otevřená ústa, hlavu nakloněnou k levému rameni a oči přimhouřené jako někdo, kdo velmi pozorně naslouchá. Ještě chvíli pokračuje šum hlasů a smích, pak vše postupně umlká. Ticho. Hodně zdálky je slyšet zvuk zvonu. Pak o něco blíže jiný. A další. Řeholnice na sebe pohlédnou.

SESTRA MATYLDA: Poplach!

SESTRA ALICE: Dělo!

SESTRA ANNA: Jaképak dělo? A proč dělo? To musí být velký zvon z kaple svatého Maxima!

SESTRA ALICE: To není možné, sestro Anno! Ten zvuk přichází odtamtud...

Nyní je docela zřetelně slyšet výstřel z děla. Hlahol trubek. Hluk pochodujícího davu. Revoluční píseň „Ça ira“. Jiné břeskenné písně.

SESTRA KLÁRA (bez rozmyslu): To mi připomíná, jak bývalo Boží tělo...

SESTRA OD SV. KARLA: Ach, mlčte, mlčte!

Omdlévá. Je slyšet nervózní smích. Hlahol trubek teď přehlušuje všechno ostatní. Ale mezi každým zatroubením je krátká chvilka ticha. V jedné takové chvíli zazní zvonek u vrátnice.

SESTRA MATYLDA: Někdo zvonil!

SESTRA KLÁRA: Musíme se jít hned podívat ke dveřím prádelny.

Sestra Anna utíká.

SESTRA KLÁRA: Pozor, sestro Anno! Zatáhněte za provaz až v poslední chvíli!

Téměř současně vpadá dovnitř zpovědník. Sbíhají se k němu. Jedna řeholnice stojí opodál a hlídá hlavní bránu. Dupot pochodujícího davu.

ZPOVĚDNÍK: Málem jsem se dostal mezi ten dav a nějakou hlídku. Neměl jsem jinou možnost než uchýlit se sem.

SESTRA KLÁRA: Zůstaňte s námi, Otče.

ZPOVĚDNÍK: To bych vám jen uškodil. Musím odejít. Až ten průvod dojde na náměstí před městskou radu, budou ulice volné.

SESTRA KONSTANCIE: Ale copak už nikdy nebude jiné řešení než utíkat nebo se schovávat?

ZPOVĚDNÍK: Za tak rozbouřených dob, jako jsou teď, není největším nebezpečím, když je člověk zločinec, ale když je nevinný – nebo jen podezřelý z toho, že je nevinný. Brzy bude za každého pykat nevinný!

SESTRA KATEŘINA: Ach, Otče, utečte z téhle země!

ZPOVĚDNÍK: Počkám, až jak bude Boží vůle. Když zůstanu tam, kam mě poslal, možná, že provedu hloupost, ale neproviním se.

SESTRA KLÁRA: Co bude s Její Ctihodností?

ZPOVĚDNÍK: To nevím. Bojím se, aby se mezi nás vůbec mohla vrátit.

Stále je slyšet trubky, ale je znát, že už se nepohybují.

SESTRA MARTA: Myslím, že na ulici už nikdo není, ale vypadá to, jako by se tvořil nějaký jiný průvod v tu stranu u katedrály. Že, sestro Anno?

SESTRA ANNA: Ano, starý zahradník si právě přišel pro své věci a říká, že ve městě je plno cizinců, kteří budou dnes v noci tábořit na náměstích. Všude na nárožích se prodává víno.

SESTRA FELICITA: Poslouchejte! Poslouchejte!

Poplašný zvon, který předtím umlkl, znovu začíná zvonic. Teď je slyšet střelbu.

SESTRA VALENTINA: Pane Bože! Ještě před čtvrt hodinou jsme byly tak klidné a pokojné...

SESTRA MARTA: Ale, sestro Valentino, vždyť bylo slyšet ve městě od rána tolik rámusu!

SESTRA VALENTINA: Ne víc než jindy. Už kolik dní to ve městě vypadá jako v blázinci! Zrovna včera přece tancovali u řeky celou noc! Jejich vrzání bylo slyšet až sem. A navíc střelba – připomínalo to ohňostroj na svatého Jana.

SESTRA MARTA: Je pravda, že nakonec si toho už člověk ani nevšímá...

SESTRA FELICITA: Poslouchejte! Poslouchejte! Teď zas!

ZPOVĚDNÍK: Možná, že jsem čekal až moc dlouho. No co...

SESTRA KLÁRA: Neodcházejte, dokud nám nepožehnáte!

ZPOVĚDNÍK: Chtěl bych se rozloučit s Matkou Marií od Vtělení.

SESTRA ANNA: Matka Marie od Vtělení šla po jídle k sobě do cely, jako obvykle.

SESTRA KLÁRA: Dojděte pro ni, sestro od sv. Karla!

ZPOVĚDNÍK: Ne! Líp je neztrácet čas. Jak by to s vámi dopadlo, milé dcery, kdyby mě u vás chytili?

Zvedá ruku k požehnání. Ony poklekají. Požehná jim a zmizí. Téměř v tutéž chvíli hluk z hlavní ulice zesílí. Jako by se tam vyrojil veliký zástup lidí. Zpovědník přešel přes zeď do sousední zahrady. Tam je jakási bouda na nářadí. V ní zůstane kněz ukrytý až do večera.

SCÉNA XI

Povýk neustále narůstá, takže sestry, chtějí-li se slyšet, si musejí křičet až u uší. Na bránu začínají dopadat rány.

VYDĚŠENÉ HLASY: Neotvírejte! Neotvírejte!

Nejdřív napadne řeholnice, aby se rozutekly do zahrádky. Ale postupně vidíme, jak jedna po druhé, jakoby zahanbeně, zpomalují krok. Konečně se shromáždí u sochy Panny Marie. Vysvětlíme si to, když se na vyvýšeném místě u vchodu do kaple objeví postava Matky Marie od Vtělení. Jedno prkno v bráně se zlověstným zapraštěním povolilo. Matka Marie od Vtělení pokyne sestře Konstancii, ze svazku klíčů odpojí ten od hlavního vchodu a podá jí ho.

MATKA MARIE: Jděte otevřít, dceruško.

Tato slova lze spíše vytušit podle pohybu rtů. Rámus je teď naprosto ohlušující. Brána pod údery povolí. Matka Marie od Vtělení pokročí kupředu. Jde rozvážně, ani příliš rychle, ani příliš pomalu. Dva nebo tři revolucionáři se protahují vyloženým otvorem, ale musejí se při tom tak nakrucovat, až jsou tím směšní. Na chvílku dosti rozpačitě stanou před nehybnými řeholnicemi. Matka jemně bere klíč Konstancii z rukou a podává ho jednomu ze tří mužů. Brána je otevřena, dav vtrhne dovnitř. Matka Marie od Vtělení se ani jediným pohybem nesnažila jej zadržet; přesto většina uchvatitelů couvá za práh. Na křídově bledém obličejí sestry Konstancie se mihne sotva postřehnutelný úsměv.

JEDEN KOMISAŘ: Kde jsou řeholnice?

MATKA MARIE: Tamhle je vidíte.

KOMISAŘ: Je naší povinností seznámit je s výnosem o vystěhování.

MATKA MARIE: To záleží jen na vás.

„Ústavodárné národní shromáždění se na své schůzi 17. srpna 1792 usneslo takto:

K 1. říjnu t. r. všechny domy dosud obývané řeholnicemi nebo řeholníky budou od řečených osob vyklizeny a na žádost správních orgánů dány do prodeje.“

KOMISAŘ: Máte nějakou námitku?

MATKA MARIE: Jakou námitku bychom mohly mít, když už nic nemáme? Musíme si ale opatřit nějaké oblečení, když nám zakazujete nosit tohle.

KOMISAŘ: Budiž! (*Snaží se o uštěpačný tón, neboť nesmírná prostota v hlase Matky Marie mu imponuje.*) To chcete tak zčerstva tyhle hábity odhodit a obléknout se jako všichni ostatní?

MATKA MARIE: Mohla bych vám odpovědět, že stejnokroj vojáka nedělá. Jenže my stejnokroj nemáme. Bez ohledu na oblečení budeme vždycky jen služebnice.

KOMISAŘ: Lid služebnice nepotřebuje.

MATKA MARIE: Zato velice potřebuje mučedníky, a tuto službu můžeme poskytnout.

KOMISAŘ: Pche! V době, jako je dnešní, zemřít nic neznamená.

MATKA MARIE: Žít nic neznamená, to asi chcete říct. Protože teď už má cenu jen smrt, když život je tak směšně znehodnocený, že nemá o nic větší cenu než ty vaše papírové peníze.

KOMISAŘ: Tahle slova by vám mohla přijít draho, kdybyste je řekla před někým jiným. Vy mě považujete za jednoho z těch krvežíznivců? Já jsem býval kostelníkem v chelleské farnosti a pan vikář byl můj soukonejtec. Jenže, to víte, musím výt s vlky!

Mlčení

MATKA MARIE: Promiňte mi, jestliže vás požádám, abyste mi svou dobrou vůli dokázal.

KOMISAŘ: Váš kněz je schovaný v sušárně, vím to.

MATKA MARIE: Nevěřím vám.

KOMISAŘ: Mluvil se mnou.

MATKA MARIE: Co vám říkal?

KOMISAŘ: Že přelezl zeď u sousední zahrady, že honili psi a že se tady musel schovat. Ani tahle podrobnost vás nepřesvědčí?

MATKA MARIE: Jen tak napůl.

KOMISAŘ: Řeknu tedy ještě, že tam je schovaná taky jedna mladá řeholnice, a to prý už od včerejšího rána. Připadala mi k smrti vyděšená.

MATKA MARIE *(už nic neskrývá)*:

Bůh buď pochválen! To je jistě sestra Blanka; já nevěděla, kde ji mám hledat! Díky vám, pane, za tuhle zprávu!

Ticho, rozhlédnutí dokola.

KOMISAŘ: Odvedu pryč komisaře i hlídku. Do večera tu zůstanou jen řemeslníci. Dejte si pozor na kováře Blancarda! Byl vychovaný u benediktinů a dovede mluvit stejnou řečí jako kněží. Je to udavač!

Odchází. Komisaři se u východu dlouho dohadují. Je znát, že rozhovor je vzrušený. Nakonec povolávají hlídku a odcházejí.

SCÉNA XII

Na plátně se nejdřív objeví zpustošený malý klášter. Uchvatitelé jsou však teď už pryč. Řemeslník, který odchází jako poslední, se na prahu na okamžik zastaví a naposled si přihne z láhve. Pak s ní mrští proti zdi.

Z rozbitých, sdrátovaných prken byly stlučeny jakési vchodové dveře.

SCÉNA XIII

Komunita je nyní shromážděna v sakristii. Je vidět žebřík a lešení, které sloužily ke snesení zvonů. Spoušť. Všude plno slámy a pobořeného zdiva, mřížka kněžiště je zčásti prolomená. Jedna řeholnice hlídá u vchodu. Několik svící. Zpovědník na sobě má velmi prosté oblečení, umazané od hlíny. Boty celé zabláčené, podél zápěstí mu plandá roztržený rukáv, pod ním ještě krásná košile z velmi jemné látky.

Ticho.

MATKA MARIE: Promluvte k nim, Otče. Už dávno jsou připraveny ten závazek přijmout.

ZPOVĚDNÍK: Nepatří to tak docela do mého úřadu. Myslím, že za nucené nepřítomnosti Její Ctihodnosti by bylo vhodnější, abyste ke shromážděným sestrám promluvila vy. Mým úkolem bude jenom přijmout slib, který učiníte a požehnat mu, pokud bude vysloven odpovědně, uváženě a svobodně.

Na obličeji Matky Marie není vidět žádnou známku nevole nad touto odpovědí. Stále zůstává mimořádně prostá a přirozená.

MATKA MARIE: Milé dcery, nejdřív několik slov. Víím, že některé z vás se od včerejška strachovaly o osud naší drahé sestry Blanky. Slečna de la Force nikdy z tohoto domu neodešla; dokonce to byla ona (*sestra Blanka vyskočí, rysy jejího obličeje vyjadřují nejdřív radostné překvapení, potom pochybnost a znovu neklid*), kdo měl tu čest dělat společnost Otci zpovědníkovi, a to za okolností, které mi není dovoleno odhalit, i kdybych to považovala za účelné; protože bych tím mohla uškodit jednomu příteli, nebo aspoň užitečnému pomocníkovi. Tak a teď přejděme k tomu, proč jsme se sešly. Navrhuji, abychom společně složily slib mučednické smrti a tak se zasloužily o zachování Karmelu a spásu naší vlasti.

Žádné nadšení. Sestry se dívají jedna na druhou.

Těší mě, když vidím, že tento návrh přijímáte se stejnou chladnokrevností, s jakou ho na Pánovo vnuknutí předkládám. Nejde totiž o to, abychom si dělaly příliš velké iluze o ceně ubohých životů, které obětujeme, protože ještě nikdy jako dnes neplatilo staré úsloví: ne co dáváš, ale jak to dáváš. Musíme dát svůj život vkusně. I když ho dáme nerady nebo s jakýmsi neurčitým steskem, vkus tím nijak neutrpí. Zato však bychom se proti vkusu vážně a hrubě provinily, kdybychom si mezi sebou rozpalovaly hlavy silnými slovy a velkými gesty – jako když vojáci před nástupem do útoku popíjejí alkohol smíchaný se střelným prachem.

MATKA JANA: K čemu se vlastně tím slibem zavazujeme?

MATKA MARIE: Samozřejmě že ne k nějakým okatým, násilným krokům, jež by jen provokovaly a dráždily ty, kteří jsou jistě schopni pomstít se za nás na nevinných. Jsou ale oprávněné cesty, jak se mučednické smrti vyhnout. My se těchto možností předem zříkáme – asi tak, jako když nemocný odmítne lék, který by ho zachránil, aby si ho mohl vzít někdo jiný.

Stará Matka Jana se znovu radí se svými družkami.

MATKA JANA: Plně schvalujeme výklad i výhrady Vaší Ctihodnosti; jen se bojíme, aby si to špatně nevyložily nejmladší členky naší komunity. Nevýhodou těchto mimořádných slibů je, že mohou rozdělit názory a dokonce i postavit proti sobě svědomí jednotlivců.

Matka Marie tiše naslouchá. Nespěchá s odpovědí.

MATKA MARIE: Proto jsem si vždycky myslela, že podstatu i vhodnost takového slibu musejí uznávat všechny. Kdyby jen jediná z vás byla proti, ihned bych se té myšlenky zřekla.

Už několik minut pozoruje sestra Konstancie – zprvu potají, pak otevřeně – Blanku de la Force. Blanka vypadá velmi unaveně. Musí být zřetelně cítit, že od této chvíle bude zcela ve vleku okolností a že v žádném případě se nikdy neodváží veřejně se postavit proti svým družkám.

MATKA GERALDA *(nahluchlá, právě jí něco říkaly do ucha)*: V podobném případě by starší měly mluvit za mladší a jejich jménem. Vždyť moudrost ve dvaceti letech bohužel často člověku poslouží spíše k zahanbení než ke cti.

MATKA MARIE: Já jsem toho názoru, abychom o věci rozhodly tajným hlasováním. Nebo aspoň Otec zpovědník shromáždí naše odpovědi pod pečeti svátosti.

Blančin obličej se viditelně rozjasní. Sestra Konstancie už z ní nespouští oči.

MATKA MARIE *(ke starým řeholnicím)*: Takhle vás to, Matky, plně uspokojuje?

Matka Geralda si dá tato slova zopakovat a řekne:

MATKA GERALDA: Přinejmenším značně uklidňuje.

ZPOVĚDNÍK: Postačí, když jedna po druhé projdete za oltářem.

Řeholnice povstávají. Je vidět skupinku mladých sester. Jedna z nich neznatelným pohybem brady ukáže na sestru Blanku a řekne úplně šeptem:

SESTRA OD SV. KARLA: Vsaďme se, že bude jeden hlas proti!

Sestra Konstancie je docela blízko. Neví se, zda to slyšela. Oči má sklopené. Sestry mizejí jedna po druhé za oltářem a hned vzápětí se zase objevují. Je nezbytné, aby to vše probíhalo velmi

rychle. Když se objeví Blanka, tváří se vylekaně, asi jako někdo, kdo se právě rozhodl: buď – anebo. Konstancie ji teď sleduje pohledem. Řeholnice se znovu usazují. Zpovědník přistoupí k Matce a pošeptá jí několik slov. Matka Marie prohlásí stále stejně klidně:

MATKA MARIE: Jediný hlas je proti. To stačí.

Sestra Konstancie je bledá jako smrt.

SESTRA OD SV. KARLA (*docela potichu*): Však víme, který...

SESTRA KONSTANCIE: Můj.

Všeobecný úžas. Blanka zaboří hlavu do dlaní a rozpláče se.

SESTRA KONSTANCIE: Otec zpovědník ví, že mluvím pravdu. Ale... ale... Teď souhlasím s vámi se všemi a... a... přeji si... chtěla bych, abyste mě nechaly tento slib složit...

Mlčení.

ZPOVĚDNÍK: Bude to tedy tak. Připojte se k ostatním, sestro Konstancie. Budete sem přistupovat po dvou. Sestro kostelnice, otevřte knihu evangelií a položte ji na klekátko.

Zpovědník si spěšně obléká bohoslužebná roucha. Matka Marie ukládá knihu do rukou jedné lektorky. Ta začíná nahlas, „recto tono“, předčítat úryvek z martyrologia.

ZPOVĚDNÍK: Nejdřív ty nejmladší. Sestro Blanko a sestro Konstancie, prosím.

Protiklad mezi výrazem tváře Blančiny a Konstancie zůstává stále stejně nápadný. Poklekají vedle sebe a nabízejí Bohu své

životy za spásu Karmelu a Francie. Mělo by být slyšet, jak sem z města doléhají některé zvuky: zpěv, průvody a kdovíjaké jiné, ale jen velice tlumeně. Blančin hlas je docela zřetelný, násilím vyražený. Musí být víceméně znát, že Blanka je na pokraji sil. Když se vrátí na své místo vzadu v místnosti, ozve se mezi řeholnicemi šum, jak se snaží na zpovědníkův pokyn seřadit se podle věku. Vidíme, jak Blanka tohoto šumu využívá a utíká z kaple pryč.

SCÉNA XIV

Řeholnice jsou v občanském oblečení, nesou si rance a odcházejí z kláštera. Mezitím pokračuje plenění domu. Do toho přichází představená. Vidíme ji nejdřív uprostřed jejích řeholnic, které se kolem ní tísňí. Představená se zeptá živelně, bez postranní myšlenky:

PŘEDSTAVENÁ: Jste tady všechny, dcerušky moje? Shledávám se s vámi se všemi?

Některé pohledy zrozpačití, představená nenaléhá. Cítíme, že chce být teď co nejdříve sama s Matkou Marií od Vtělení. Jsou spolu samy.

PŘEDSTAVENÁ: Tak jste nakonec rozhodli o složení toho slibu?

MATKA MARIE: Neměla jsem velkou naději, že vás ještě uvidím, přinejmenším na tomto světě... Jinak...

PŘEDSTAVENÁ: Já vám to nikterak nevytýkám! Já jsem se jenom vždycky obávala, abyste se nespletla, až vás vaše ušlechtilost pobídne postavit proti vybičovanému zlu vybičované dobro – jako když se vzájemně snaží překřičet dva silné hlasy. Právě když zlo nejvíc rámusí, my to máme dělat co nejmíň: taková je tradice i duch řádu jako je náš, který je oddán rozjímání. Ano, právě když moc zla – ostatně jen zdánlivá a klamná – se projevuje nejnápadněji, stává se Bůh znovu Dítětem z jeslí, jako kdyby chtěl uniknout vlastní spravedlnosti, požadkům vlastní spravedlnosti, jako kdyby ji chtěl – možno-li tak říci – oklamat. A jestli se všechno odehrálo tak, jak jste mi vyličila, není tady nebezpečí, že na tento projev hrdinství doplatí něžné dětství Pána Ježíše v osobě naší ubohé dcerky Blanky?

V domnění, že si pojišťujeme svou spásu, neohrozily jsme spásu její? Ach, já jsem jen ubohá, velice přízemní

řeholnice, a přesto jsem si vždycky říkala: jestliže je síla ctností, pak této ctnosti není dost pro všechny, pak silní jsou silní na úkor slabých a slabost bude nakonec usmířena i oslavena ve všeobecném vzkříšení...

Matka Marie od Vtělení má obličej sklopený k zemi. Dlouhé mlčení.

MATKA MARIE: Jakmile to bude možné, poprosím Vaši Ctihodnost o svolení, abych mohla vyhledat slečnu de la Force v Paříži.

PŘEDSTAVENÁ: To vám neodmítну. (*Odmlčení.*) Ale bude pro mě těžké zůstat v takovou chvíli sama.

Matka Marie před představenou pokleká.

MATKA MARIE: Prosím Vaši Ctihodnost za odpuštění viny, které jsem se dopustila. Dej Bůh, ať ji odpykám dostatečně tvrdě, takže z ní nebude mít škodu nikdo jiný než já.

Představená jí žehná a líbá ji.

Pátý obraz

SCÉNA I

Palác rodiny de la Force, prázdná terasa. Přichází muž oblečený jako revolucionář: má kokardu a frygickou čapku. Vchází do paláce (v pozadí je vidět schodiště), pokročí k salónu a tiše volá: „Slečno Blanko!“ Žádná odpověď. Je slyšet, jak muž vystupuje po schodech nahoru.

Blančin pokoj. Slyší, že ji někdo volá; myslí si, že to je otec, otvírá dveře a vybíhá ven. Když spatří onoho muže, vykřikne stejně zděšeně jako v prvním obrazu. Vběhne zase zpátky do pokoje a zavře se tam. Muž se pokouší skrz dveře ji uklidnit: „Otevřete! To jsem já, váš kočí Antonín. Váš pan otec je zatčený, musíme ho jít vysvobodit!“

SCÉNA II

Vězení v pařížské soudní budově. Uvnitř cely je asi dvacet vězňů. Nepořádek. Stále přicházejí a odcházejí velmi rozčilení lidé, kteří se však snaží, aby to na sobě pokud možno nedávali znát – jakmile je třeba, ovládnou se. Do nádvoří vede okénko; jím vniká dovnitř neustálý rámus a chvílemi tak zesiluje, až přehlušuje rozhovory. Výkřiky, vřčení bubnů, dupot, rachocení kár. Nic, co by připomínalo kázeň novodobého vězení. Občas se nějaký revolucionář (nebo revolucionářka) přikrčí u okénka s obličejem obráceným ke mřížím a začne nadávat nebo utípkovat. Vchází žalárník a volá:

ŽALÁRNÍK: Bývalý hrabě de Guiches!

JEDEN VĚZEŇ (*posměšně*): On je markýz, občane!

ŽALÁRNÍK: Já tu mám na papíře „hrabě“, ne „markýz“.

Několik vězňů přestane mluvit, aby lépe slyšeli. Většina jich však mluví dál.

JEDEN VĚZEŇ: Držíš ten papír vzhůru nohama, občane!

ŽALÁRNÍK: Ale co! Přečet' mi to tak zapisovatel, a i když já číst neumím, hluchej, u sta hromů, nejsem!

Markýz de Guiches užuž natahoval ruku pro papír, ale pak pokrčí rameny a řekne:

MARKÝZ: Nechme toho! Vždycky jsi mi připadal jako slušný chlapík. Tak dám na tebe.

Přistoupí k mladé ženě, která při žalárníkově příchodu přestala hrát karty a s nebojácným úsměvem povstala.

MARKÝZ: Moje drahá Heloiso, prosím vás, abyste mi opatrovala tyto maličkosti. Svázal jsem je tady do toho

šátku. Na mou věru je to všechno, co mi na tomto světě ještě zbylo. A na onen si odnesu jen váš půvab, můj anděli.

Mlčení.

Mladší bratr se nasměje! Sedm let jsme se spolu soudili o jednu barabiznu, která nemá cenu ani pět tisíc liber. Teď mu nechávám všechno... Pravda, je to proto, že už mi na ničem nezáleží... Sbohem, Heloiso. Zlíbal bych vám ruce, kdyby to tady nepůsobilo směšně..

Obrací se na šedovlasého vězně, který hrál s mladou ženou karty a také je odložil.

Gontrane, vy za mě dáte zlaťák tomuto dobrému muži a vyřídíte mé poručení markýzi de la Force. Vidím, že tamhle podřimuje, a pro takovou maličkost bych ho nemohl rušit.

K Heloise:

Buď s Bohem, srdce moje.

Uvězněná se křečovitě přemáhá, ale pořád se na něho odvážně usmívá, až do konce, až do chvíle, kdy on vyjde ze dveří. Mezitím se druhý vězeň znovu posadil.

GONTRAN: Rozdáte karty?

HELOISA: Ne, dnes večer nemám chuť hrát.

GONTRAN: Jak si přejete.

Sebere karty, zívne a zastrčí je do kapsy. Uvězněná žena zůstane stát. Stojí velmi zpříma, oči má sklopeny, ale čelo vztyčené.

Vězeň udělá několik kroků k ohništi. Zde stojí mladík; ruce má umazané od sazí. Venku sílí hluk. Uvnitř právě o tolik zesílí hlasy. Lidé přicházejí a odcházejí.

GONTRAN: Tak co, mladíku, jak pokračuje dílo?

MLADÍK: Zrovna jsem si připravil práci na dnešní noc. Panečku, kdybych tak měl jiné nářadí než tenhle mizerný pilník, byli bychom dnes večer odtud pryč. Jenže takhle, s tím starým železem, zářez za zářezem, k čertu práce...

GONTRAN: K čertu práce je takhle se namáhat, aby člověk nemusel umřít.

MLADÍK: Ne, aby mohl žít. Není vám hanba nechat se všichni pobít a nehnout ani prstem?

GONTRAN: A co chcete kloudného dělat? Mám-li být upřímný, kdyby byla pravděpodobnost jedna ke stu, že mě odtud někdo vytáhne za nohy jako jezevce z nory, to bych tisíckrát raději tu popravčí káru!

MLADÍK: Vaše generace si neváží života!

GONTRAN: My jsme ho užili a on teď užije vás. My jsme s ním vládli a on teď vládne s vámi. Vy na něm lpíte jako na milence, která se před vámi nikdy nesvlékla...

JINÝ ŽALÁŘNÍK: Bývalý markýz de la Force!

Markýz se probudí. Vezme si šňupeček a povstane.

SCÉNA III

Soud; po každé straně dvířka. Výslech markýze.

JEDEN SOUDCE: Je tady nějaký muž a přichází vyžádat si jménem svého oddílu tohoto přívržence starého zřízení.

JEDEN SOUDCE: Ať vstoupí.

Vejde kočí, za ruku drží vyděšenou Blanku.

KOČÍ: Občané soudci! Tato mladá a zajímavá osoba, která mě doprovází, je dcerou zde přívržence starého zřízení. Republika ji nedávno vysvobodila z rukou kněží, kteří ji předtím vyrvali staříckému otci a chtěli ji navždy pohřbít v kobkách fanatismu a pověry... Mladá občanka přichází poděkovat svým ochráncům a osvoboditelům.

Soud propouští Blanku i jejího otce na svobodu.

SCÉNA IV

Palác rodiny de la Force, velký salón. Markýz sedí v křesle. Blanka klečí vedle něho, hlavu má složenou v jeho klíně. On ji uklidňuje. Kočí dělá pána domu a hostí druhy, kteří doprovázeli markýze a jeho dceru.

SCÉNA V

Compiègne. Karmelitánky jsou v občanském oblečení shromážděny před městskými úředníky.

JEDEN ÚŘEDNÍK: Občanky, blahopřejeme vám k vaší ukázněnosti a občanské uvědomělosti. Avšak upozorňujeme vás, že národ vás bude odteďka pozorně sledovat. Žádný život v řeholním společenství, žádné styky s nepřáteli republiky, ani s odbojnými kněžími, kteří jsou oporou papeže a tyranů. Za deset minut postupně, jedna po druhé, si vyzvednete v kanceláři osvědčení, které vám znovu umožní využívat dobrodiní svobody pod dohledem a ochranou zákonů.

Odchází. Řeholnice, které stály ve dvojřadu, se shlukují k sobě. Představená a Matka Marie stojí osamoceně, mimo skupinu. Představená pokývne na jednu sestru. Je to stará řeholnice, která v občanském oblečení vypadá jako kterákoli chudá žena z lidu.

PŘEDSTAVENÁ: Sestro Geraldo, rozhodně je potřeba varovat důstojného otce. Původně jsme dohodli, že dnes bude sloužit mši svatou, ale teď vidím, že by to bylo příliš nebezpečné pro něho i pro nás.

Matka Geralda odchází. Mlčení.

PŘEDSTAVENÁ: Myslíte, že ne, Matko Marie?

MATKA MARIE: Plně ponechávám na Vaší Ctihodnosti, co si napříště mám nebo nemám myslet, ale i když jsem se dopustila chyby, že jsem jednala tak, jak jsem jednala, přece jen: co se stalo, stalo se. Jak jde dohromady duch našeho slibu s touto opatrností?

PŘEDSTAVENÁ: Každá z vás se před Bohem bude odpovídat za svůj slib, ale já se budu odpovídat za vás za všechny a jsem už dost stará na to, abych dovedla mít své účty v pořádku.

SCÉNA VI

Scéna se mění. Je vidět kněze, jak přichází s Matkou Geraldou. Jde k představené. Když je u ní, obrátí se a žehná řeholnicím, které naráz poklekají.

SCÉNA VII

Scéna se znovu mění. Zpovědník je teď v malé místnůstce sám s představenou a s Matkou Marií od Vtělení.

ZPOVĚDNÍK: Ano, markýz de la Force byl skutečně stát, mám bezpečné zprávy.

PŘEDSTAVENÁ: Co uděláme pro Blanku?

ZPOVĚDNÍK: Chtěl jsem ji na nějaký čas ukrýt na venkově, aby tam načerpala sil, jenže ta ubohá dívka vůbec není s to mi v takovém úmyslu pomáhat. Podle toho, co mi řekla moje neteř, s ní zacházejí strážé v jejich paláci jako se služkou a hlídají ji ve dne v noci. Dříve či později ji potká stejný osud jako jejího otce. Zachránit jí život se nám nepodaří, ale snad ji aspoň uchráníme od smrti beze cti. Musíme ji přivést zpátky do Compiègne.

MATKA MARIE: S dovolením Její Ctihodnosti ji vyhledám a přivedu ji.

ZPOVĚDNÍK: Tady máte lísteček pro mou neteř, herečku Rosu Ducorovou. Je to dobrá dívka, které můžeme důvěřovat a která o všem ví. Jestli se vám podaří dostat Blanku k ní, bude to nejtěžší za námi. Já se pokusím vás tam dostihnout.

SCÉNA VIII

Palác rodiny de la Force. V jednom pokoji v prvním patře sedí u ohniště Blanka a připravuje jídlo. Je slyšet, jak se dole otvírají dveře a jak někdo stoupá po schodech nahoru. Potom ženský hlas, jak volá. Někdo klepe na dveře. Blanka přejde po špičkách ke krbu, vezme z něj klíč, projde místností a vyjde ven na opačné straně, než bylo slyšet klepání. Projde dvěma – třemi místnostmi a nechá pootevřené dveře, takže může vidět, kdo tam je, ale sama vidět není. Poznává Matku Marii od Vtělení; otevře dveře dokořán. Při tom zvuku sebou Matka Marie trhne. Obě ucházejí dveřmi, na které Marie klepala, do místnosti, v níž čekala Blanka.

BLANKA: To jste vy...

Blanka se podívá na Matku Marii zvláštním způsobem, v němž se mísí pokorná příchyllost s nedůvěrou.

MATKA MARIE: Ano, přicházím pro vás. Je čas.

BLANKA: Teď nemám volno, abych šla s vámi. Ale za nějakou dobu... Snad...

MATKA MARIE: Ne za nějakou dobu, ale hned. Za několik dní už bude pozdě.

BLANKA: Pozdě na co?

Matka Marie se zachvěje. Je znát, že takovýto začátek rozhovoru ji zklamal a vyvedl z míry.

MATKA MARIE: Na vaši záchranu.

BLANKA: Mou záchranu... (*Mlčení.*) Chcete tím říci, že tam budu v bezpečí?

MATKA MARIE: Nebude vám tam hrozit tolik nebezpečí jako tady, Blanko...

BLANKA: To vám nemohu uvěřit. Copak je za takových časů nějaká jiná bezpečnost než ta moje? Kdo by

mě hledal tady, kde jsem? Smrt kosí jen někde nahoře...
Ale já jsem tak unavená, Matko Marie!

Jektá zuby.

Jeje, pálí se mi jídlo! Za to můžete vy!

Klekne si k ohni a nadzvedne pokličku z kastrolu.

Pane Bože! Pane Bože! Co teď se mnou bude?

Matka Marie také poklekla a honem přelévá jídlo do jiné nádoby. Potom přikryje oheň popelem, přičichne k nádobce a položí ji zpátky.

MATKA MARIE: Už se netrapte, Blanko, je to v pořádku.

Blanka vzlyká.

MATKA MARIE: Proč pláčete?

BLANKA: Protože vidím, jak jste hodná. Ale taky se stydím za to, že pláču. Chtěla bych, aby mi lidi dali pokoj, aby na mě už nikdo nemyslel...

Najednou prudce:

Co mi kdo vytýká? Co dělám špatného? Pánaboha neurážím! Strach Pánaboha neuráží. Já jsem se ve strachu narodila, v něm jsem žila a ještě žiju. Všichni strachem opovrhují, a tak je správné, abych i já žila v opovržení. Tak si to myslím už dávno. Jediný, kdo by byl dosáhl, abych to neřekla, byl můj otec. Ten je po smrti. Před několika dny ho popravili. (*Křečovitě svírá pěsti.*) V jeho vlastním domě, já – tak nehodná jeho i jeho jména – jakou jinou úlohu tady mohu mít, než bídne

sloužit? Zrovna včera mě bili! (*S jakýmsi vzdorem ve hlasu:*) Ano, bili mě!

Chvilé ticha.

MATKA MARIE: Neštěstí, milá dcero, není být opovrhovaný, ale opovrhovat sebou sám.

Opět ticho. Potom pevným, ale prostým a vyrovnaným hlasem:

Sestro Blanko Kristovy smrtelné úzkosti?

Na zvolání Matky Marie Blanka jakoby proti své vůli vstává. Stojí, oči má vyprahlé.

BLANKA: Ano, Matko?

MATKA MARIE: Dám vám jednu adresu. Dobře si ji zapamatujte: slečna Rosa Ducorová, ulice sv. Diviše, 2. Ví o všem. U ní budete v bezpečí. Rosa Ducorová... ulice sv. Diviše, 2.

Pomlka.

Budu tam na vás až do zítřka do večera čekat.

BLANKA: Já tam nepůjdu. Já tam nemohu jít!

MATKA MARIE: I půjdete. Já vím, že půjdete, sestro.

V té chvíli je slyšet, jak Blanku volá dozorkyně, aby šla na nákup. Blanka odbíhá od Matky Marie; ta se tiše vytratí.

SCÉNA IX

Vidíme Blanku na ulici. Nese taštičku, ze které vykukují saláty. Ruch na ulici, blížící se hluk. Revoluční píseň „Ça ira“. Chodci se rozbíhají sem a tam. Na scénu vpadne oddíl revolucionářů ozbrojených kopími a šavlemi. Vede je muž, který nese na kopí nabodnutou hlavu. Pět – šest chodců, mezi nimi i Blanka, mají právě tak čas uskočit do průjezdu, jehož vrata jsou otevřena. Honem za sebou zavřou. Ocitnou se na jakémsi dvorku. Hluk z ulice sílí. Schovaní chodci se na sebe dívají nejdřív s nedůvěrou. Jsou tu dvě stařeny, jedna mladičká dívka, jeden starší pán, chudě oblečený, ale vypadající na přívržence starého zřízení, a jeden mladík, který nejdřív prozkoumá místo a pak přes zed zmizí. Vypadá to, že zbylí se poznenáhlu uklidňují. Blanka se drží stranou. Slova se ujímá jedna stařena.

STAŘENA: Tak se mi zdá, že toho trápení ještě není konec!

STARŠÍ PÁN: Pravda je, že život v Paříži je čím dál těžší.

DRUHÁ STAŘENA: Jo, jenže jinde to není o nic lepší, milej pane.

PRVNÍ STAŘENA: Jestli to není horší. Já jsem z Nanterre...

DRUHÁ STAŘENA: Já z Compiègne.

Blanka sebou trhne. Je znát, že musí přemáhat strach. Řekne hluboce změněným hlasem:

BLANKA: Vy jste z Compiègne?

DRUHÁ STAŘENA: Tak tak, slečinko. Přijela jsem včera s vozejkem zeleniny. Tam jsou asi dva tucty takovejch divnejch uličníků – bojí se jeden druhýho a tak, aby si dodali odvahy, nadělají rámusu za kolik set lidí. Předevčírem zavřeli sestřičky karmelitánky.

Pozoruje Blančin rozechvělý obličej a řekne:

Vy tam máte nějaký příbuzný?

BLANKA: Kdepak! V Compiègne jsem v životě nebyla. Já jsem přišla do Paříže teprve před týdnem z la Rochesur-Yon, s milostpánem a milostpaní.

Snaží se zakrýt, jak ji to rozrušilo. Rysy jejího obličeje vyjadřují hrůzu, ale také cosi jako zoufalé odhodlání. Najednou sebere odvahu a vyklouzne ven. Stařík si sedne na lavici a v prstech žmolí šňupeček tabáku. Obě babky se na sebe dívají a potřásají hlavami.

JEDNA STAŘENA: Nějaká divná služka, paninko.

SCÉNA X

Blanka přichází k Rose Ducorové. Je vystrašená, sotva dechu popadá. Sedne si na židli, hlavu zaboří do dlaní. Stále opakuje:

BLANKA: Je potřeba je zachránit! Nesmějí je zabít! Je potřeba je zachránit za každou cenu! Pane Bože! Pane Bože! Nesmějí je zabít!

Rosa Ducorová a Matka Marie k ní přispěchají.

MATKA MARIE: Co tím myslíte?

BLANKA (*přerývaným hlasem, ve kterém však je už znát vzpouru i hrůzu*): Chystala jsem se jít na trh... jako každé ráno... když... když mi jedna stará paní povídala...

MATKA MARIE: Naše sestry jsou ve vězení?

BLANKA: Ano,

MATKA MARIE (*procítěně*): Bůh buď pochválen!

Mlčení. Rty Matky Marie se pohybují. Pochopíme, že se modlí. Blanka má stále hlavu v dlaních. Při slovech „Bůh buď pochválen“, jež pronese Matka Marie, se však zřetelně zachvěje. Matka Marie se dotkne jejího ramene.

MATKA MARIE: Sestro Blanko, musíme do Compiègne.

Blanka pozvedne hlavu.

BLANKA: To je pravda. Ach, Matko Marie, jestliže je nějaký prostředek, jak je zachránit, zdá se mi, že tentokrát budu mít odvahu...

MATKA MARIE: Nejde o to je zachraňovat, ale spolu s nimi dostat slibu, který jsme před několika málo dny svobodně učinily.

BLANKA: Cože? My je necháme umřít a nic pro ně nepodnikneme?

MATKA MARIE: Důležité je, dceruško, abychom je ne-
nechaly umřít bez nás!

BLANKA: Copak ony potřebují nás k tomu, aby umřely?

MATKA MARIE: Takhle mluví dcera Karmelu?

BLANKA: Umřít, umřít! Vy mluvíte pořád jen o tom!
Copak vy všichni nebudete mít nikdy dost toho zabíjení
nebo umírání? Copak nikdy nebudete dosyta napiti
krve bližního nebo své vlastní?

MATKA MARIE: Hnusnost zločinu je jenom v něm sa-
mém, dcero moje, a obětí nevinných životů se tato hnus-
nost stírá, i samotný zločin je znovu uveden do řádu
božské lásky...

Blanka dupne.

BLANKA: Já nechci, aby umřely! Já nechci umřít!

*Utíká, aniž ji Matka Marie může zadržet. Ve dveřích se
srazí s odbojným knězem. Ten radostně vykřikne:*

ZPOVĚDNÍK: Drahá sestro Blanko, vy jste tady! Bůh
buď pochválen!

*Ale Blanka, úplně smyslů zbavená, pohlédne na kněze ne-
přítomným zrakem, vymkne se mu a zmizí.*

SCÉNA XI

ZPOVĚDNÍK: Co se stalo sestře Blance?

MATKA MARIE: Vy jste ji viděl?

ZPOVĚDNÍK: Vypadala mimořádně rozrušeně. Utekla a nepromluvila na mě ani slovo.

Matka Marie se usměje.

MATKA MARIE: Ještě pořád se bouří jako dítě. Ale co na tom! Teď už ji nic nevyrvě Kristově slitovné lásce!

Po chvíli.

Pojedu tedy do Compiègne sama.

Kněz mlčí.

Vy mi to neschvalujete?

ZPOVĚDNÍK: To ne. Jen si myslím, že by bylo vhodné počkat, až budeme líp vědět, co se děje. Vaše sestry jsou uvězněné, prosím. Ale vůbec není jisté, že jsou odsouzené. Co kdyby jim váš postup jen ztížil postavení?

MATKA MARIE: Už zas, Otče! Jestli budeme jednat pořád takhle opatrnicky, co zůstane z našeho slibu mučednické smrti?

ZPOVĚDNÍK: Milá Matko, složily jste tento slib v poslušnosti a v poslušnosti ho také máte splnit. Napište své představené a zeptejte se jí, co máte dělat.

SCÉNA XII

Vězení. Ráno, ještě hodně šero. Několik sester ještě sedí opřeno o zeď. Soška Jezulátka – Krále slávy stojí na ošklivém stole. V uraženém džbánu několik povadlých květů. Stůl nedostatečně zakrytý bílým šátkem. Jediná polovyořelá, nevzhledná svíce. Sestry přicházejí a v přítomí po dvou, po třech poklekají před soškou. Je slyšet vzdechy, ale také by to mohl být potlačovaný vzlykot. Některé sestry kašlou. Ranní chlad a úzkost. Poněkud stranou, v rohu místnosti, napravo od stolu, klečí v hlubokém předklonu představená. Sestra Konstancie právě poklekla před soškou Krále slávy a jak vstává, sykne bolestí.

SESTRA VALENTINA: Co je s vámi, sestro Konstancie?

SESTRA KONSTANCIE: Usnula jsem pod okýnkem a teď mě bolí za krkem. Ach, můj ubohý krk...

Masíruje si ho oběma rukama a směje se.

SESTRA OD SV. KARLA (*vyskočí*): Ach, sestro Konstancie!

SESTRA ALICE: Jestli máte tak dobré nervy, proč je dráste druhým?

Sestra Konstancie náhle pochopí a sama se také zachvěje...

SESTRA KONSTANCIE: Bože můj, já... já...

SESTRA MARTA (*poněkud násilně utne hovor*): Já jsem vůbec nespala. (*Tišeji:*) Matka Geralda, chuděra stará, celou noc chrápala.

SESTRA GERTRUDA: To ten její katar. Já ho dobře znám. Měla jsem celu vedle její.

Sestra Marta pláče.

SESTRA FELICITA: Proč pláčete, sestro Marto?

SESTRA OD SV. KARLA (*čím dál rozčileněji*): Proč? Proč?

A proč tedy říkáte „měla jsem celu“...? Proč máme mluvit o našem milém domě, jako kdybychom ho už nikdy neměly spatřit?

Představená tiše zatleskala; sestry se kolem ní shromáždí. Teprve začíná svítat.

PŘEDSTAVENÁ: Milé dcery, končí naše první noc ve vězení. Ta byla nejtěžší. A přece jsem ji přečkaly. Při druhé už budeme úplně navyklé na své nové postavení, které ostatně pro nás nijak nové není: vždyť se nakonec změnily jen kulisy. Nikdo nám nemůže vzít svobodu, když jsme se jí už dávno zřekly.

SESTRA KLÁRA: Ta náleží Bohu, ale Vaše Ctihodnost zůstává její uživatelkou z titulu úřadu, do kterého jsme ji z vlastní vůle a svobodně jmenovaly.

PŘEDSTAVENÁ: Co tím míníte, sestro Kláro?

SESTRA KLÁRA: Tím míním, že i když se Vaše Ctihodnost zřekla své vlastní svobody, nadále má na starosti naši a disponuje s ní; nemůže tedy náš osud ponechat výhradně Bohu!

OSTATNÍ STARÉ ŘEHOLNICE: Správně... Správně...

Mladé řeholnice si šeptají.

SESTRA KLÁRA: Milé dcerušky, možná, že ve vašem věku se ještě zdá, že poslušnost je takový měkký polštářek, na který stačí jen spočinout hlavou. My ale víme, že poslušnost, i když vypadá tak odlišná od rozkazování, je také břemenem. Ano, ano, dcerušky, naučit se poslouchat je zrovna tak těžké jako naučit se poroučet. Poslouchat neznamena nechat se trpně vést, jako když jde slepec za svým psem. Stará řeholnice, jako jsem já, si nic tolik nepřeje jako zemřít v poslušnosti – ale v poslušnosti činné a uvědomělé! Nemáme na tomto světě nic, to je jasné. I tak ale je naše smrt naší smrtí; nikdo nemůže zemřít místo mne.

SESTRA OD SV. KARLA (*už to nemůže vydržet*): Copak se pořád musí mluvit o umírání? Nač umírat? Nejsme snad nevinné?

SESTRA KONSTANCIE: Mlčte, sestro od sv. Karla...

SESTRA MATYLDA: A jsme si vůbec jisté, že máme být obětované z nenávisti k víře? Nebudeme pykat za viny někoho jiného?

SESTRA OD SV. KARLA: Má pravdu. Co my máme společného s celou tou politikou?

PŘEDSTAVENÁ: Klid, dcery! Dovolte mi, abych nejdřív odpověděla sestře Kláře. Víím, že vás všechny budu mít na starosti až do konce, milá dcero, a nijak se tomu nechci vyhýbat.

SESTRA KLÁRA: Má Vaše Ctihodnost v úmyslu sama mluvit naším jménem před soudem? A jestliže ne, jak daleko můžeme jít, abychom se nezpronevěřily slibu, který jsme složily?

SESTRA ANNA: Ano, budeme mít právo hájit se? Nebo budeme odsouzeny bez výpovědi?

SESTRA VALENTINA: Nestyděly bychom se do hloubi duše dohadovat se o své ubohé životy s těmi, kdo vraždí kněze a vypalují kostely?

PŘEDSTAVENÁ (*poněkud zesílí hlas*): Není hanbou hájit se, byť i před soudci nevěřícími. Nevinný, který se hájí, vydává svědectví spíše pravdě než sobě samému. (*Na okamžik zmlkne. Ticho. Je vidět, že se modlí.*) Dcery moje, složily jste ten slib mučednické smrti v mé nepřítomnosti. Ale ať už byl či nebyl vhodný, Bůh přece nedopustí, aby čin tak ušlechtilý vám teď jenom zneklidňoval svědomí. Já tedy беру tento slib na sebe, jsem za něj napříště odpovědná před Jeho majestátem; jsem a budu – ať se stane cokoli – jediná, kdo posoudí, jak byl splněn. Ano, já z něj na sebe беру břímě a vám z něj ponechávám zásluhu, protože já sama jsem ho neskládala. Takže si s tím už nedělejte žádné starosti, dcery moje. Vždycky jsem za vás na tomto světě odpovídala a ani dnes nemám v úmyslu čemukoli se vyhýbat. Buďte klidné! Udě-

lám pro vaše životy i vaše duše, co bude v mých silách a v této chvíli, kdy se cítím víc než kdy jindy vaší matkou, je mi obojí skoro stejně drahé. Dopouštím-li se chyby, Bůh mi odpustí. Koneckonců matky svatých mučedníků bývají jen málokdy uváděny v kalendáři.

Jedna mladá řeholnice, která si držela hlavu v dlaních, pokročí kupředu, pokleká a líbá Její Ctihodnosti ruku. Je vidět, jak její obličej, po němž ještě stékají slzy, vyjadřuje teď prostomyslnou a dětinnou důvěru.

SESTRA GERTRUDA: S Vaší Ctihodností se nikdy nedeme bát ničeho!

Přicházejí další sestry. Jedna ze starých řeholnic řekne:

MATKA JANA: Vaše Ctihodnosti, račte nám požehnat.

Všechny poklekají; potom se znovu rozproudí hovor na docela jiný námět než předtím. Téměř radostný ruch.

SESTRA KONSTANCIE: A copak asi je se sestrou Blankou?

PŘEDSTAVENÁ: O té nevím nic víc než vy, dceruško.

SESTRA KONSTANCIE: Ona se vrátí.

SESTRA OD SV. KARLA: Jak si můžete být tak jistá, sestro Konstancie?

SESTRA KONSTANCIE: Protože... (*neví kudy kam*), protože... (*potom velmi zmateně, ale vyřčená slova už nedokáže vzít zpátky:*) Já měla takový sen...

Smích.

SESTRA FELICITA: Ctihodná Matko, myslíte, že budeme souzeny dneska?

PŘEDSTAVENÁ: To nevím.

SESTRA OD SV. KARLA (*hodně prostoduše*): Budou nás vyslýchat jednu po druhé? A bude to trvat dlouho?

SESTRA ALICE: A jestli... jestli budeme... dovolí nám, abychom se vyzpovídaly?

Sestra Konstancie ukazuje na jednu mladou řeholnici, která zbledla a zabořila hlavu do dlaní. Konstancie si položí prst na ústa.

SESTRA OD SV. KARLA (*pokrčí rameny*): Ale co! Nejsme přece žádné třasořitky. Pane Bože! Kdyby se Otec zpovědník jen ukázal na cestě, nic víc bych nežádala!

PŘEDSTAVENÁ: Ale ale, dcery! Takové úvahy nechme zatím stranou, není žádný spěch! Já myslím, že aspoň ty nejmladší z vás vyvážnou bez úhony. Jestli ti lidé nejsou úplné zrůdy, nebo jestli mají ponětí o naší svaté řeholi, koho jiného by mohli vinit než mě?

RŮZNÉ HLASY: Nás nic od Vaší Ctihodnosti neodloučí!

SESTRA KLÁRA: Pán Bůh ví, že bych neměnila svůj osud za osud naší Matky Marie od Vtělení nebo sestry Blanky!

MATKA GERALDA: Ach, vždyť ony jsou beztak zatčené taky!

SESTRA KLÁRA: No právě! Jak bychom si mohly stěžovat, když jsme tady všechny pohromadě! Jak ony nám asi závidí! Oč nešťastnější než my si asi připadají!

SCÉNA XIII

Soud odsuzuje k smrti šestnáct karmelitánek (včetně Matky Marie od Vtělení, která je odsouzena v nepřítomnosti) „za organizování tajných kontrarevolučních shromáždění, psaní fanatických dopisů a přechovávání písemností proti svobodě“.

SCÉNA XIV

Řeholnice se shromažďují na nádvoříčku budovy. Mluví představená:

PŘEDSTAVENÁ: Milé dcery! Z celého srdce jsem toužila vás zachránit. Ano, chtěla jsem, aby vás tento kalich minul, protože jsem si vás od prvního dne zamilovala jako opravdová matka – a která matka ráda obětuje své děti, byť i samému Božímu Majestátu? Jestliže jsem jednala špatně, Bůh to vynahradí. Jsem už taková: vy jste můj majetek a já nepatřím k těm, kteří svůj majetek vyhazují oknem. No co, milé dcery, jsme u konce; teď už jde jen o to, umřít. Bůh buď pochválen, že z tohoto utrpení, které společně podstoupíme, činí jakoby poslední bohoslužbu našeho drahého řeholního společenství! Děti, nadešla chvíle připomenout vám slib, který jste daly. Až doteď jsem za něj chtěla odpovídat sama. Teď ale si z něj mohu vzít jen ten díl, který mi náleží, a to ještě bych o něj měla pokorně prosit jménem naší obdivuhodné Matky Marie od Vtělení, protože od ní já nehodná ten díl dostávám. Milé dcery, naposledy a jednou provždy vás slavnostně zavazuji slibem poslušnosti a mateřsky vám žehnám.

SCÉNA XV

Ducorová přichází domů, vyndává z kabátu sošku Jezulátka – Krále slávy a postaví ji na nábytek. Matka Marie od Vtělení pokleká, aby sošku uctila.

SCÉNA XVI

U Rosy Ducorové. Přichází rozrušený kněz.

KNĚZ: Jsou odsouzené na smrt!

MATKA MARIE: Všechny?

KNĚZ: Všechny!

MATKA MARIE: Bože! (*Odmlka*) A...

KNĚZ: Bude to asi dnes nebo zítra... Co to děláte, Matko?

MATKA MARIE: Nemohu je přece nechat umřít beze mne!

KNĚZ: Co záleží v téhle věci na vaší vůli? Bůh si vybírá, nebo ponechává toho, kdo se mu zlíbí.

MATKA MARIE: Složila jsem slib mučednické smrti...

KNĚZ: Složila jste ho Bohu a Bohu také se za něj musíte odpovídat – ne svým spolusestrám. Líbí-li se Bohu, že vás toho slibu zbavuje, bere si jen to, co mu náleží.

MATKA MARIE: Jsem zneuctěna!

KNĚZ: To jsem čekal! A neodsuzuji to. Je to výkřik umírající přirozenosti ve vás. Tuhle krev, ano, tuhle krev od vás Bůh žádá; tu musíte prolít! Vy byste byla s radostí dala tu, která vám koluje v žilách, tu byste bývala prolila jako vodu. Ale každá kapka této krve z vás vytrhává víc než život!

Matka Marie od Vtělení zůstává stát jako někdo, kdo sbírá síly, aby čelil téměř nesnesitelným mukám.

MATKA MARIE: Jejich poslední pohled mě bude hledat nadarmo!

KNĚZ: Vy mějte na paměti jiný pohled: jedině ten, na který máte upírat svůj vlastní!

SCÉNA XVII

Náměstí revoluce. Karmelitánky vystupují pod popravčím lešením z káry odsouzenců. V první řadě hustě natlačeného zástupu rozeznáváme pod frygickou čapkou postavu kněze. Šeptá slova rozhřešení, kradmo dělá znamení kříže a spěšně mizí. Ihned poté zanotují sestry „Salve, Regina“ a pak „Veni, Creator“. Hlasy mají jasné a velmi pevné. Dojatý zástup umlká. Je vidět jenom spodní část popraviště. Sestry na ně vystupují jedna po druhé, stále zpívají, ale postupně, jak jich ubývá, sbor slábne. Už jen dva hlasy; už jen jeden. Vtom se však z druhého konce velkého náměstí ozve jiný hlas: je ještě zřetelnější a odhodlanější než ostatní hlasy, přitom však je v něm i něco dětského. A je vidět, jak rozestupujícím se, zaraženým zástupem lidí směřuje k popravišti drobná Blanka de la Force. Její obličej se zdá být oproštěn od jakéhokoli strachu.

DEO PATRI SIT GLORIA
ET FILIO QUI A MORTUIS
SURREXIT AC PARACLITO
IN SAECULORUM SAECULA

Dav se prudce pohne. Blanku obklopí skupina žen a smýkne jí k popravišti. Ztrácíme ji z očí. Náhle její hlas umlká – tak jako postupně umlkaly hlasy jejích spolusester.

SMRT JAKO VÍTĚZSTVÍ

Rozechvěni jsme dočetli příběh, který přes místní i časovou vzdálenost mluví i k nám a k naší době, protože je nadčasový.

Jeho základem je skutečná událost z francouzské revoluce: v r. 1794 bylo v Paříži sčítáno šestnáct karmelitánek z francouzského města Compiègne. Byly obviněny z „kontrarevoluce“ a ze snahy pokračovat v řeholním způsobu života, což revoluce zakázala.

Námětu se ujala německá spisovatelka Gertrud von Le Fort: v r. 1931 vydala povídku „Poslední na popravišti“. Tou poslední je Blanka, jejíž postavu autorka do historického příběhu vkomponovala.

Dílo mělo veliký ohlas a dále jej rozvinuli francouzští autoři: P. Raymond Bruckberger a Philippe Agostini, kteří zpracovali podle děje filmový scénář. Požádali přitom Georgese Bernanose, aby k tomuto scénáři napsal dialogy. Byla to velmi šťastná volba. Bernanos se sice v té době soustřeďoval spíše na práci novinářskou (svá velká díla měl již za sebou), ale síla tohoto námětu ho strhla – tím spíše, že jeho myšlenky se již obracely k „posledním věcem člověka“, protože cítil, že se blíží jeho vlastní smrt. Pro Bernanose tedy práce na „Rozhovorech“ nebyla pouhým akademickým úkolem, ale stala se odkazem rozjímání nad životem a smrtí. Proto je dílo tak opravdové. Ostatně, opravdovost vyznačovala Bernanose vždycky.

O čem vlastně rozprávějí karmelitánky? V tak přísné řeholi, jako je jejich, se mnoho nemluví. Rozhovor je tady vzácnou příležitostí podělit se o prorozjímané názory a postoje. Ale mluví se, ve chvílích oddechu, i o věcech nejobyčejnějších (zvláště ty mladé sestry, které jsou skoro ještě dětmi), a jsou zde naopak bojovná střetnutí ducha Karmelu s představiteli moci. Bernanos osvědčuje mistrovství psychologa (a o psychologické zpracování mu hlavně šlo): úspornými prostředky, krátkou, leckdy nedoslovenou větou dokáže zobrazit osobu. A my s podivem sledujeme, jak pod stejným řeholním rouchem tepe srdce jednou bázlivé (ale i ušlechtilé), jaké má Blanka de la Force, podruhé srdce hrdě exaltované, příznačné pro Matku Marii od Vtělení (nebude jí dopřáno dosáhnout mučednické koruny, pro kterou všechny tolik posilovala!),

potřetí srdce realistické selky, kterou poněkud opatrnická volba vynese na křeslo představené. Zkrátka, osoby si uchovávají svou osobnost (ale také figurky zůstávají figurkami). Dějem procházejí i jiné osoby: výstižně je vylíčena až furiantská hrdost šlechty (Gontran, pátý obraz, scéna II), pozdní zmoudření markýze de Guiches (tamtéž), předvádějí se nám revoluční komisaři a pařížský lid. Nepřehlédneme jednu zcela epizodickou postavičku: trpaslíka, kterého jeho druh oslovuje „občane Zrůdco“... Ano, tento ubožák byl zřejmě člověk tak bezvýznamný, že byl znám pouze pod přezdívkou. Ale i k této přezdívkce se mu „rovnoprávně“ dostane oslovení „občane“... Dá se očekávat, že tato po léta ponižovaná bytost, když pocítí aspoň karikaturu úcty, bude ochotným vykonavatelem obdržených příkazů (třetí obraz, scéna X)... A což onen komisař, který sám o sobě říká, že vyje s vlky, a když o nic nejde, snaží se od krvežíznivců distancovat? Jak platný je to portrét pro všechny doby násilí (čtvrtý obraz, scéna XI)!

Samozřejmě, že nejpropracovanější je postava Blanky: osoby trpící svým strachem o to víc, že má v sobě šlechtickou představu cti. Poznává to, co poznal apoštol Petr; ve chvíli strachu zapře své sestry. K nádherným místům patří její slovní souboj s Matkou Marií (pátý obraz, scéna X). A tato slabá, sama nad sebou skoro si zoufající osoba přece jen dosáhne až ke stupni heroismu – čtenář se ovšem dovídá, že za ni zaplatil někdo jiný – totiž první představená, která v posledních chvílích svého života tak udivila, ba pohoršila své okolí nevysvětlitelným strachem ze smrti (ze smrti „nějaké jiné osoby“, třetí obraz, scéna I). Tedy námět zástupné smrti za druhého...

Uprostřed těchto vznešených pojmů je ale místo i na humor: ve třetím obraze (scéna X) rozkazuje komisař, ať určená sestra sejme závoj, aby se zjistilo, zda v klášteře nejsou násilím zadržovány nezletilé dívky. Po odhalení závoje se objeví vrásčitá tvář stařícké řeholnice. Jiným „odlehčeným“ místem je chytré vystoupení kočího Antonína před soudem (pátý obraz, scéna III).

Bernanos se do díla cele zabral a práce ho stravovala natolik, že za čtyři měsíce po dokončení díla sám zemřel.

Kritika knihu uvítala s nadšením; následovaly překlady do různých jazyků, kromě filmového zpracování došlo i na inscenace divadelní.

Se zpožděním dostává dnes i náš čtenář „Rozhovory karmelitánek“, a jistě nejen proto, aby vychutnal krásu díla z hlediska literárního. Z četby se totiž odvíjejí další, obecnější úvahy, které mohou být i dodatečným příspěvkem k nedávným vzpomínkám na 200. výročí francouzské revoluce, ale i k zamýšlení nad našimi vlastními osudy, cenou života, útlakem strachu... Sestra Matylda mluví i k nám: „Mají strach. Všichni mají strach. Nakazí se strachem jedni od druhých, jako když nastane epidemie moru nebo cholery.“ (čtvrtý obraz, scéna VIII). Vždyť kolik takových příběhů, jako prožily compiègnské karmelitánky, se odehrálo v nejrůznějších obdobích strachu, násilí a revolucí, které snad i přinesly dílčí dobra, ale ZA JAKOU CENU?

Snad čtenáře napadne: „Rozhovory karmelitánek“ je tedy již třetí vidění skutečné události (Le Fortová, Bruckberger-Agostini, Bernanos). Jaká byla ta skutečná, historická událost? Otázka velmi případná. Historie compiègnských řeholnic byla podrobně prostudována již proto, že bylo třeba shromáždit spolehlivé údaje pro beatifikační proces. V nové době vyniká dílo jejich řeholního spolubratra P. Bruna „Krev Karmelu aneb opravdové pašije šestnácti karmelitánek z Compiègne“, vydané v Paříži v r. 1954. Jde o šestnáct historických osob, o nichž jsou zachovány nejen údaje životopisné, ale i charakterové rozborů grafologické a popis fyzického vzezření. Osobu Blanky do děje sice uvedla Le Fortová, ale např. Matka Marie skutečně žila, skutečně nebyla v rozhodující době v Karmelu a později popsala osud svých spolusester. Nebyla to však ona, kdo navrhl slib mučednické smrti, nýbrž představená kláštera. Z tohoto hlediska je tedy úloha obou postav v díle obrácená. Za zmínku stojí snad i to, že složení slibu odmítly dvě stařícké řeholnice (nikoli tedy mladá Konstancie), vzápětí však svého strachu litovaly a ke slibu se připojily.

Velmi dojemné je líčení popravy podle očitých svědectví: představená si vyžádala, aby byla sřata jako poslední, a osobně požehnala všem svěřeným dcerám, které kráčely,

od nejmladší až po nejstarší, pod gilotinu. Zpívaly přitom latinské žalmy: „Laudate Dominum“, „Salve, Regina“ a „Veni, Creator“. Šly k popravě v řeholních hábitech, které propašovaly do cely, takže celý smutný děj prý působil jako církevní obřad oběti... Sestry si samy obnažily šíji, aby se jich nemusel dotýkat popravčí. Je zaznamenáno, že shromážděný dav, jindy při podobných příležitostech rozvášněný, sledoval celou scénu v naprostém mlčení.

Za deset dní po popravě panství hrůzovlády skončilo.

Otomar Radina

Encyklopedické heslo „GEORGES BERNANOS“

Francouzský, katolicky orientovaný romanopisec a esejista. Nar. 20. 2. 1888 v Paříži, studia na církv. školách, na filoz. a práv. fakultě pařížské univerzity.

Původně monarch. názory (v letech 1913–14 řídil v Rouenu monarch. časopis), postupně odklon.

Otřesné zážitky za 1. svět. války, dočasný odchod z polit. života.

Zaměstnán jako finanční úředník, poznal vliv peněz, od té doby nemilosrdným kritikem této moci nad společností („rozpolcený mezi mystiku a vzpouru“ – Petit Larousse).

Náměty jeho děl: působení zla ve světě, v člověku a proti němu; ukázáno často na postavách kněží. Halucinační ovzduší, někdy i detektivní zápletky.

HLAVNÍ DÍLA:

„Pod sluncem Satanovým“ (1926), „Odpadlík“ (1929), „Muška“, mezitím pobyt na Baleárech (1934–37), aby zde napsal dvě díla: „Zločin“ (1935) a „Deník venkovského faráře“ (1936). Toto poslední dílo nazváno „jedním z pomníků katolického písemnictví tohoto století“ (Slovník soudobého franc. písemnictví).

Za občanské války ve Španělsku poznal zločiny frankistických vojsk a ostře se proti nim ozval: „Velké měsíční hřbitovy“ (1938). Od té doby neúnavně bojoval proti nacismu a mnichovskému poraženectví. Znechucen okolní společností, odchází do Brazílie (1938–45).

POLEMICKÉ SPISY:

„My Francouzi“ (1939), „Hle, svobodná Francie“ (1941), „Dopis Angličanům“ (1942).

Zemřel 5. 7. 1948 v Neuilly-sur-Seine.

Posmrtně vyšly „Rozhovory karmelitánek“ (1949) – „nejryzejší a nejsilnější Bernanosovo dílo“ (Slovník soud. fr. písemnictví); hru nastudovalo v r. 1991 Divadlo za branou II. v Praze.

Hlavní díla přeložena do češtiny.

Otomar Radina

OBSAH

Prolog . . .	9
První obraz .	11
Druhý obraz . . .	21
Třetí obraz . . .	48
Čtvrtý obraz . .	82
Pátý obraz . . .	117
<i>Smrt jako vítězství</i> .	145

GEORGES BERNANOS

rozhovory karmelitánek

Z francouzského originálu
„Dialogues des Carmélites“
vydaného Éditions de la Baconnière, 1966
přeložil Otomar Radina
Návrh obálky, frontispice a grafická úprava
Jiří Blažek

Vydal ZVON, české katolické
nakladatelství a vydavatelství,
spol. s r.o.

Praha 1, Spálená 8
v roce 1992
jako svou 46. publikaci

Odpovědná redaktorka
Markéta Hejná
Technická redaktorka
Jitka Pavlíková

*Vysadily a vytiskly
Tiskárny Vimperk s. p.,
6,54 AA, 1. vydání
Náklad 5 000 výtisků*

Cena výtisku 46,- Kčs

Strach člověk nemá, strach si představuje. Strach je ďábelské šálení... Ale co odvaha?

I odvaha může být ďábelským šálením, jenže jiným. Každému z nás se tak může stát, že se potýká se svou odvahou nebo se svým strachem jako nějaký blázen, který si hraje s vlastním stínem. Důležité je jedno: abychom – ať už udatní nebo zbabělí – byli vždycky tam, kde nás chce Pán Bůh mít a v ostatním se spolehli na Něho. Ano: proti strachu není jiného léku než vrhnout se střemhlav do Boží vůle – jako jelen, štvaný psy, se vrhá do studené a temné vody.

ISBN 80-7113-056-7